YEREL SİYASETE KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN ROLÜ:

ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Buse Selin ESEN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2021

YEREL SİYASETE KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN ROLÜ: ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Buse Selin ESEN

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2021

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Buse Selin Esen tarafından hazırlanan Yerel Siyasete Katılımda Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Büyükşehir Belediyesi Örneği başlıklı bu çalışma 16/06/2021 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan …….
Akademik Unvanı ve Adı Soyadı

Üye …….
Akademik Unvanı ve Adı Soyadı
(Danışman)

Üye …….
Akademik Unvanı ve Adı Soyadı

Üye …….
Akademik Unvanı ve Adı Soyadı

Üye …….
Akademik Unvanı ve Adı Soyadı

ONAY
…./…./2021

Prof. Dr. Mesut ERŞAN
Enstitü Müdürü

……/…../2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Buse Selin ESEN

ÖZET

YEREL SİYASETE KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN ROLÜ: ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

ESEN, Buse Selin

Yüksek Lisans-2021

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI

Hazırlanan tezin konusunu, hayatın her alanında karşılaşılan "toplumsal cinsiyet" olgusunun yerel siyasetteki etkilerinin tartışması oluşturmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle toplumsal cinsiyetin ne olduğu kimi teoriler çerçevesinde açıklanmış daha sonra bunun varlığının göstergeleri, onları devam ettiren unsurlar ile birlikte ele alınmıştır. Tüm bunların ardından, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından durumu; eğitim, sağlık, ekonomik ve siyasal yönden incelenerek geçmiş ile kıyaslanmıştır. Bu konu başlıkları içerisinden tezin konusunu "siyaset" oluşturduğu için onu izleyen bölümde bu konuya geçiş yapılmıştır. Yerel siyaseti icra edenler tarafından "kadının siyasetteki yerinin nasıl tarif edildiği" sorusunun cevaplanması için "Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeleri" seçilmiştir. Belediyecilik anlayışı ile birçok kez adından söz ettiren Eskişehir ilinin, yapılan araştırmalar ve mülakatlar sonrası elde edilen verileri ışığında, Türkiye'nin "düşük temsil" ortalamasından çok farklı olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Cinsiyet Rolleri, Yerel Siyaset, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi.

ABSTRACT

REVIEW OF GENDER MAINSTREAMING IN LOCAL POLITICAL ENGAGEMENT: ESKİŞEHİR METROPOLITAN MUNICIPALITY CASE

ESEN, Buse Selin

Master's Degree-2021

Department of Political Science and Public Administration

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI

In this study, discussion of the effects of the phenomenon of "social gender" encountered in all areas of life on local politics been worked. Within this purpose, leadingly description been expounded as a respect to certain theories as what social gender be defined and in sequentially the facts which are sustained this phenomenon been discussed. Henceforth, Turkey's condition in terms of gender equality been examined regarding to matters as education, health, economics and politics, afterwards those topics compared with case history. Among these topics, the subject of the thesis has been determined as "political aspect". Therefore, in the following section, this has been determined for study. In order to getting answer for question "how to describe the place of women in politics?", "Eskişehir Metropolitan Municipality Council Members" been selected. Eskişehir province, which has made a name for itself with its understanding of municipalism been observed not far from "underrepresentation" average of Turkey's overall.

Key Words: Social Gender, Gender Equilty, Gender Roles, Local Politics, Eskişehir Metropolitan Municipality.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..……...……...……**iv**
ABSTRACT……..……..…….....**v**
TABLOLAR LİSTESİ……..……..**ix**
ŞEKİLLER LİSTESİ…….....**xii**
EKLER LİSTESİ……...……..……...……..**xiii**
KISALTMALAR LİSTESİ…….……..…...……**xiv**
ÖNSÖZ…….……...……..**xvii**

1. BÖLÜM:

TOPLUMSAL CİNSİYET

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI VE BİYOLOJİK CİNSİYETTEN AYRILIŞI …….**2**

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ KURAMLAR.....4
1.2.1.Biyolojik Kuram…….....**4**
1.2.2.Psikolojik Kuramlar **4**
1.2.2.1.Psikanalitik Kuram.....**4**
1.2.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı **5**
1.2.2.3.Bilişsel Gelişim Kuramı **6**
1.2.2.4.Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı **6**
1.2.2.5.Sosyal Rol Kuramı **7**

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARI (STEREO-TİPLERİ) VE CİNSİYET ROLLERİNİN TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLERİ.....**8**
1.3.1.Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarına Farklı Bir Bakış: "Hegemonik Erkekliğin" Erkekler Üzerindeki Etkileri.....**16**

1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ **20**

1.5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE VERİLERLE TÜRKİYE'NİN DURUM ANALİZİ.....**24**
1.5.1.Türkiye'de Cinsiyete Göre Ekonomik Hayata Katılım ve Fırsat Eşitliği ...**27**
1.5.2.Türkiye'de Eğitim Durumunun Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi.....**38**
1.5.3.Türkiye'de Sağlığın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi.....**43**
1.5.4.Türkiye'de Karar Alma Mekanizmalarına Katılım ve Politik Güç.....**48**
1.5.4.1.Cinsiyet Kotası Uygulaması.....**55**
1.5.4.2.Fermuar Sistemi (Aday Listesi Kotası).....**56**

1.6. BÖLÜM SONUCU.....**58**

2. BÖLÜM

YEREL SİYASET

2.1. YEREL SİYASET.....**60**
2.1.1.Kavramsal Çerçeve **60**
2.1.2.Yerel Siyaset Uygulayıcıları: Yerel Yönetim Birimleri.....**61**
2.1.2.1.İl Özel İdaresi.....**61**
2.1.2.2.Belediye……..**62**
2.1.2.3.Büyükşehir Belediyesi **63**
2.1.2.4.Köy……**64**
2.1.3.Yerel Siyasette Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği **65**
2.1.4.Yerel Seçimler ve Yerel Siyasete Katılımda Kadın **67**
2.1.4.1.1930-1994 Yılları Arasında Yapılan Yerel Seçimlerde Kadın Temsiline Bakış……**68**
2.1.4.2.1999 Yerel Seçimleri.....**73**
2.1.4.3.2004 Yerel Seçimleri.....**75**
2.1.4.4.2009 Yerel Seçimleri.....**80**
2.1.4.5.2014 Yerel Seçimleri.....**84**
2.1.4.6.2019 Yerel Seçimleri.....**89**

2.2. BÖLÜM SONUCU.....**98**

3. BÖLÜM

YEREL SİYASETE KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN ROLÜ: ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

3.1. ESKİŞEHİR HAKKINDA GÜNCEL BİLGİLER **100**

3.2. Yerel Siyasete Katılımda Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Alan Araştırması Sonuçları **109**

3.2.1.Araştırma Katılımcılarının Değişkenleri **109**

3.3. SONUÇ **119**

KAYNAKÇA……...……..……..……..**122**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'de Kadın ve Erkek Kalıp Yargıları **13**
Tablo 2: Türkiye'nin Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu **25**
Tablo 3: Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı, 2007-2019 Türkiye Verileri (%) **29**
Tablo 4: Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları, Türkiye Verileri (%) **30**
Tablo 5: Hane Tipine Göre İşgücü Durumu, 2013 Türkiye Verileri (%) **31**
Tablo 6: İşsizlerin Cinsiyetlerine Göre İş Aramaya Başladıklarındaki Durumu, 2013 Türkiye Verileri (%) **32**
Tablo 7: İşsizlerin İşten Ayrılma Sebeplerinin Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi, 2013 Türkiye Verileri (%) **33**
Tablo 8: İşgücüne Dahil Olmayan Kesimin İşten Ayrılma Sebeplerinin Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi, 2013 Türkiye Verileri (%) **34**
Tablo 9: İşgücüne Dahil Olmayanların Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri, 2014-2019 Türkiye Verileri **35**
Tablo 10: Kent ve Kır Bölgelerinde İşgücü Katılım Oranları ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı, 2004-2013 Türkiye Verileri **36**
Tablo 11: Zamanın Hanehalkı ve Aile Bakım Faaliyetlerinde Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı, 2014-2015, Türkiye Verileri (%) **37**
Tablo 12: Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Erkek* Cinsiyeti Oranı, 2010-2019 Türkiye Verileri (%) **40**
Tablo 13: Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Kadın* Cinsiyeti Oranı, 2010-2019 Türkiye Verileri (%) **41**
Tablo 14: Bireylerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeylerine Göre İşgücüne Katılım Oranları: 2004, 2009, 2013 Türkiye Verileri (%) **42**
Tablo 15: Genel Sağlık Durumundan Memnuniyet Düzeyi, 2012-2020 Türkiye Verileri* (%) **44**
Tablo 16: Dünyada Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Tanınmasının Kronolojik Sıralaması **49**
Tablo 17: Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsili (%) **50**

Tablo 18: Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2021 Türkiye Verileri **51**
Tablo 19: 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partilerin Milletvekili Adaylarının Cinsiyet Dağılımı, Türkiye Verileri **52**
Tablo 20: 1930 Belediye Seçimlerinde CHF'de Kazanan Kadın Üyeler.....**70**
Tablo 21: 1999 Yılı Yerel Seçimlerinde Kadın-Erkek Oranları **74**
Tablo 22: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **76**
Tablo 23: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliklerinde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **77**
Tablo 24: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları ve Siyasi Partiler **78**
Tablo 25: 28 Mart 2004 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları.....**79**
Tablo 26: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **80**
Tablo 27: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **81**
Tablo 28: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları ve Siyasi Partiler **82**
Tablo 29: 29 Mart 2009 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları.....**83**
Tablo 30: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **85**
Tablo 31: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **86**
Tablo 32: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları ve Siyasi Partiler **87**
Tablo 33: 30 Mart 2014 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları.....**88**
Tablo 34: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **90**
Tablo 35: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı **91**

Tablo 36: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları ve Siyasi Partiler **92**

Tablo 37: 31 Mart 2019 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları.....**93**

Tablo 38: İstihdam Edilenlerin İktisadi Faaliyet Kolları ve Cinsiyete Göre Dağılımı, TR41 (Bursa-Eskişehir-Bilecik), 2014-2018…….…….**102**

Tablo 39: Eskişehir'de Okuma Yazma Durumlarına Göre Kadın-Erkek Nüfusu….….**103**

Tablo 40: Eskişehir'de Bitirilen Eğitim Kurumuna Göre Nüfusun Cinsiyet Dağılımı, 2018……..……..**104**

Tablo 41: Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeleri Sayısı Cinsiyetler Arası Dağılımı, 2004-2024 Arası Dönemler…….……**106**

Tablo 42: İlçe Bazında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksine Göre Odunpazarı Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesi……..**108**

Tablo 43: Alan Araştırmasında Yer Alan Katılımcıların Genel Görünümü……...…**110**

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Adölesan Doğumların Toplam Doğumlar İçindeki Oranı, 2009-2018 Türkiye Verileri (%) **45**

Şekil 2: 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partilerin Milletvekili Adaylarının Cinsiyet Dağılımı Sütun Grafiği, Türkiye Verileri **53**

Şekil 3: CHP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği…….……**61**

Şekil 4: Ak Parti MKYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği…….……**61**

Şekil 5: MHP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği……...……..……**61**

Şekil 6: İyi Parti GİK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği…….……..**54**

Şekil 7:HDP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği…….…….**55**

Şekil 8: 18 Nisan 1999 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği ……**74**

Şekil 9: 28 Mart 2004 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği……..**79**

Şekil 10: 29 Mart 2009 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği……**84**

Şekil 11: 30 Mart 2014 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği……**89**

Şekil 12: 31 Mart 2019 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği……**94**

Şekil 13: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Belediye Meclis Üyeliği Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği……**95**

Şekil 14: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Belediye Başkanlıklarında Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği **96**

Şekil 15: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre İl Genel Meclis Üyeliğinde Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği **96**

Şekil 16: Bitirilen Son Eğitim Kurumundaki Kadın - Erkek Oranının Türkiye ile Eskişehir Bağlamında Karşılaştırılması, 2018 ....…….….. **105**

Şekil 17: Türkiye'de Kadınların Siyasete Katılımı Sizce Yeterli Düzeyde Mi?..... **112**

Şekil 18: Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyelerine Göre Kadınların Yerel Siyasette Yer Alamama Sebepleri …….**112**

Şekil 19: "Yerel Siyaseti Hangi Cinsiyet Daha İyi İcra Eder?" …….**116**

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Alan Araştırması Mülakat Soruları …….…….…….……**130**

KISALTMALAR LİSTESİ

ALPA : Alternatif Parti

ANAP : Anavatan Partisi

AK PARTİ : Adalet ve Kalkınma Partisi

ATP : Aydınlık Türkiye Partisi

BBP : Büyük Birlik Partisi

BDP : Barış ve Demokrasi Partisi

BM : Birleşmiş Milletler

BTP : Bağımsız Türkiye Partisi

CEDAW :Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DSP : Demokratik Sol Parti

DP : Demokrat Parti

DYP : Doğru Yol Partisi

DTP : Demokratik Toplum Partisi

EMEP : Emek Partisi

FP : Fazilet Partisi

GİK : Genel İdare Kurulu

GP : Genç Parti

HAK-PAR : Hak ve Özgürlükler Partisi

HDP : Halkların Demokratik Partisi

HEPAR : Hak ve Eşitlik Partisi

HÜDA-PAR : Hür Dava Partisi

HKP	**:** Halkın Kurtuluş Partisi
HYP	**:** Halkın Yükseliş Partisi
IP	**:** İşçi Partisi
IPU	**:** Parlamentolar Arası Birlik
KHK	**:** Kanun Hükmünde Kararname
KSGM	**:** Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LDP	**:** Liberal Demokrat Parti
MHP	**:** Milliyetçi Hareket Partisi
MP	**:** Millet Partisi
MKYK	: Merkez Karar ve Yönetim Kurulu
MYK	**:** Merkez Yürütme Kurulu
MYP	**:** Muhafazakâr Yükseliş Partisi
ÖDP	**:** Özgürlük ve Dayanışma Partisi
SCF	**:** Serbest Cumhuriyet Fırkası
SHP	**:** Sosyal Demokrat Halk Partisi
SP	**:** Saadet Partisi
TDK	**:** Türk Dil Kurumu
TKP	**:** Türkiye Komünist Partisi
TURK -P	**:** Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi
TÜİK	**:** Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	**:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	**:**Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	**:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WEF	**:** Dünya Ekonomik Forumu

WHO	**:** Dünya Sağlık Örgütü
YSK	**:** Yüksek Seçim Kurulu
YTP	**:** Yeni Türkiye Partisi
YURT-P	**:** Yurt Partisi

ÖNSÖZ

Toplum, cinsiyet, fırsat eşitliği, stereo-tipler… Tüm sosyal bilimler alanlarında olduğu gibi sayılan bu kavramlar da genel geçer tek bir tanıma sahip olmasa da herkesin zihninde belli bir şeyi canlandırmaktadır. Çünkü bunlar, iyisi ve kötüsü ile yaşamın içinden, bizlerden birer parçayı barındırmaktadır. Sosyal bilimler alanını sevme sebeplerimden birisi de bu; yaşamın kendisi anlatılırken, ona yön vermek ve onu anlamak en büyük gaye olarak karşımıza çıkmakta.

Yüksek lisansımın ders döneminde tez konumu seçmek için gereken motivasyonun "değişmesini istediğim ve beni rahatsız eden şeyi" bulmam olduğunu biliyordum. Bu sebeple beni her zaman rahatsız eden eşitsizliği, okuduğum alanla bağdaştırarak; yaşadığım şehirdeki durumu incelemek istediğime karar verdim. Bunun sonucunda da "Yerel Siyasete Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Rolü: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği" isimli tez çalışmam ortaya çıktı. Bu çalışmanın alan araştırması sırasında tüm belediye meclisi üyeleri ile bir şekilde iletişim sağladım. Ulaştığım ve mülakata katılmalarını istediğim halde olumlu yahut olumsuz dönüş yapmayan, ısrarlarıma rağmen yok sayan üyeler de elbette ki vardı. Bunda pek tabi pandeminin de etkisi vardır fakat tüm bunlara rağmen oldukça yardımcı olmak isteyen üyeler de bulunuyordu. Yardımlarını esirgemeyen, her türlü desteklerini sağlayan ve ne zaman arasam içten sesleriyle karşılayan Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı, Sayın **Prof. Dr. Yılmaz BÜYÜKERŞEN**'e, Eskişehir Tepebaşı Belediye Başkanı, Sayın **Dt. Ahmet ATAÇ**'a ve Eskişehir Odunpazarı Belediye Başkanı, Sayın **Av. Kazım KURT**'a teşekkür ederim. Ayrıca katılımlarını esirgemeyen bütün belediye meclisi üyelerinin hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez yazma süreci elbette herkes için farklı zorluklar barındırmaktadır. Benim için de bu tez, hayatımın bir kısmına şahitlik eden bir yol arkadaşı gibiydi. Birçok zorluk gördük birlikte ama gün sonunda faydalı bir şeyler yapma fikri tek motivasyonum oldu. Tüm zorluklar içerisinde gün, yer, saat fark etmeksizin her türlü problemimde bana destek olan tez danışmanım Sayın **Doç. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI**'ya çok teşekkür ediyorum. Bu kadar içten ve etkili destekleri olmasa, bu tezin tamamlanması pek mümkün olmazdı. Ayrıca bu süreç içerisinde her zaman yanımda yer alan aileme en başta canım annem

Melek ÖNER olmak üzere, özellikle maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen dedem **Ahmet ÖNER**'e ve anneannem **Nerkiz ÖNER**'e teşekkür ederim. Ayrıca arkadaşlarıma da birer teşekkür borçluyum. Yanımda olduğunuz ve beni desteklediğiniz için hepinize ayrı ayrı çok teşekkür ederim. Tabi özellikle, **Barış DEMİRCİ**'ye ayrı bir teşekkür borçluyum. Tez yazım sürecindeki yadsınamaz desteği ve tez konum hakkında dur durak bilmeyen konuşmalarımı sabırla dinlemesi olmasaydı, bu tezi bitiremezdim.

Tez yazımını kendimce daha anlamlı kılmak adına 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde tamamladım. Yazılan bu önsöz; eşitlik ve özgürlük için mücadele etmek zorunda kalmama temennisi içermektedir. Tüm bireyler için fırsat eşitliğinin ulaşılması gereken bir hedeften ziyade doğal bir hak olduğu zamanların bizleri beklediğine inanmak istiyorum.

Dilerim ki aile geçindirme yükü, güçlü ve sert görünme zorunluluğu erkeklerin omuzlarından alınmış yarınlar vardır önümüzde, kendi duygularını toplum baskısı sebebiyle gizlemedikleri, toplumun oluşturduğu ideal "erkeklik" uğruna kendileri olmaktan vazgeçmedikleri günler... Ve yine dilerim ki kadınlar olarak, her alanda kendimizi gösterebildiğimiz, toplumun belirlediği "kadınlık" algısına uymadığımız zaman yaftalanmadığımız, kendimizi güvende hissettiğimiz, şiddetin hiçbir türlüsüne maruz kalmadığımız ve öldürülmediğimiz yarınlar bizi bekliyordur.

1. BÖLÜM:

TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin doğasından farklı olarak yapay bir oluşumdur. Bu olguyu ortaya çıkaran birçok etmen ve bu etmenlerin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili çok farklı görüşler mevcuttur. Genel olarak bakıldığında, toplumsal cinsiyet bireyden beklenen davranışlar bütünüdür ve bu normlar bireylerin toplum içerisindeki konumlarını oldukça yakından ilgilendirmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri temelinde oluşturulan bu davranış bütünleri, her cinsiyetteki bireylerin aile yaşamından iş yaşamına, eğitime katılım imkânından sağlığa erişimine kadar birçok alanda eşitsizliği beraberinde getirmektedir. Bu eşitsizliği ölçmek ve gidermek amacıyla şimdiye dek birçok araştırma yapılmasına karşın, bu araştırmalar ataerkil düzen içerisinde daha dezavantajlı olduğu düşünülen kadın araştırmaları ile sınırlı kalmış, aynı konunun erkek açısından incelemesi ise oldukça sınırlı kalmıştır.

Bu bölümde öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik cinsiyetten farklı yanları ile açıklanacak, ardından kimi kuramlar ışığında detaylandırılacaktır. Daha sonra Türkiye'deki toplumsal cinsiyet algısı, rolleri ile kadın ve erkeğin durumu ayrı ayrı incelenecek ve örneklendirilecektir. Kadınların ve erkeklerin sırtına yüklenen roller değerlendirmeye tabi tutulurken verilen istatistikler, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğinde nerede olduğunu gösterecektir.

İncelenen alanlar olan cinsiyetler arası ekonomik güç, eğitimde fırsat eşitliği, sağlığa erişimde eşitlik, karar alma mekanizmalarında/siyasi katılımda eşitlik ve politik güç arasından seçilen siyasi katılımda toplumsal cinsiyet eşitliği; toplumsal cinsiyet endekslerinin keşişim noktası olduğu için derinlemesine incelenecek alan olarak belirlenmiş ve detaylı bir şekilde incelenmesi ikinci bölüme bırakılmıştır.

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI VE BİYOLOJİK CİNSİYETTEN AYRILIŞI

"Kadın doğulmaz,
Kadın olunur!"
-Simone de Beauvoir[1]

Toplumsal cinsiyet[2] kavramını sosyoloji literatürüne kazandıran Ann Oakley'e göre bu olgu, doğumla belirlenen biyolojik cinsiyetten beslenerek belirli bir kültür içerisinde öğrenilen düşünce ve davranışların bütününü ifade etmektedir. Biyolojik olarak bahsedilen cinsiyetin tanımı, *"bir canlının doğuştan, genetik olarak kazandığı, cinsel üremeye yönelik özelliklerin toplamıdır"* şeklinde yapılmış, ayrıca cinsiyet kategorilerinden dişi (kadın) ve erkek[3] şu şekilde tanımlanmıştır: "*X-Y kromozom sistemine uyumlu olarak evrimleşmiş canlılarda erkekler XY kromozom kombinasyonu ile doğarlar. X-Y kromozom sistemine uyumlu olarak evrimleşmiş canlılarda dişiler XX kromozom kombinasyonu ile doğarlar"* (Bakırcı, 2019). Cinsiyetin oluşumunun, bireyin genlerinin sebep olduğu üreme organları ve bunların özellikleri ile tanımlandığını söylemek mümkündür. Tanımlardan anlaşıldığı üzere; bireyin üreme dışındaki işlevlerinin sebebinin yahut sonucunun cinsiyet ile bağdaştırılmasının bir dayanağı bulunmamaktadır. Yani, yeni doğmuş olan bir çocuğun cinsiyetinin bulunmasına karşılık toplumsal cinsiyeti henüz belirlenmemiştir. Bu; "aile, kültürel birikim, sosyal çevre, medya" gibi dış etmenlerden beslenerek işlerlik kazanacaktır. Toplumsal cinsiyette oldukça etkili olan kültür faktörü, neyin "dişil" ya da neyin "eril" olduğunu belirler ve bir inanç bütünü oluşturur (Gündüz Kalan, 2010: 76). Kısacası, cinsiyet doğa tarafından belirlenmekte iken toplumsal cinsiyet genel olarak kültür tarafından belirlenmektedir.

Kültür içerisinde kendisine köklü bir yer edinmiş olan toplumsal cinsiyet olguları, doğal bir kabulü beraberinde getirmektedir. Halbuki kadın ve erkek cinsiyetlerinin,

---

[1] Simone de Beauvoir, *Kadın "İkinci Cins"*, Payel Yayınevi, 1993.
[2] Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez psikiyatrist Robert Stoller tarafından kullanılmıştır. Kavramın ilk geçtiği yer, 1968 yılında yayınlanan *"Sex and Gender"* kitabıdır.
[3] Cinsiyet kategorileri içerisinde -bilindiği kadarıyla- üç cinsiyet sayılmaktadır. Bunlar: Dişi, erkek, inter-sex (cinsler-arası) cinsiyetleridir. Tez boyunca bahsedilecek cinsiyetler, dişi ve erkek olarak sınırlandırılmıştır. Düalist yaklaşılmasının sebebi, belirlenen evrenin Türkiye odaklı olması ve cinsler-arası olarak sayılan cinsiyetin azınlık sayılmasıdır.

kadınlık ve erkeklik yargılarından farklı olduğu fark edilmeli ve birbirlerine göre dezavantajlı yahut avantajlı olup olmadıkları değerlendirilerek yeniden okunmalıdır. Nitekim toplumsal cinsiyet, bireyin kadınsı ya da erkeksi davranışlarının karakterize edilmiş halidir. Kültürün belirleyici konumda olduğu bu halde, her toplumda birbirinden farklı şekillerde tezahürlerin ve beklentilerin bulunması oldukça doğaldır (Bingöl, 2014: 109). Çünkü kültür, içerisinde kimi normları sürüklemekte ve ileticileri aracılığıyla kendisini yaşatmakta, aynı zamanda yeniden üretmektedir. Mead'in 1950 yılında yapmış olduğu çalışmasından aktaran Atay (2004), kültürel farklılıkların toplumsal cinsiyet inşasında ne gibi farklılıkları beraberinde getirdiğini gözler önüne sermiştir. Mead *"Growing Up in New Guinea ve Sex and Temperemant in Three Primitive Socities"* adlı çalışmasında Papua Yeni Gine'deki üç farklı topluluğu incelemiş ve cinsiyet rolleri üzerinden değerlendirmelerde bulunmuştur. Elde ettiği sonuçlara göre, incelediği ilk yerli topluluk olan "Arapesh'te" hem kadınlar hem de erkekler "modern" batı toplumunda kadınlara atfedilen rollere benzer tutum sergilemektedirler. Tüm bireyler hassas, duyarlı ve iş birliğine açık hareket etmektedir. Mead'in ikinci olarak incelediği topluluk, "Mundugumor" halkıdır. Burada erkekler de kadınlar da bir öncekinden farklı olarak "modern" batılı erkek profili sergilemektedirler. Cinsiyet ayrımı bulunmaksızın tüm bireyler saldırgan, iş birliğine yanaşmayan, sinirli ve şiddet eğilimlidir. Son olarak "Tchambuli" topluluğunda ise Mead, bilinen ve beklenen düzenin tam tersi sonuçlar elde etmiştir. Kadınlar sert, yönetici ve toplumdaki dominant karakter rolü sergilerken; erkekler, yumuşak başlı ve uysaldır. Ev işleri, alışveriş gibi sorumluluklar ise bu toplulukta erkeklere yüklenmiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda, o döneme kadar olan kadınlığın ve erkekliğin değişemeyeceği algısı, bu rollerin kültürel özellikler neticesinde şekillendiği fikrine evrilmiştir.

Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından doğum itibarıyla empoze edilen ve daha sonra buna uygun davranması beklenilen normları barındırmaktadır. Bu kavramın yansıması ise kadınlara ve erkeklere atfedilen kimi rollerdir. Toplumsal rolleri üzerinde taşıyan her birey, kalıp yargılara *(stereo-tiplere)* az ya da çok sahip olmakta ve kültürün kendisini yeniden üretmesi ile eş zamanlı olarak kendisini gelecek nesle de aktarmaktadır (Yılmaz, 2007: 144).

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ KURAMLAR

Toplumsal cinsiyet ile ilgili kuramların "biyolojik kuram" ve "psikolojik kuramlar" olarak iki genel sınıfta incelendiği söylenebilmektedir. Biyolojik kuramlar, temelini cinslerin sahip olduğu farklı özelliklere dayandırırken, psikolojik kuramlar ise gelişim dönemindeki değişimlere, sosyal çevreye ve kültürün öğrettiklerine dayanarak açıklamalarda bulunmaktadır.

1.2.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, doğum itibarıyla cinslerde salgılanan hormonlar, gelişim dönemindeki birbirinden farklı hormon dengeleri, beyindeki işlevsel ve yapısal farklılıklar ile ilgilenmektedir. Örneğin bu kurama göre kadınların biyolojik yapıları itibarıyla çocuk doğurabilmeleri, onların roller bağlamında erkeklerden ayrılmasını beraberinde getirmiştir. Üreme yetenekleri onlara ev içinde sorumluluklar yüklerken, bunu yapamıyor olmak erkeklerin rolünü kamusal alana taşımıştır. Erkekler, evdeki "üreme yeteneğine sahip olan kadına ve bakıma muhtaç çocuklarına" bakmakla görevlendirilmişlerdir. Biyolojik kurama göre, farklılaşan roller neticesinde girilen sosyalizasyon süreci, her rolün bir diğeriyle ilişkilendirilmesine olanak vermekte ve sürekliliğini sağlamaktadır (McLeod, 2014).

1.2.2. Psikolojik Kuramlar

Psikolojik kuramlar; "psikanalitik kuram", "sosyal öğrenme kuramı", "toplumsal cinsiyet şema kuramı", "bilişsel gelişim kuramı" ve "sosyal rol kuramı"dır.

1.2.2.1. Psikanalitik Kuram

Freud'un savunduğu psikanalitik kurama göre toplumsal cinsiyetin oluşmasında üç dönem bulunmaktadır. Bahsedilen dönemler şu şekilde sıralanmaktadır: 0-3.5 yaş arası

dönem, 3.5-5 yaş aralığında kalan dönem ve ödipal dönem[4]. Bu kurama göre, doğumdan sonra olan dönemde oğlan çocuklarının da kız çocuklarının da cinsiyeti erkeksidir. Bu sebeple her iki cinsiyetteki çocukların da anneleri ile olan ilişki, karşı cins ilişkisi olarak tanımlanmıştır. İkinci döneme gelindiğinde, çocuklar erkekler ile kadınlar arasındaki biyolojik farklılıkları algılamaya penis ile başlamaktadırlar. Oğlan çocukları, bu dönemde cinsel ilgilerini annelerine yönlendirmeye meyilli olsalar da babalarını bir tehdit unsuru olarak görmekte ve bundan çekinmektedirler. Aynı dönemde kız çocukları ise penise sahip olmadıklarını fark ederek bir çeşit öfke nöbetine tutulmaktadırlar. Son döneme gelindiğinde, oğlan çocukları babalarını tehdit unsuru olarak görmek yerine, onlarla özdeşleşmeye başlarlar. Kız çocuklarınınsa bu dönemde cinsel ilgileri babaları üzerinde yoğunlaşmakta, ondan bir bebek sahibi olmayı istemeye başlamaktadırlar. Freud'un kuramında yer alan bu dönemlerin sonucunda oğlan çocuğu baba ile özdeşleşmekte iken kız çocuğu anne ile özdeşleşmeye zorunlu değildir. Bu sebeple de Freud'a göre kadınlar hem cinsel hem de ahlaki olarak erkekler kadar üstün değillerdir (Zeyneloğlu, 2008: 9).

1.2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre iki farklı öğrenme yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, öncüsü Burrhus Frederic Skinner olan "edimsel koşullanma" ile öğrenmedir. Bu yöntem, çocukların cinsiyetine uygun bir şekilde davranıp davranmamasına göre ödüllendirildiği yahut cezalandırıldığı bir öğrenme sistemini ifade eder. İkinci öğrenme yöntemi ise "model alma ve taklit etme" ile öğrenmedir. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesi -birer kültür aktarıcısı gibi- aile içerisinde kız çocuklarının annelerini model alması, oğlan çocuklarının ise babalarını örnek alması ile başlamaktadır. Aileyi öğretmenler, sosyal çevre ve medya izlemekte, böylece çocuklara kendi cinsiyetlerindekilerin "nasıl davrandığı" öğretilmektedir (Kırhan, 2007: 35-37). Gözlemlerinden yaptığı çıkarımlar sonucunda ne yapması gerektiğini öğrenen çocuklar, toplumsal cinsiyet rollerine bürünmüş olacaklardır. Bandura'nın temellerini attığı bu

[4] Çocuğun cinsel kimlikleri gözlemleyerek ayırt etmeye başladığı evre. Kendi cinsel kimliğinin de oluşmaya başladığı evre olarak kabul edilir.

kurama göre; insanlar doğumları sırasında herhangi bir cinsiyet rolüne sahip değillerdir ve yukarıda sayılan sebepler, toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumunu sağlayan faktörlerdir.

1.2.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bireylerin çevresinden aldıkları bilgilerin toplanarak organize edildiği fikrini savunan bilişsel gelişim kuramı, Kohlberg tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram sosyal öğrenme kuramının aksine, bireylerin cinsiyet kimliklerini kazanma süreçlerini etkin bir şekilde yönettiği savını içermektedir. Bireylerin benzer şekillerde gelişim basamaklarından geçtiğini ve bunların sonucunda kazandıkları cinsel kimlik neticesinde toplumsal cinsiyete uygun davrandığını ileri sürmektedir (Akgül Gök, 2013: 27).

1.2.2.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Toplumsal cinsiyet şema kuramı, yukarıda bahsedilen "sosyal öğrenme kuramı" ve "bilişsel gelişim kuramının" özelliklerini içermektedir. Bem tarafından geliştirilmiş olan bu kuramda savunulan düşünceye göre, tıpkı sosyal öğrenme kuramında olduğu gibi çocuklar, gelişim süreçlerinde çevresel faktörleri gözlemleyerek ve onlardan etkilenerek kadına ve erkeğe özgü davranışları belirlemektedir. Bu çevresel faktörlerin yanı sıra cinsel kimliğin oluşumunun bilişsel yapı ile de ilintili olduğu ileri sürülmektedir. Şemalar, bireylerin çevresindeki durumlar, olaylar, nesneler, kişiler ile ilgili bilgilerini şekillendiren ve örgütleyen bilişsel yapılar olarak tanımlandırılmıştır. Her birey sahip olduğu bu şemalar aracılığı ile dışarıdan gelen bilgiyi kolaylıkla kodlayabilmekte fakat bunu farklı açılardan yapmaktadır. Var olan bir bilgi, çok yönlü bir kimlik sergilemekte iken bunu kodlayacak olan birey, kendisinin sahip olduğu "şemaları" aracılığıyla bu bilgiyi işleyecek ve kategorilere ayıracaktır. Bu ve bunun gibi bilgiler kendi cinsiyetini tanımlama üzerinden ilerlediğinde ise cinsiyet ayrıştırma işlemi, cinsiyet ayrımcılığına sırtını verecek ve "toplumsal cinsiyet şeması" üzerinden kodlandığında kendisine tanımlar bularak erkeklik ve kadınlığa evrilecektir. Böylece sosyal öğrenme kuramında var olan

çevresel etmenler, şemaların oluşumunda etkin bir rol oynarken, bilişsel gelişim kuramında ise kendisini bunun işlenmesi olarak göstermektedir (Akgül Gök, 2013: 28).

1.2.2.5. Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramı, her iki cinsiyet arasında bulunan farklılıkların kaynağını farklı sosyal rollerin üstlenilmesi olarak görmektedir. Cinsiyetlerine atfedilen kimi özellikler onlara doğuştan sunulmamış, toplum içerisinde edinecekleri rollerle bağdaştırılmıştır. Bir başka deyişle bu kurama göre kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini farklı şekillerde edinmeleri, farklı sosyalleşme alanlarının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Toplumun beklediği rollerin başarılı bir performansını sergileyebilmek için bireyler, doğuştan kendilerinde bulunan özelliklerini zamanla kazandıkları özelliklerle birleştirirler. Böylece cinsiyetlere özgü farklı toplumsal roller oluşmaktadır (Keskin & Ulusan, 2016: 53-54).

Kadına ve erkeğe atfedilen farklı roller sonucunda bir sosyal yapılanma oluşmakta ve oluşan yapılanma bir şekilde hiyerarşiyi beraberinde getirmektedir. Bu kendi toplumumuz da dahil olmak üzere çoğu toplumda kendisini ataerkillik olarak göstermiş ve erkeğin daha üstün görülebildiği bir farklılaşmayı beraberinde getirmiştir. Örneğin sosyal rol kuramına göre, kadınlara evsel beceriler küçük yaşlarından itibaren öğretilmekte iken erkeklere ekonomik hayatta nakde çevrilebilecek beceriler kazandırılmaya özen gösterilir. Bunun sonucunda kadın, çocuklara ve bireylere karşı duygusal ve fiziksel bakım görevlerini üstlenmek zorunda kalmakta erkekler ise dışarıda geçimi sağlamaya yönlendirilmektedir. Bu da beraberinde; kadınlara ve erkeklere özgü olduğu yahut uygun olduğu düşünülen meslek kollarını getirmiştir. Nitekim bu kurama göre atfedilen ve yapılması beklenen roller, birbiri ile oldukça ilintili birçok sonuç doğurmaktadır. Sonuçlar ise yine bir başka kalıplaşmış rol ile ilişkilendirilmekte böylece bir döngü oluşturulmaktadır. Roller davranışları belirlemekte, davranışlar da aynı şekilde rollerin yeniden üretilmesine sebep olmaktadır (Keskin & Ulusan, 2016: 53-54).

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARI (STEREO-TİPLERİ) VE CİNSİYET ROLLERİNİN TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLERİ

"Ruhun cinsiyeti yoktur!"
Clarissa Pinkola Estés[5]

Cinsiyet rolleri, farklı kültürlerde farklı şekillerde kendisini gösterebilen davranış kalıpları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu davranış kalıpları kültürle ilintili olduğu için gelişen ve değişen düzene kendisini adapte etmektedir. Örneğin, eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak bireyler arasında var olan hak eşitliğinin, fiili eşitlik olarak varlığının sorgulanma düzeyi artmıştır. Bu da beraberinde, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin toplum içerisinde doğal kabul ile varlığını sürdürmesinin önüne geçmektedir (Baykal, 1991: 70-73).

Toplum içerisinde kadın ve erkek kimliklerinin ilişkilendirildiği kavramlar, o kültürde toplumsal cinsiyet rejiminin nasıl işlediği ile ilgili önemli ipuçları barındırmaktadır. Toplumsal cinsiyet rejiminde her iki cins tarafından kabul edilen rollerin uygulanmaması halinde ne gibi durumlarla karşılaşılacağı, bu rejimin iktidarlığında her iki cinsin de durumu ne kadar içselleştirdiği ile doğru orantılıdır (Kuzu, 2013: 26). Toplumsal cinsiyet rejiminin iktidarlığı, erkekler üzerinden tanımlanıyorsa bu "ataerkillik", kadınlar üzerinden bir anlam kazanıyor ise "anaerkillik" olarak ifade edilmektedir. Böylece ataerkillik, *"Soyda, temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden düzen, pederşahilik"* olarak tanımlanmakta, anaerkilliğin tanımı ise "*Kadının üstünlüğüne dayalı toplumsal örgütlenme düzeni, maderşahilik"* şeklinde yapılmaktadır (TDK, 2019b). Genel olarak toplumların ataerkil bir düzene sahip olmaları sebebiyle, anaerkil düzen ütopik bir tasarı gibi algılanmaktadır. Fakat dünya üzerinde anaerkillik geleneğinin yaşadığı toplulukların da bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bu topluluklara örnek olarak; "Hopiler, Minangkabaular, Mosuo Halkı, Tuaregler" verilebilmektedir (Köse, 2015). Ataerkil ve anaerkil toplumların, toplumsal cinsiyet anlamında derinlemesine kıyaslanması bir başka çalışmaya ilham verdiği takdirde, toplumsal cinsiyet çift taraflı inceleme alanı bulabilecektir. Nitekim, bir düzenin açığının

---

[5] Clarissa P. Estés, Kurtlarla Koşan Kadınlar: Vahşi Kadın Arketipine Dair Mitler ve Öyküler, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

kapatılması için, bir diğer düzenin açığa çıkması ve kıyas ile en uygun olanın belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin ataerkil düzen içerisinde, cinsiyet rollerinin arasında derin bir "dikotomi[6]" yaratılmakta ve bunun üzerinden değerler yaşatılmaya devam edilmektedir. Bu belirlenen cinsiyet rollerine uyulmaması ya da toplum tarafından çizilen sınırların dışına çıkılması, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de şiddetin gerekçelerinden biri olarak kendisini gösterebilmektedir (Aktürk & Doğan, 2013: 89). Dahası bu roller öylesine benimsenmiştir ki şiddet kimi zaman kadın tarafından bile içselleştirilmiş bir vaziyettedir. Bunun sebebinin altında toplumun kadından beklediği hareketleri sergilememesi neticesinde "hak ettiği" düşüncesi yatmaktadır. Yapılan bir çalışmada kadınların % 55'i "kadının dövülmeyi hak edebilecek tavırlar takınabildiğini" belirtmiştir. Bu kesimin % 46,9'unun ilkokulu bitirmeyen kadınlar olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Lise ve üzeri eğitim alan kadınlar arasında, bazı durumlarda "kadınlar dövülmeyi hak edebilir" diyen kesim % 10'u bile bulmamıştır (Başar & Demirci, 2015: 46). Eğitimin ve bilinçlenmenin her alanda olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına da en önemli çözüm olduğu görülmektedir. Öte yandan anaerkil topluluklarda bu olguya bakıldığında, içerisinde en büyüğü olarak ifade edilen Mosuo halkında şiddet, düzenin sağlanması için başvurulan yöntemlerden birisi olarak görülmemektedir (Sekülü, 2017). Buradan yola çıkarak toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının, kültürün bir üretimi olduğu ve kendisini devam ettirmesi için kimi yöntemlere muhtaç olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Fakat her düzenin kendisine ait "kabul ettirme" yöntemleri olduğu da göz ardı edilmemelidir. Türkiye'deki ataerkil düzenin sahip olduğu kalıp yargılara uyulmamasının getirdiği sonuçlar değerlendirilmeden önce, toplumsal cinsiyet kalıp yargı ve rollerinin nasıl bir görünüme ve işleyişe sahip olduğu her iki cinsiyet açısından da incelenmelidir.

Cinsiyet kalıplarının oluşması ve devam ettirilmesindeki en etkili araç kültür iken, kültürün devamlılığının sağlanması ve kuşaklar arası aktarımı için en önemli faktör dildir. Türkçe, eril ya da dişil özellikler sergileyen İngilizce, Almanca, İspanyolca gibi dillerden ayrılmaktadır. Türkçe'de "o" zamiri, hem erkekler hem de kadınlar için kullanılmaktadır.

---

[6] Dikotomi: İkileşim. Bir bütünü iki parçaya ayırma. Biyolojik bir kavram olan dikotomi, cinsiyet rolleri bağlamında kullanıldığında kadın ve erkek rolleri arasında birbirine karışmayacak şekilde ikiye bölünme halinden bahseder. (TDK, 2019b)

Fakat dilde cinsiyetsizlik, cinsiyetçilik ihtiva etmediği anlamına gelmemektedir (UNDP Türkiye, 2019: 7-8). Bunların en önemli örneklerini, yaşayan kültür mirası olarak adlandırılabilecek olan "atasözleri ve deyimlerde" görmek mümkündür. Kalıp yargılara, erkeklere ve kadınlara verilen değer ile ilgili değerlendirmelere atasözlerinde sıkça rastlanılmaktadır (Günindi Ersöz, 2010: 171). Atasözleri ve deyimlerde kız çocuk; evlilik, ev işinde anneye yardımcı olma, annesiyle aynı kaderi paylaşma, utanılacak şey, baskı altına alınma gibi durumlarla bağdaştırılırken; oğlan çocuk, ev geçindirecek gelecek varisi, baba mesleğini icra edecek kişi, övünç kaynağı, yiğit ve mert kişi, sözüne güvenilecek olan şeklinde tanımlandırılmıştır (Özkan & Ayşe, 2011: 1137). Örneğin; *"oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün",* atasözü için TDK tarafından yapılan açıklamada, çocuk beklendiğinde genelde oğlan çocuğun istendiği bu sebeple; kadın doğum yaptığında oğlu olursa sevinmesi, kızı olursa üzülmesi gerektiğini öğütlemektedir. Yine Türkiye'de toplum tarafından kadına verilen değer ve atfedilen konumu anlamak amacı ile verilecek atasözü örneklerinde, kız çocuklarının baskı altına alınmasının gerektiği, erken yaşta evlendirilmesinin lüzum olduğu vurgulanmıştır: *"Kızını dövmeyen dizini döver", "onbeşinde kız ya erde gerek ya yerde"* (TDK, 2019a). Eğitimde bulunması gereken fırsat eşitliğinin aksine, toplum içerisinde kimi kesimlerce benimsenen düşünce, kız çocuklarının okumaması gerektiğidir[7] ve bu durum kendisini şu sözde gösterir: *"erkeğin okumuşu kadı, kadının okumuşu cadı olur."*[8]

Türkçe'de bulunan kimi kelimelerin sözlüklerdeki karşılığının yanı sıra, bir kavramdan bahsedildiğinde zihinlerde canlanan cinsiyet de kavramın cinsiyetleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Buna örnek olarak "namus" kavramı verilebilmektedir. Fakat bu durum kavramın zihinde canlandırılması ile kalmamış, atasözleri ile de bu durum perçinlenmiştir. Böylece namus olgusu, ataerkil sistem içerisinde kendisine bir toplumsal cinsiyet rolü edinmiş ve kadınlık ile özdeşleştirilmiştir (Kalav, 2012: 152; Alagözlü, 2009:

---

[7] Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görünümü birçok alanda olacağı gibi eğitim alanında da detaylı incelemeye tabi tutulacaktır.

[8] Atasözlerine verilebilecek diğer örnekler: *"Evi ev eden avrat, yurdu şen eden devlet", "kadın kocasını isterse vezir, isterse rezil eder", "yuvayı yapan dişi kuştur", "kadının şamdanı altın olsa mumu dikecek olan erkektir", "oğlanı her karı doğuramaz, er karı doğurur", "at ile avrada güven olunmaz", "evi ev eden avrat", "avrat gibi düşman olmaz güler bildirmez, köpek gibi dost olmaz ulur bildirmez"*. Bu örneklerin hepsi detaylı düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirildiği görülmektedir.

45). Bu özdeşleştirilme sebebiyle de kadının davranışları "namussuz" olarak nitelendirildiğinde, bu durum toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmediği gerekçesiyle kadına karşı şiddetin gerekçesi olarak öne sürülebilmektedir. Böyle bir gerekçe ile aslında toplumun kabul etmeyeceği şiddet eyleminin kabul edilmesi beklenmekte ve savunmanın alt metninde öteki kadınların da "namuslu olmamaları" halinde, ne ile karşılaşacaklarına dair uyarı barındırmaktadır (Ökten, 2009: 307-308). *"Kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası", "dişi köpek kuyruğunu sallamayınca, erkek köpek ardına düşmez", "dişi yalanmazsa, erkek dolanmaz"* (TDK, 2019a) örneklerinde de görüldüğü üzere; kavramın direkt olarak kadınlığı işaret eden bir tanımı bulunmamasına karşın, namus kavramı kadın üzerinden değer kazanır hale gelmiştir. Aynı konuya bir başka açıdan yaklaşan Butler, cinsiyetlerin maddesel olarak düşünülmesinin cinsler arası iktidar rejimine dayandığını tecavüz ile ilgili toplumun nasıl konuştuğu üzerinden açıklamaktadır. Bir kadının tecavüze uğramasının gerekçesi olarak "gece vakti dışarıda olması" sunuluyor ise kadının rızası olduğu, onun "namusunu korumak" için bir çaba sarf etmediği sonucu çıkarılmaktadır. Böylece yine namus kadınla ilişkilendirilirken, kadının bulunması gereken mekânın ev içi olduğu vurgulanmaktadır (Bingöl, 2014: 109).

Kelimelerin cinsiyet üzerinden anlam kazanmasına verilebilecek bir diğer örnek ise "adam" kelimesi ve bu kelimeden türetilen kimi deyimler ve yaklaşımlardır. "Adam" kelimesi, aslında cinsiyet belirtmeyen, tüm bireyleri kapsayan kavram olan "insanı" işaret etmektedir. Fakat Miller & Swift (1976: 21), yaptıkları bir araştırma sonucunda "adam" kelimesinin erkek cinsiyetini çağrıştırdığı tespit etmiştir. Buradan yola çıkarak, *"adam olmak", "adam gibi", "adama benzemek", "adamlık sende kalsın", "bir işin adamı", "adamdan saymak"* (TDK, 2019a) gibi birçok ifadenin de erkek cinsiyeti ile ilişkili olduğu düşünülmekte ve kalıp yargıları perçinlemektedir. Örneğin, adam gibi bir kadın olmak toplum için bir övgü olarak kabul edilmekte iken; kadın gibi olduğu söylenen erkek, toplum tarafından aşağılanmak için böyle bir yakıştırma ile karşılaşmıştır (Aksu, 2012: 177-178). 1992 tarihli Birleşmiş Milletler Sekreterliği İdari Yönergesi'nde dilin bu ayrıştırma konusunda oldukça etkili olduğunu vurgulayan bir açıklaması bulunmaktadır ve bu açıklama uyarı niteliği taşımaktadır. Buna göre: *"Önyargıdan arınmış dil önemlidir, çünkü dili kullananın yaklaşımını gösterir. Bir cinsiyetin diğerinden daha üstün olduğunu iddia eden ifadelerden kaçınılmalıdır"* (BM, 1992).

Toplum içerisinde var olan kalıp yargılar kendini her alanda göstermektedir. Genel kanının aksine, ataerkil düzen içerisindeki bu roller sebebiyle dezavantajlı konumda olan yalnızca kadınlar değildir. Erkekler de toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle kendilerine düşen dezavantajlı paydan etkilenebilmektedir. Örneğin, kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirmediği takdirde "erkekliklerine" zarar geleceğinin bilincindedirler.[9] Kadınların ev içerisinde, erkeklerin ise kamusal alanda tanımlanması her iki cinsiyet açısından da kimi dezavantajları beraberinde getirmektedir. Bahsedilen durumun kültüre yerleşmiş ögeler olduğu ise şu atasözleri ve deyim ile örneklendirilebilir: *"Ağaç yeşert meyve getirsin, oğlan büyüt ekmek getirsin", "erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli", "elinin hamuruyla erkek işine karışmak"*.

Kültürde bulunan değer ve yargılar, birçok farklı yol ile aktarılmaya ve kendisini yaşatmaya devam etmekte olsa da en etkili olanı ve ilk tanışılanı aile aktarımıdır. Bunula ilgili olarak: *"Oğlan atadan öğrenir sofra açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi"* atasözünün açıklaması TDK tarafından: "*Erkek çocuk, erkeklerin yapması gereken şeyleri babasından, kız çocuk da kadınların yapması gereken şeyleri annesinden öğrenir; anne ve baba bunları bilmiyorsa çocuktan böyle şeyler beklenemez"* şeklinde yapılmıştır (TDK, 2019a).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, sosyal hayat içerisinde kadınların ve erkeklerin davranışları ile ilgili olarak öngörüler geliştirmekte ve olmasının zorunlu gibi hissettirildiği fikirler sunmaktadır. Bu öngörüler erkeklerde; "agresif, girişken, rekabet seven" şeklindeyken, kadınlarda; "işbirliğine yatkın, çekingen ve pasif" olarak temsil edilmektedir. Erkeğin görevi ve sorumluluğu evi geçindirmek iken kadına yüklenen misyon kendi özel alanı olan evin çekip çevrilmesini sağlamaktır (UNDP Türkiye, 2019). Kadınlık ve erkekliğe biçilen bu roller neticesinde, hayat boyu hem erkekler hem de kadınlar birçok alanda kalıp yargılara sahip olmakta, ideali karakterize etmektedirler. Aşağıdaki tabloda Türkiye'deki kalıp yargıların nasıl bir tezahürü olduğu yer almaktadır.

---

[9] Toplumsal cinsiyet kavramı ve erkeklik üzerindeki durum değerlendirmesi bir başka başlık altında geniş bir şekilde yapılacaktır.

Tablo 1: **Türkiye'de Kadın ve Erkek Kalıp Yargıları**

KADIN KALIP YARGILARI	ERKEK KALIP YARGILARI
KARAKTER	
Kibar	Girişken
Kırılgan	Cesur
Duygusal	Rekabetçi
Dırdırcı	Kılıbık
Dedikoducu	Kaba
FİZİKSEL ÖZELLİK	
Zayıf	Güçlü
Bakımlı	Bakımsız
Zarif	Kaba Saba
ROL	
Evde	Kamusal Alanda
Eş ve/veya Anne	Aileyi ve Evi Geçindiren
Ev İşlerinden Sorumlu	Kural Koyan/Karar Veren
Ailenin Bakımını Sağlayan	Aileyi Koruyan
MESLEK	
Çocuk Bakıcısı	Doktor
Hemşire	Esnaf
Hostes	Mühendis
Öğretmen	Pilot
Sekreter	Tamirci/Teknisyen/Ustabaşı

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye, (2019), *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi.* UNDP, Ankara.

Yukarıda gösterilen tablodan (bkz. tablo 1) da anlaşılacağı üzere, kadınlardan ve erkeklerden beklenenler birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin, çocuk bakımının kadınlar tarafından daha iyi yapılacağı düşüncesi, ataerkil bir düzenden ileri gelmektedir. Bu düşünce ekseninde kadının varlığının, ev içerisinde sınırlandırıldığı anlaşılmakta ve ev içi görevlerin ona atfedildiği görülmektedir. Öte yandan erkekler kamusal alanda varlık bulmuş, ailenin geçiminden ve korunmasından sorumlu tutulmuştur. Toplumun kadından beklentisi, kadının seçeceği meslekte çalışma saatlerinin ev işlerini ve çocuğun ihtiyaçlarını aksatmayacak şekilde ayarlanmış olup olmadığını öncelikli olarak gözetmesi şeklindedir. Bu da tabloda yer alan kadının ev içi işlerde sorumlu tutulması ile paralellik göstermektedir. Öte yandan çalışma hayatına "kabul edilen" kadının "yakıştırıldığı" meslekler de tabloda görüldüğü üzere; bakım, organize etme ya da çocuklar üzerinedir. Nitekim erkek işi olarak görülen meslekleri icra eden kadınlardan bahsedilirken cinsiyetlerine vurgu yapılır; "kadın doktor, kadın pilot, kadın yönetici" gibi… Böylece bahsi geçen mesleklerin erkek mesleği olduğu vurgulanır fakat istisnai olarak bir kadın tarafından icra edildiği alt metni bulunur. Oysa öğretmenlik mesleğini yapan birinden bahsedilirken "kadın" olduğuna dair bir ek bir ibarenin bulundurulması toplum tarafından gerek görülmez. Bunun nedeni ise, öğretmenliğin zaten bir kadın mesleği olarak algılanmasıdır (König, 1992: 26).

Kadına toplumsal kalıp yargılar tarafından ev içinde atfedilen görevler, kamusal alanda da onun misyonu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu ve bunun gibi beklenen davranış şekilleri neticesinde her iki cinsiyet için de ulaşılması gereken bir ideal tip oluşturulmaktadır. Her bireyin, bir şekilde toplum tarafından kabul edilme amacını da güderek bu ideal tipe ulaşmak adına birçok eylemde bulunduğu söylenebilmektedir.

Erkekler ve kadınlar, gördükleri davranışlardan hangilerinin kadına, hangilerinin erkeğe özgü olduğunu ailede öğrenmektedirler. Bunun yanı sıra, günümüzde etkisinin çokça hissedildiği medya aracılığıyla da bireylere bu kalıplar öğretilmektedir. Özellikle televizyon, hitap ettiği geniş kitle sebebiyle, toplumsal cinsiyet rollerinin tanımlanması ve aktarılmasında en etkili araçlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2010: 102-103). Televizyon programlarının akışı içerisinde ise en çok etkinin reklamlarda olduğu belirtilmektedir. Gündüz Kalan (2010: 78-79)'a göre, reklamlarda yer alan görseller aracılığıyla, verilmek istenen iletinin kısa aralıklarda tekrar edilmesi, yargıların

pekiştirilmesinde kullanılma potansiyeline sahip olması anlamına gelmektedir. Reklamların, henüz yerleşmemiş yargılara sahip olan çocukları birer tüketici olarak hedef alması, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında etkili bir role sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Öte yandan televizyon kadar etkili olan bir diğer medya aracı ise sosyal medyadır. Bu konu ile ilgili olarak yapılan bir araştırmaya göre; kadınlar ve erkekler çevrim içi platformlarda da kendilerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerine oldukça uygun şekillerde hareket etmektedirler. Örneğin, kadınların siyasi katılımları erkeklere oranla çok daha azdır[10] ve çevrim içi paylaşımlarda da siyasi niteliği olan ve haber değeri gören araştırmaların erkekler tarafından kadınlara oranla altı kat daha fazla paylaşıldığı gözlenmiştir (Sussman & Tyson, 2000). Nitekim, insan doğduğunda cinsiyetine özgü davranışlara sahip olarak dünyaya gelmemekte, bu davranışların hangi cinsiyete ait olduğunu daha sonradan çeşitli yollar aracılığıyla öğrenmektedir (Akünal Okan, 1998: 188).

Herkesin aşina olduğu fakat bir şekilde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ürünü olduğunu hissetmediği örnekleri ise şu şekilde ardı ardına sıralayabiliriz: Kız çocuklarının pembe, oğlan çocuklarının mavi giydirilmesi; kız çocuklarının bebeklerle birlikte evcilik oynaması, oğlan çocuklarının araba ile oynaması; çocukluktan beri oğlan çocuklarına "kız gibi ağlamamalarının" tembihlenmesi; kız çocuklarına ise verilen "hanım hanımcık olması" öğüdü… Bu ve benzeri örnekler, çocukluktan itibaren cinsiyetlerin birbirinden farklı özellikler sergilemesi gerektiğini zihne işlemektedir. Bu şekilde başlayan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yolculuğu ise çok farklı kollarda kendisini şiddetli şekilde hissettirecektir. Fakat bu durum çocukluktan beri empoze edilmesi sebebiyle "doğallaştırıldığından" bu ve bunun gibi niceleri eşitsizlik olarak hissedilmeyecektir. Örneğin, erken Cumhuriyet dönemindeki ders kitaplarında "ideal kadın" tasvir edilmiş, çocuklara erken yaşta bu kalıp yargılar öğretilmeye başlanmıştır. Bahsedilen dönemde ideal kadın: Çalışkan, yüce gönüllü, sevgi dolu ve anaç tavırlı, kendisinden çok başkalarını düşünen, fedakâr ve zorluklar karşısında asla taviz vermeyen bir varlık olarak resmedilmiştir (Kancı, 2009: 108). Böylece ideal kadın toplum içerisinde kendisini

[10] Kadının siyasi hayattaki yeri ve rolü ilerleyen konularda detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

yaratmış ve "ideal kadınlık" zihinlerde benzer şekillerde yer edinerek bir toplumsal cinsiyet rolüne bürünmüştür.

1.3.1. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarına Farklı Bir Bakış: "Hegemonik Erkekliğin"[11] Erkekler Üzerindeki Etkileri

Ataerkil bir kültürün ürünü olarak, toplumsal cinsiyetten bahsedilirken kadının dezavantajlı kısımlarına odaklanılması oldukça olağandır. Neticede üretilen kadınlık rolünün beraberinde getirdiği toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklik rolüne kıyasla fırsat eşitliğine taraf olamamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet çalışmalarında, kadının dezavantajlı alanlarının verilerle değerlendirilmesi oldukça akılcıdır. Fakat erkeklerin de üretilen kalıp yargılardan olumsuz etkilendiği gözlemlenebilmekte olsa da bununla ilgili yapılan çalışmalar kadınlara oranla oldukça sınırlı kalmıştır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin erkek üzerine yapılan kurgusu, "erkeklik" olarak isimlendirilmekte ve genel olarak erkeklik ile ilişkilendirilen sıfatlar; sertlik, mertlik, saldırganlık, şiddet eğilimli olma, öfkelilik, uzlaşmadan uzak olma gibi özellikleri barındırmaktadır. Edley ve Wetherell (1996), erkeklik için yapılmış olan tanımlamalardan yola çıkarak şuna dikkat çekmişlerdir: Bir erkek, kadınsı özelliklerden uzak, başarı peşinde koşma ve ekmeğini kazanma yeterliliğine sahip, güç ile birlikte güven ve bağımsızlığa haiz, saldırgan, şiddet eğilimli ve cesur olmalıdır. Buradan anlaşıldığı üzere kadınlığa atfedilen kimi rollerden olan sevecenlik, yapıcı karakterli ve uzlaşma yanlısı olma gibi özellikler erkekliğin içerisinde barınamamaktadır. Bir diğer ifade ile erkeklik, kadınlığın zıttıdır. Erkek olmak, kadınlığın getirmiş olduğu davranış kalıplarını reddetmeyi beraberinde getirmektedir (Avşar, 2017: 228). Kadınlık ile ilişkilendirilen kimi karakter özelliklerine sahip olan erkekler de toplumun belirli bir kesimi tarafından "karı gibi davrandığı" şeklinde eleştiriye maruz bırakılmış ve "adam olmaları" konusunda uyarılmışlardır (Atay, 2004: 11-12). Böyle bir uyarı, kadınları aşağılayıcı olduğu halde

[11] Raewyn W. Connell tarafından kullanılan kavram: *"Hegemonic masculinity"*.

toplum içerisinde oldukça doğal bir kavram gibi her iki cinsiyetteki bireyler tarafından da kullanılmaktadır.

Erkeklik, toplumsal cinsiyet kimliklerinden birisi olduğu için biyolojik tanımından farklı olarak, toplumun erkeklerden ne gibi rolleri üstlenmesini istediğini öğütleyen bir pratiktir. Kültür ile beslenen bir pratik olduğu için de göreli bir yapıya sahip olup, farklı kültürlerde farklı şekillerde kendisini gösterebilmektedir. Ataerkil düzen içerisinde baskın role sahip olan erkekliğin ceremesini en çok kadınlar çekmektedir. Fakat öte yandan erkekliğin yarattığı baskının ve getirdiği avantajın bedeli, erkekler tarafından da ağır bir şekilde ödenebilmektedir. Burada bahsedilen durum cinsiyetler arası eşitsizliğin üretimi olan bir dezavantajlılık durumundan ziyade, bir cinsiyetin kendi iktidarını korumak adına kendi benliğini ezmesidir. Böylece erkekliği, kadını dışarıdan, erkeği ise içeriden yıkan bir kimlik olarak tasvir etmek mümkündür (Atay, 2004: 23).

Erkeklik kimliği, toplum nazarında kazanılan bir kimliktir. Onun bu özelliği her an tehdit altında olduğu ve sınandığı sonucunu beraberinde getirmektedir. Nitekim bir kimliğin kazanılması için gereken özelliklerin, bir süre sonra o kişide olmadığı kanaati, dışarıdan verilen kimliğin geri alınabileceği fikrini ortaya çıkarabilmektedir. Böyle bir fikir ekseninde erkekler, ataerkil düzen içerisinde yaratılan "erkeklik miti" altında ezilmekte ve kadın özelliği olarak görünen duygularını paylaşma konusunda sessizleşmektedirler (Selek, 2008: 13).

Hayatlarının her alanında sınamaya tabi olan erkekler, çok erken bir yaşta erkekliğe atanırlar. Erkekliğe atanan oğlan çocuğundan beklenen, belirlenen roller ekseninde her seferinde erkekliğini kanıtlamasıdır. Güçlü olmalı, ağlamamalı, duygularını gizlemeli, yeri geldiğinde koruma göreviyle canını hiçe saymalıdır. Bazıları bunları içinde barındırmadığı halde sırf erkekliğine zarar gelmemesi amacını güderek "öyleymiş gibi" davranacak ve kültürün kendisini üretmesine izin vermeye devam edecektir. Buna karşı çıkacak olduğunda ise, kadın gibi davranmakla suçlanacak ve ona bağışlanan erkeklik hegemonyası sarsılacaktır. Türkiye'de hegemonyanın elde edilebilmesi belirli özelliklere sahip olmayı gerekli kılar. Bahsedilen bu özellikler: Sünnet olunması, aktif cinsel hayatın bulunması, iş sahipliği, evli olma ve "oğlan çocuk" babası olma gibi sıralanabilmektedir.

Türkiye'de bunlara sahip olan erkekler, yalnızca kadınlar üzerinde bir hegemonyaya sahip olmakla kalmayacak 'diğer' erkekler üzerinde de benzer etkiyi sağlayacaklardır.

Toplumun erkekten beklediği davranışları sergilemesi, ona erkeklik kimliğini kazandırdığını tümüyle hissettirmekte yetersiz kalmaktadır. Çünkü erkek, erkekliğini kendisine de ispatlama ihtiyacı içerisindedir. Hissedilen bu ihtiyacın karşılanamaması durumunda ise "erkeklik krizi" gün yüzüne çıkmaktadır (Selek, 2008: 229). İspatlama ihtiyacı; sünnet, askerlik, evlenme ve babalık gibi dönüm noktaları sayesinde giderilmektedir. Öncelikle sünnet ele alındığında, (kadınlığa geçişin aksine) erkekliğe ilk adım olarak sayılır ve oldukça sesli ve kendisine ait ritüelleri bulunan, yüceltilmiş bir olaydır. Oğlan çocuğunun erkekliğe geçişinin bu denli yüceltilmesi onun için kültürel bir kod oluşturmakta ve sahip olduğu penisin güç ile ilişkilendirildiğini öğretmektedir. Bunun aksine kız çocuklarının regl olması ile kadınlığa attığı adım utanılacak bir olgu gibi kodlanmakta ve bu dönüm noktası sessizce yaşanmaktadır. Buradan çıkarılacak sonuç ise, açıkça yapılmasa da, erkekliğin övünülecek kadınlığın ise utanılacak bir şey olduğunun zihinlere işlendiğidir. Bunun dışında sünnet sürecinin içerisinde, bir başka toplumsal cinsiyet yargısı olan "erkekler ağlamaz" dayatması kendisini göstermektedir. Cinsel kimliğinin ritüellerle yüceltildiği durumda ona telkin edilen bu söz, tramvatik bir şekilde ona duygularını gizlemesi gerektiğini öğretir (Avşar, 2017: 230-231). Erkeklerin, "erkek olmak" adına attıkları adımlar, onların psikolojik ve fiziksel olarak zarar görmelerine sebep olabilmektedir. Duygularına yabancılaşan erkekler, paylaşımda bulunmakta güçlük çekmektedirler. Güç gösterisi yaptıkları ve kahramanlıklarını herkese kanıtlamaya çalıştıkları sırada yaralanabilmektedirler. Hatta öyle ki bu gövde gösterisi onların ölümlerine dahi sebep olabilmektedir (Bozok, 2011: 5-6).

Sünnet ile erkek olmanın ilk basamağını atlayan erkek, ispatını kendisine ve topluma yapmaya devam etmektedir. Bir sonraki adımı ise bedensel olarak gücünü gösterebileceği askerliktir. Askerlik, toplum tarafından bir görev olmanın yanı sıra erkeklere "adam olmayı", zor koşullarla mücadele etmeyi öğreten ve olgunlaştıran bir basamaktır. Bu sebeple de askerlik yapmamış erkeğin toplum tarafından eksik olarak nitelendirilmesi bir yana birey de kendisini bu sebepten ötürü eksik hissedebilmektedir. Bunu somutlaştırmak adına, erkeklerin askere gitmemesi erkek olunacak süreci engellediği için sonrasında birçok kazanımdan mahrumiyet de beraberinde gelebilecektir.

Evlenemeyecek, iş bulamayacak ve Türkiye'de erkeklik ile ilişkilendirilen diğer süreçlere geçiş yapması bir hayli zorlaşacaktır. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında askerlikten sonra erkekten beklenen tam zamanlı bir işte çalışarak geçimini sağlayabilecek yetkinlikte olmasıdır. Nitekim bu da "tam bir erkek olma" sürecindeki bir diğer basamaktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Hegemonik erkeklik, kendi içinde o denli güçlü bir baskı taşımaktadır ki, sağlayamadığı her erkeklik şartı birey üzerinde iktidarı elde etme yahut korumaya çalışma güdüsünü aşılamaktadır. TÜİK tarafından yapılan bir araştırma ise bunu destekler niteliktedir. İşsizlik ve şiddet arasında yadsınamaz bir bağın bulunduğunu ispatlayan bu araştırmada öldürme suçu işleyen erkekler arasındaki işsizlik oranının % 99,2 olduğu belirtilmiştir. Bu durum, ataerkil bir toplum içerisinde inşa edilmiş olan hegemonik erkekliğin, kendisini eksik olarak gördüğü halde, kaybettiği iktidarını kazanma arayışına yöneldiğini kanıtlar niteliktedir. Sünnet ile başlayıp, askerlik ve iş bulma süreci ile devam eden hegemonik erkeklik yolu, evlenme ve mümkünse oğlan çocuk sahibi olma gerekliliği ile devam etmektedir. Modern yaşamı benimsemiş olan ailelerde bu düşüncenin değiştiği hissedilmekle birlikte, halen içten içe muhafaza edildiği söylenebilmektedir (Avşar, 2017: 233-234). Bu süreç sonucunda baba olan erkekten de daha önce erkekliği için şart koşulan "sert, rekabetçi, güçlü" kimliğinin bir tarafa bırakılarak, ev içerisinde eşine duygusal ve romantik, çocuklarına yakın ve yumuşak başlı davranması beklenir. Bu da erkeklik krizine yol açmakta, onu çıkmaza sürüklemektedir.

Kadınları her açıdan zorluğa iten erkeklik, yukarıdaki gibi dikkatle incelendiğinde oluşturduğu iktidar yüzünden kendi cinsini de yiyip bitirmektedir. Kısacası belirlenen rollere bürünebilmek ve toplum tarafından kabul edilebilmek için her iki cinsiyet de kendi insanlıklarından eksilerek kadın ya da erkek olmaktadır.

1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Eşitlik, toplum bilimi açısından; her ne başkalığı bulunursa bulunsun bireyler arasında siyasi ve toplumsal açıdan hiçbir fark gözetilmemesi şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2019b). Toplum içerisindeki bireylerin başkalıkları cinsiyet olarak düşünüldüğünde, bu artık toplumsal cinsiyet eşitliğinin konusunu oluşturmaktadır. Bireyin sahip olduğu yetenekleri geliştirebilmesi için yaratılacak imkânların, herhangi bir cinsiyet farkı gözetmeksizin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kısa bir açıklaması niteliğindedir. Bu kavramın asıl odak noktasının ise; cinsiyetin doğanın bir parçası olduğu unutulmadan, bununla ilgili her şeyin bu pratik üzerinden değerlendirilmesinin meşruluğunun sorgulanması olduğu söylenebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin oluşturulması için üç yaklaşımın bulunduğu savunulmaktadır. Bunlardan ilki kadınlara ve erkeklere takınılan tavrın eşitliği üzerine kurulmuştur. İkincisi ise kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık ile dezavantajlı konumlarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Son yaklaşımda ise, politikaların ve uygulanacak olan planların toplumsal cinsiyet eşitliğini benimsemiş şekilde hazırlanması şeklindedir (*gender mainstreaming*) (Council of Europe, 2000). Türkiye'de bu durum değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik her üç yaklaşımdan da izler görmek mümkündür. İlk olarak bunu sağlamaya yönelik temeller Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından, kadın ve erkek arasında mutlak bir eşitlik olması gerektiğine dair inancı bünyesinde barındıran devrimlerle atılmıştır. Modern bir devlet yapısı inşa edilirken yapılan reformların yanında kadının vatandaşlık hakkını kazanması, eşitliği sağlamaya yönelik atılan en büyük adımlardan birisi olmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, BM'nin 2015 yılında kabul etmiş olduğu, "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" arasında sayılmış ve bunun hakkında şu açıklama kullanılmıştır: *"UNDP olarak, 2000 yılından bu yana, diğer BM ortaklarımız ve uluslararası toplum ile birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğini, çalışmalarımızın merkezine*

almış durumdayız."[12] Birbiri ile ilişkili olarak belirlenen bu hedeflerden toplumsal cinsiyet eşitliği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleşebilmesi için mihenk taşı olarak görülmekte ve bu eşitliğin sağlanmaması halinde başarıya ulaşamayacağı açık bir şekilde ifade edilmektedir (Koç Holding, 2017: 3). Bunun yanı sıra, Anayasa madde 10'da *"herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetmeksizin kanun önünde eşittir"* şeklinde bir hükümle eşitlik yasal olarak güvence altına alınmıştır. Hatta öyle ki, 2004 ve 2010 yıllarında: *"Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz"*[13] şeklinde Anayasa'nın 10'uncu maddesine eklenen iki hüküm ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin zaruri bir ihtiyaç olduğu vurgulanmış ve bunun sağlanabilmesi için devlet gerekli tedbirleri alma konusunda sorumlu tutulmuştur. Alınan tedbirlerin, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı hükmü ise toplumsal cinsiyeti sağlamaya yönelik pozitif ayrımcılık uygulanabileceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Anayasa'nın 41' inci maddesinde yer alan *"aile Türk toplumunun temelidir"* ifadesinin ardına 2001 yılında, *"ve eşler arasında eşitliğe dayanır"*[14] hükmünün eklenmesi ile de kadının aile içerisinde de eşit kabul edileceği yasal güvence altına alınmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik, ulusal düzenlemelerin yanı sıra uluslararası düzenlemeler de bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler'in "temel insan hakları sözleşmeleri" arasında saydığı ve 1981 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadın haklarının standartlarını belirleyen ilk sözleşmedir. CEDAW, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beraberinde getiren kalıplaşmış kadın ve erkek rollerine dayalı yargıların, ortadan kaldırılmasını hedeflemektir. Bu sözleşme, imzacı devletleri bağlayan, kadınların fırsat eşitliğinden yararlanmasını sağlamayı hedefleyen uluslararası yasal bir belgedir.

---

[12] UNDP Türkiye, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Hedef 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html Erişim Tarihi: 02.12.2019

[13] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Aralık), Madde 10, Sayı: 17863 (Mükerrer)

[14] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Aralık), Madde 41, Sayı: 17863 (Mükerrer), https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2020

CEDAW'dan daha önce 1975 yılında Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen "Kadın On Yılı" sayesinde, dünyanın farklı noktalarında "Dünya Kadın Konferansları" düzenlenmiştir. Düzenlenen bu konferanslarda kadınlara yönelik ayrımcılık ile ilgili sorunlara yapılan vurgular, bu konuda bir belge geliştirilmesi ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Böylece Pekin'de gerçekleştirilen "Dördüncü Dünya Kadın Konferansı" sonrası "Pekin Deklarasyonu" ve "Eylem Platformu" adlı iki belge kabul edilmiştir. Bu iki belge, kadın erkek eşitliğinin sağlanması için geliştirilecek toplumsal cinsiyet perspektifinin, yapılacak politika ve planlara entegre edilmesini öngörmektedir. Özellikle Eylem Platformu, kadınların yaşama tam ve eşit katılımını sağlamaya yönelik yapılacak çalışma alanlarını şu şekilde sıralamıştır: *"Kadın ve yoksulluk, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadın, kadın ve ekonomi, karar alma süreçlerinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocukları".* Sayılan bu uluslararası belgelerin dışında "Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), İslam İşbirliği Teşkilatı Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı" gibi belgeler de birer insani hak olarak eşitliği öngören ve bunun için dezavantajlı konumda olan kadınlara yönelik kimi programlar içermektedir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2018: 27-35). Ayrıca Anayasa'nın 90 ıncı maddesine eklenen *"usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır"*[15] hükmü ile taraf olunan, insan hak ve özgürlüklerini temel alan uluslararası anlaşmalar, ulusal düzenlemeler ile uyuşmadığında uluslararası hükümlerin öncelikli konumda olduğu belirtilmiştir. Ulusal düzenlemeler içerisinde eşitlik ifadeleri yalnızca Anayasa ile sınırlı kalmamış, "Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Belediye Kanunu, İş Kanunu" gibi

---

[15] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Aralık), Madde 90, Sayı: 17863 (Mükerrer), https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2020

yasal düzenlemelerle de kadının her türlü şartta erkekle eşit olduğu vurgulanmıştır. Fakat, bunca düzenleme içerisinde eşitlik bulunmasına ve yasalarla bu eşitliğin güvence altına alınmasına rağmen, cinsiyetler arası toplumsal eşitliğin istenen seviyede bulunamamasının en belirgin sebebinin, kadının algılanma biçimi olduğu söylenebilir (Alisbah Tuskan, 2012: 445).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin Türkiye'deki görünümüne bakmadan önce, bu eşitsizliğin nereden ve nasıl çıktığının incelenmesi gerekmektedir. Irigaray ve Butler'in düşünceleri ekseninde yeniden okuma yapan Stone (2006: 132), halen devam etmekte olan cinsiyet eşitsizliğinin temellerinin ilk olarak antik dönemde atıldığını ileri sürmektedir. Antik dönemde var olan bu eşitsizliğe verilebilecek kimi örnekler şöyle sıralanabilir: Kız çocukların ekonomik katkısının bulunmadığı düşüncesi ile yalnızca zengin ailelerin ikiden fazla kızı bulunmaktaydı. Vatandaşlık hakkına sahip olmayan kadınların, doğumlarından sonra kirli olarak kabul edildiği bilinmekte ve temizlenmiş sayılabilmeleri için kırk gün geçmesi gerekmekteydi. Bu düşüncelerin oluşmasında katkısı olanların başında, kimi düşünürlerin bu konudaki yorumları gelmektedir. Örneğin Platon[16], biyolojik farkları önemsemeyerek kadınların erkeklerle aynı işleri yapabileceğini söyleyerek söze başlasa da; kadınların aynı işi hiçbir zaman erkekler kadar iyi yapamayacağını savunmaktadır. Aristoteles'e[17] göre ise, kadın ve erkek aynı yaratılmamıştır. Ona göre kadınlar, erkeklerin zekadan yoksun versiyonlarıdır. Öte yandan Hipokrat'ın[18] kendi alanındaki düşüncelerine bakmış olduğumuzda, biyolojik cinsiyetin spermin kalitesi ile ilgili olduğunu savunmuş, spermin kalitesiz oluşunun kız çocuğun doğmasına sebep olduğunu öne sürmüştür. Benzer bir şekilde Empedokles[19] ve Parmenides[20], spermlerin soldan gelmesinin kız doğumuna, sağdan gelmesinin oğlan doğumuna sebep olduğunu ileri sürmektedir (Kocabaş Atılgan, 2013: 16-26). Burada dikkat çeken husus ise şudur: "Sol" uğursuzlukla birlikte

---

[16] Platon, M.Ö. 427-347 tarihleri arasında yaşamış olan ünlü Yunan filozofu.
[17] Aristoteles, M.Ö. 384-322 yıllarında yaşamış, gözleme dayalı bilimin kurucusu sayılan bilim insanı ve ünlü Yunan filozofu.
[18] Hipokrat, M.Ö. 460-375 yılları arasında yaşamış, klinik gözlemin kurucusu sayılan hekim, filozof.
[19] Empedokles, M.Ö. 495-435 yılları arası yaşamış, Sokrates öncesi düşünürlerden birisi.
[20] Parmenides, doğa filozofudur. M.Ö. 600-500 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmekte, rasyonalizm geleneğinin ilk savunucularından kabul edilmektedir.

anılmaktadır, kız çocuğun doğumu ile "sol"un bağdaştırılması, bunun bir sebebi olarak görülmektedir. (Sandalcı, 2007: 2610).

Toplumsal cinsiyet ayrımı, cinsiyetçilik gibi kavramlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine tekabül etmektedir. Bir cinsi ötekinden üstün tutmak olarak tanımlanan bu kavramlar, Türkiye açısından bakıldığında erkekler lehine kurulan bir cinsiyet hiyerarşisidir. Cinsiyet eşitsizliği, toplumsal bir sorun olarak ele alınmakta olup, birçok alanda ortak araştırmaları gerektirmektedir (Alptekin, 2014: 204). Nitekim eşitsizlik, toplumun her alanında kendisini hissettirmekte ve kalıplaşan rolleriyle beslenmektedir. Eşitsizliğin oluşmasında, genel olarak olumsuz davranışların buna sebep olduğu düşünülmektedir. Fakat Glick ve Fiske (1996: 3), yalnızca olumsuz davranışların değil, olumlu sayılacak davranışların da kalıp yargılar oluşturduğunu dolayısıyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açtığını ileri sürmüştür. Bu fikirden yola çıkılarak, "çelişkili duygulu cinsiyetçilik kuramı" literatüre kazandırılmış ve cinsiyetçiliğin iki farklı boyutu incelenmiştir. "Düşmanca cinsiyetçilik" ve "korumacı cinsiyetçilik" olarak kendisini gösteren bu boyutlardan düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara karşı toplum içerisinde takınılan olumsuz tavırdır. Korumacı cinsiyetçilikte ise, kadın toplum içerisinde korunmaya muhtaç olarak görülür, buna binaen yüceltilir, bu sebeple sevilir. Fakat her iki türde de aynı sorun göze çarpmaktadır: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği.

1.5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE VERİLERLE TÜRKİYE'NİN DURUM ANALİZİ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, geçmişten günümüze değin dünyanın her yerinde farklı şekillerde ve şiddetlerde varlığını hissettirmiştir. Türkiye, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın kendisini her alanda şiddetle gösterdiği ülkelerden birisidir. Kadın, Türkiye'deki "kadınlığı" yüzünden, ötekiler içerisinde sayılmakta ve dezavantajlı gruplardan biri olarak görülmektedir (Bingöl, 2014: 108). Toplumun kadın ve erkeğe karşı beslediği algılar ve birbirleri arasındaki iktidar ilişkileri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beraberinde sürüklemektedir. Eşitlik sağlamak için atılan her adımın toplum açısından benimsenerek uygulanması toplumsal cinsiyet eşitliğini beraberinde getirmekte iken, var

olan hakların kullanımının cinsiyet temelli engellenmesi yahut yeterince kullanılamaması, toplumda cinsiyet eşitsizliğinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Demirgöz Bal, 2014: 16). Bu durum kendisini tek bir alanda göstermemekte; eğitim, sağlık, gelir dağılımı, meslek seçimi, sosyal hayat, siyasi yaşama katılma, temel özgürlüklerin sağlanması gibi birçok hayati alanda varlığını sürdürmektedir.

Toplumsal cinsiyet hakkında veri toplanması ve istatistiklerin oluşturulması ilk olarak; 1995 yılında, Pekin'de kabul edilen Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu'nda yapılmıştır (BM, 1995: 25). Verilerin istatistiki incelemeye tabi tutulmasının ardından belirlenecek stratejik adımlar ve politikalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermeye yönelik çok daha tutarlı bilgiler sağlamış ve teori ile pratiğin farkını gözler önüne sermiştir. Eşitliğin yasal olarak bulunmasına rağmen fiilen sağlanmadığı her alan, bir diğer alanı etkilemekte ve sonucunda toplum içerisinde bir uçurum meydana gelmektedir. Bu uçurum, Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından cinsiyet uçurumu olarak ifade edilmektedir. WEF tarafından 2006 yılından beri her sene yayınlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda 2021 yılındaki son verilere göre Türkiye, 153 ülke içerisinde toplumsal cinsiyet uçurumu en derin olan 24'üncü ülkedir ve tüm ülkeler tarafından belirlenen ortalama değerin oldukça altında bir değer sergilemiştir. İncelenen bu 153 ülkedeki eğitim, ekonomi, sağlık ve siyaset alanlarında WEF tarafından belirlenen "0-1" arasındaki değerlilikte, '0' kadına yönelik eşitsizliğin, '1' ise dengenin varlığına işaret etmektedir. Türkiye bu açıdan incelendiğinde ise şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Tablo 2: Türkiye'nin Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu

	2006[21]	**2021**
Ekonomiye Katılım ve Fırsat Eşitliği	0.434	0.486
Eğitim Durumu	0.885	0.975
Sağlık ve Hayatta Kalma	0.969	0.967
Politik Güçlenme	0.052	0.123
Küresel Cinsiyet Farkı Sonucu	0.585 *(105'inci sıra)*	0.638 *(133'üncü sıra)*

Kaynak: *World Economic Forum. (2021). The Global Gender Gap Report. Cologny: WEF, 377.*

[21] Dünya Ekonomik Forumu (WEF), Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu'nu ilk defa 2006 yılında yayınlamıştır. Burada yer alan tarihler, raporda Türkiye ile ilgili bilgilerin ilk ve son değerlerini kıyaslamak amacıyla seçilmiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Türkiye'nin cinsiyet eşitliği açısından dengeyi sağlamaya en yakın olduğu alanlar eğitim ve sağlıktır. Fakat öte yandan ekonomik ve siyasal açıdan eşitsizliğin derinden hissediliyor olduğu, rapordaki değerler ile belirtilmiştir. Raporun ilk yayınlanma tarihi olan 2006 yılı sonuçları ile son yayınlanan 2021 raporunun kıyası yapıldığında, her dört alanda da cinsiyet eşitliğinde dengeye eski duruma göre yaklaşılmış olsa da, genel değerlendirmede sıralama kaybetmiştir. Bu da bir takım düzenlemelerin ve iyileştirmelerin yapıldığına işaret etse de dünyanın gerisinde kalındığının göstergesidir. Nitekim gelişmelerin yeterli olmadığı yalnızca buradaki göstergelerden yola çıkılarak dahi anlaşılabilmektedir. Özellikle siyasi açıdan toplumsal cinsiyet eşitliği, Türkiye'nin gelişiminin önünde büyük bir engel olarak varlığını korumaktadır.

Raporda yer alan diğer ülkelerin verileri incelendiğinde, cinsiyet eşitliğinin en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla şu şekildedir: İzlanda, Finlandiya, Norveç, Yeni Zelanda ve İsveç. Listenin sonunda yer alan ülkeler ise: Afganistan, Yemen, Irak, Pakistan ve Suriye'dir (WEF, 2021: 10). Bu anlamda Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak konusundaki başarısızlığı listede bulunduğu sıralamadan anlaşılmaktadır. Bu ifadeyi daha detaylı açıklayabilmek adına Suudi Arabistan'da kadınlara henüz verilen bir izinden bahsetmek yerinde olacaktır. Suudi kadınlar 2019 yılının ağustos ayına kadar erkeklerin izni ve gözetimi olmadan seyahat etme hakkına dahi sahip değillerdi (Graham, 2019). Öte yandan Suudi Arabistan'da 2016 yılında Fahad Al-Ahmadi tarafından verilen bir seminerde "Kadın İnsan Mıdır?" sorusu sorulmuş ve yanıt aranmıştır (Arab News, 2016). 156 ülkenin yer aldığı bu raporda cinsiyet eşitliği açısından derin bir uçurum bulunan Suudi Arabistan, 147'nci sırada iken Türkiye, 133'üncü sırada yer almaktadır. Türkiye açısından sıralamanın vahameti verilen örnekler de göz önünde bulundurulduğunda daha iyi anlaşılmaktadır. Kalkınmanın önünde çok büyük bir engel olan cinsiyet uçurumunun sebepleri Türkiye özelinde incelenmeli ve çözüm yolları üretilerek uygulanmalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bir stratejik hedef olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda var olan durumun analizinin yapılması ve ortaya çıkan sorunlara çözüm önerileri bulunabilmesi için toplumsal cinsiyet istatistiklerinin oluşturulması sağlanmıştır. Resmi istatistikler, belirlenecek politikalara ön çalışma olmuş ve hem kadın hem de erkek

için kıyaslanabilir bilgiler sunmuştur (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014: 11). Buradan hareketle tablo 2'de yer alan konu başlıkları, TÜİK'in düzenli olarak gerçekleştirdiği toplumsal cinsiyet bağlamındaki araştırmalar ışığında incelenecek ve Türkiye'nin sayısal verilerle durum analizi yapılacaktır.

1.5.1. Türkiye'de Cinsiyete Göre Ekonomik Hayata Katılım ve Fırsat Eşitliği

Toplumsal cinsiyet eşitliği başlı başına temel bir kalkınma hedefi iken bunun sağlanması halinde ekonomik kalkınmanın da beraberinde geleceği düşüncesi akılcıdır. Nitekim, toplumun yarısını oluşturan kadınların üretim sürecine daha etkin bir şekilde katılması ile verimliliğin artışı kaçınılmaz olacaktır. Bu fikir ekseninde, Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) kadınların işgücüne katılımının artırılması ile ilgili "İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı" kapsamında sıralanan bileşenlerin ilki "Kadınların İşgücüne ve İstihdama Katılımının Artırılması"dır. 2018 yılına değin gerçekleştirilmesi gereken hedefler şu şekilde sıralanmıştır: *"Kadınlara yönelik istihdam teşviklerinin etkinleştirilmesi; çocuk, hasta ve yaşlı bakımı hizmetlerinin yaygınlaştırılması; kadın girişimcilere özel bütüncül bir destek programının uygulanması"* (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013: 164). Ayrıca benzer sürece tekabül eden 62'nci Hükümet Programı'nda da kadınların hayatlarında karşılaştıkları problemlerin ortadan kaldırılması güçlü toplumun gerçekleştirilmesi için hedefler arasında sayılmıştır (T.C. Başbakanlık, 2014: 129). Güncel deki kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı'nda, *"İşgücünün daha verimli sektörlere ve alanlara yönlendirilmesi, eğitim ve istihdam ilişkisinin gözetilmesi işgücünün niteliklerinin artırılması kadınların işgücüne katılımının teşvik edilmesi, gençlerin işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan mesleki beceriler ile donatılarak istihdama dâhil edilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır"* (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019: 34-35) şeklinde belirtilen hedef göstermektedir ki halen "öncelikli" sayılan kadının işgücüne eşit oranda katılımı sağlanamamıştır. Bir önceki kalkınma planında da öncelikli hedeflerden sayıldığı halde uygulamada istenen sonuç elde edilmemiş bu sebeple yeni plana da aynı şekilde alınmıştır.

2014 yılında yürürlüğe girmiş olan "Ulusal İstihdam Stratejisi"nde belirlenen temel hedef ve ilkelerin içerisinde, tüm grupların istihdam alanında fırsat eşitliğinin sağlanması bulunmaktadır: *"İşgücü piyasasına daha zor erişen kadınlar, engelliler, yoksullar, gençler, kırsalda yaşayanlar gibi özel politika gerektiren kesimlere eğitimden başlayarak sağlanacak destekler ve ayrımcılığı önleyici uygulamalarda fırsat eşitliği ilkesi belirleyicidir"* (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2014). Bu hedef ve stratejilerin varlığı da hesaba katılarak Türkiye'de bulunan kadınların, işgücüne katılma oranları detaylı incelendiğinde, veriler cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının çok uzağında olunduğunu işaret etmektedir. Oysa başta Anayasa olmak üzere, Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanunu gibi yasal düzenlemelerde de kadınların iş yaşantısını engelleyecek herhangi bir hüküm bulunmamakta, aksine Türkiye'nin de tarafı olduğu CEDAW ile kadınların iş hayatında sahip olduğu hakları güvence altına alınmaktadır (CEDAW, 1981/md.11). Fırsat eşitliğinin sağlanamamasının sebepleri arasında uygulanan politikaların etkin olmayışı sayılabilecek olsa da bilinç düzeyinin yetersizliği en büyük problemdir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada, "kadın çalışmalı mı?" sorusuna "evet" cevabını verenlerin (% 92,4) yarısı, erkeklere muhtaç olmamak için kadının çalışması gerektiğini düşünürken, "hayır" cevabını veren herkes, "çalışmak erkeklerin görevidir" diyerek bu cevaplarını gerekçelendirmişlerdir (Dinç Kahraman, 2010: 31). Buradan anlaşıldığı üzere çalışmak bir şekilde erkekle ilişkilendirilmekte, ilişkilendirilmediği takdirde de "sırf öyle olması gerektiği" için değil, erkeğin tahakkümü altında kalmamak adına çalışılması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 3: Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı, 2007-2019 Türkiye Verileri (%)

	15+yaş		
YIL	**TOPLAM**	**ERKEK**	**KADIN**
2007	**46,2**	69,8	23,6
2008	**46,9**	70,1	24,5
2009	**47,9**	70,6	26,0
2010	**48,8**	70,8	27,6
2011	**49,9**	71,7	28,8
2012	**50,0**	**71,0**	29,5
2013	**50,8**	71,5	30,8
2014	**50,5**	**71,3**	**30,3**
2015	**51,3**	71,6	31,5
2016	**52,0**	72,0	32,5
2017	**52,8**	72,5	33,6
2018	**53,2**	72,7	34,2
2019	**53,0**	**72,0**	34,4

Kaynak: *TÜİK. (2007-2019). Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı. Ankara: TÜİK.*

Tablo 4: Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları, Türkiye Verileri[22] (%)

YAŞ GRUBU	KADIN	ERKEK
	2004	
15-24	25,0	51,3
25-34	29,3	94,0
35-44	27,6	94,4
45-54	21,1	72,7
55-54	16,7	45,9
65 ve üstü	7,3	23,3
	2009	
15-24	25,8	52,2
25-34	35,3	93,7
35-44	33,1	94,3
45-54	23,9	74,5
55-54	16,3	44,8
65 ve üstü	5,9	19,6
	2013	
15-24	27,5	51,9
25-34	41,3	93,5
35-44	42,1	94,5
45-54	31,3	79,5
55-54	18,7	48,2
65 ve üstü	6,2	20,5

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 31.*

Yukarıda yer alan Tablo 3'te TÜİK'ten alınan istatistiklere göre, 15 yaşın üzerindeki bireylerin işgücüne katılım oranları 2007 yılından 2019'a kadar tablolaştırılmış, Tablo 4'te ise yaş grupları kendi içinde işgücüne katılım oranları temelinde karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Cinsiyetler bazında incelenen verilerde 2007 yılından itibaren kadınların işgücüne katılım oranlarında genel olarak yükselme yaşandığı saptanmıştır. Yıllar içerisinde bir istisna olarak yalnızca 2014 yılı verilerinde kadınların

[22] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı merkez teşkilatında yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapılan değerlendirmelerin 2013 yılına kadarki verileri içeren 2014 raporu olması sebebiyle bu veriler kullanılmıştır.

işgücüne katılım oranlarında bir düşüş yaşandığı görülmekte, bu oranlar erkekler üzerinde incelendiğinde ise 2012 yılında ve tıpkı kadınlarda olduğu gibi 2014 yılında bir düşüş gözlenmektedir. Ayrıca erkeklerin işgücüne katılım oranında 2019 yılında da % 0,7'lik bir düşüş gözlenmiştir.

Kadınların işgücüne katılımları 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında en yüksek orandadır. Bu oranların bu yaş aralığında toplanması, evli ve çocuk sahibi kadınlar arasında istihdamın arttığı şeklinde yorumlanabilir. Türkiye'de var olan toplumsal düşünce ekseninde kadınlar erkeklere göre daha erken yaşta evlenmektedirler. Bu toplumsal norm ışığında 35-44 yaş aralığında bulunan kadınların çocuklarının, okul çağında olması beklenmektedir. Böylece ortaya işgücüne katılabilen anneler çıkmaktadır (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014: 31). İşgücüne katılabilmek için bakıma muhtaç yaştaki çocuğun büyütülmesinin kadın tarafından beklenmesi, toplumsal cinsiyet rolleri ile bağdaşık bir seyir izlemektedir. Aşağıda yer alan tabloda bu savı destekler nitelikte sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo 5: Hane Tipine Göre İşgücü Durumu, 2013 Türkiye Verileri (%)

	KADIN	ERKEK
25-49 yaş, Çocuksuz Haneler		
İstihdam Oranı	40,2	84,0
İşsizlik Oranı	11,7	8,3
İşgücüne Katılım Oranı	45,5	91,6
25-49 yaş, Çocuklu Haneler		
İstihdam Oranı	26,8	89,7
İşsizlik Oranı	9,4	6,3
İşgücüne Katılım Oranı	29,6	95,7

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 34.*

Tablo 5'e göre, çocuk sahibi olmak kadınların işgücü sahibi olmasının ve istihdama katılmasının önünde bir engeldir. Öte yandan erkeklerde ise çocuk sahibi olmak aksine bir ivme göstermiş, böylece en yüksek işgücü katılımı erkeklerde çocuklu hanelerde görülmüştür. Nitekim toplumsal cinsiyet rollerine göre hanenin ekonomik

geçimi erkeğin üzerinde iken, hanenin ve çocuğun bakımı kadın tarafından beklenmektedir.

TÜİK tarafından yapılmış olan resmi işsizlik tanımına göre:

"Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan, on beş ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dahildirler."

Bu tanımdan yola çıkılarak belirlenen işsizlerin iş aramaya başladıkları süredeki durumları incelendiğinde, kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir durum dağılımın söz konusu olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tablodan hareketle, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin kendisini her alanda ısrarla gösterdiği söylenebilmektedir.

Tablo 6: İşsizlerin Cinsiyetlerine Göre İş Aramaya Başladıklarındaki Durumu, 2013 Türkiye Verileri (%)

	KADIN	ERKEK
Geçici bir işte çalışıyordu/iş bitti	14,4	38,5
İşten çıkarıldı	9,2	14,4
Kendi isteğiyle işten ayrıldı	22,8	18,1
İşyerini kapattı/iflas etti	3,4	6,9
Ücretsiz aile işçisi olarak çalışıyordu	0,3	0,6
Emekliydi	0,7	4,7
Düzenli (örgün) eğitimine devam ediyordu	13,5	7,4
Kursa veya bir eğitim programına devam	3,3	1,9
Askerden yeni gelmişti	0,0	4,7
Ev işleriyle meşguldü	30,8	0,0

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 59.*

Türkiye genelinde işsizlerin iş aramaya başladıkları durumlar incelendiğinde, kadınların büyük bir oranının ev işleriyle meşgul olduğunu görmekteyiz. Buna karşılık bu durumun karşılığı erkeklerde bulunmamakta ve toplumsal cinsiyet rolleri kendisini göstermeye devam etmektedir. "İşsizlik" ile "işgücü dışında olma" kavramları birbirinden farklı anlamlar içermektedir. İşsizlik, işgücüne dahil olma isteği olduğu halde iş bulamayan kesimi ifade ederken; işgücü dışında olma halinde iş aranmamaktadır. Bu

açıdan “işsizlerin” ve “işgücü dışında kalanların” neden işlerinden ayrıldıkları incelendiğinde ise karşımıza şunlar çıkmaktadır:

Tablo 7: İşsizlerin İşten Ayrılma Sebeplerinin Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi, 2013 Türkiye Verileri (%)

	KADIN	ERKEK
Geçici bir işti bitti	25,7	40,7
Mevsimlik çalışıyordu	3,6	4,6
İşten çıkarıldı/ İşyeri kapandı/ İflas etti	20,8	24,5
İşinden memnun değildi	30,8	19,5
Kendisinin hastalanması veya sakatlanması	3,4	2,1
Ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere baktığı için	3,1	0,3
Eşinin isteği üzerine / evlilik nedeniyle	4,6	0,1
Eğitim ve öğretim	3,3	1,8
Emeklilik	0,4	2,2
Askere gitti	0,0	2,7

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 59.*

Tablo 8: İşgücüne Dahil Olmayan Kesimin İşten Ayrılma Sebeplerinin Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi, 2013 Türkiye Verileri (%)

	KADIN	ERKEK
Geçici bir işti bitti	23,6	21,1
Mevsimlik çalışıyordu	14,7	6,4
İşten çıkarıldı/ İşyeri kapandı/ İflas etti	6,6	7,0
İşinden memnun değildi	9,1	5,4
Kendisinin hastalanması veya sakatlanması	12,5	13,8
Ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere baktığı için	8,0	0,5
Eşinin isteği üzerine / evlilik nedeniyle	12,6	0,1
Eğitim ve öğretim	3,1	11,3
Emeklilik	4,7	30,7
Askere gitti	0.0	0.9
Diğer	4.9	2.7

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 59.*

Görüldüğü üzere işgücü dışında kalan kesim ile işsizlerin, işten ayrılma sebepleri birbirinden oldukça farklıdır. İşgücüne dahil olmayan kesimin işten ayrılma sebepleri, kadınlar açısından incelendiğinde işin geçiciliği % 23,6 ile ilk neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Onu mevsimlik çalışma takip ediyor olsa da cinsiyet temelli işbölümünü açıklayacak olan "eşinin isteği yahut evlilik" sebebi ile "ailedeki bakım işlerinin" oranları göz önüne alındığında neredeyse % 20'lik bir pay ile her beş kadından birinin cinsiyet temelli işbölümü sebebiyle işgücü piyasasından uzak olduğu görülmektedir.

İşgücüne dahil olmayan nüfusun sayısal oranından ziyade neden dahil olmadıkları sorusunun cevabı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebeplerine yönlendirmektedir. Nitekim, tablo 3 ve 4'te yer alan verilerde, kadınların işgücü piyasasına katılım oranlarındaki düşüklüğün sebeplerinin araştırılması gerekmektedir. Çünkü kadınların ekonomik hayata en yüksek katılımının olduğu yıl olan 2019'da bile bu oran % 34,4'te kalmıştır. Ayrıca işgücüne dahil olmadığı halde, çalışmak istediklerini belirten kesimin de ayrı olarak incelenmesi sonrasında ortaya çıkan veriler göstermektedir ki, çalışmak isteyip de çalışamayan kesimde kadınların oranı çok daha yüksek bir seyirdedir (T.C. Aile ve

Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014: 16). Bu durumun cinsiyet rolleri temelinde incelenmesi önem arz etse de yalnızca cinsiyet üzerinden inceleme yeterli olmamaktadır. Bireylerin çevresel faktörleri, hane içi durumları, bakıma muhtaç çocuk ve yaşlıların varlığının bulunup bulunmadığı gibi birçok dinamik beraber değerlendirilmelidir. Bu düşünce ışığında aşağıdaki tabloda kadınların ve erkeklerin neden işgücü piyasasında yer almadıkları ile ilgili sorunun cevapları yer almaktadır. Yukarıdaki tabloda her iki cinsiyette de işgücüne katılım oranları düşüşe geçtiği için, işgücüne dahil olmayanların sebepleri 2014 yılından başlanarak tablolaştırılmıştır. Tabloda yer alan sebepler her iki cinsiyet için de en etkili olan iki sebebin yıllara göre değişimini göstermektedir.

Tablo 9: İşgücüne Dahil Olmayanların Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri, 2014-2019 Türkiye Verileri

	ERKEK*			KADIN*		
Yıllar	**İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus**	**Ev İşleriyle Meşgul**	**İş Bulma Ümidi Olmayanlar**	**İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus**	**Ev İşleriyle Meşgul**	**İş Bulma Ümidi Olmayanlar**
2014	**8.089**	**-**	**370**	**20.111**	**11.589**	**246**
2015	**8.120**	**-**	**416**	**20.056**	**11.498**	**260**
2016	**8.133**	**-**	**406**	**20.052**	**11.098**	**252**
2017	**8.166**	**-**	**370**	**20.085**	**11.133**	**267**
2018	**8.206**	**-**	**311**	**20.174**	**11.161**	**236**
2019	**8.509**	**-**	**368**	**20.411**	**11.359**	**259**
***15+ yaş**						

Kaynak: *TÜİK (2014-2019), İşgücüne Dahil Olmayanların Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri, Ankara: TÜİK.*

Kadınların ve erkeklerin işgücü piyasasına katılım oranları göz önüne alınarak, yukarıdaki tabloda kadınların ve erkeklerin neden işgücü piyasasında yer alamadığı sorusunun cevabı araştırılmıştır. Her iki cinsiyet için de işgücüne dahil olamama sebepleri

arasından "emeklilik ve çalışamaz halde olma" toplumsal cinsiyet verileri için şu aşamada bir gösterge olmadığından çıkartılmıştır. Bunun dışında "eğitim/öğretim" başlığı da hem erkekler hem de kadınlar açısından benzer sayısal veriler ve sonuçlar taşımakta olduğundan tabloya dahil edilmemiştir. Çıkartılması belirlenen başlıklar dışında erkekler için işgücüne dahil olmama sebeplerinin başında "iş bulma ümidi olmama" gelmekte, kadınlar için birinci sebep olan "ev işleriyle meşgul olma", erkekler açısından sayısal veriye konu dahi olmamaktadır. Nitekim, kadınların işgücüne katılım oranlarının azlığı göz önüne alındığında, ev işleriyle meşguliyet çok büyük bir oranı kapsamakta ve onların iş dahi aramamalarına sebep olmaktadır.

Roller bazında düşünüldüğünde, kadınlar hane içerisinde karşılığı ödenmeyen işlerden sorumlu tutulmakta, gelir getirici kamusal alan işleri erkekler üzerinden tanımlanmaktadır. Böylece kadınlar, hane halkını yeniden üretime hazırlayan, ertesi gün için gereken şartları oluşturan görevi üstlenmek durumunda bırakılmıştır (Dumanlı, 2011: 148; Özçatal, 2011: 22). Bu ayrımcı iş bölümü, kadının işgücü piyasasındaki varlığını da sınırlamaktadır. Öte yandan, kırda var olan yaşam şartları değerlendirildiğinde kadınların kente oranla çok daha etkin bir şekilde çalıştığı aşağıdaki tabloda (bkz. Tablo 10) görülmektedir. Kırda bulunan kadınlar arasında çalışmayıp "ev kadını" olmak bu sebeple daha prestijli kabul edilmekte ve kente gerçekleştirdikleri göç bu düşüncelerini değiştirmemektedir. Böylece kimi kadınlar, kendi isteği ile de sırf daha prestijli olduğunu düşündükleri için işgücü piyasasına girmek istememektedirler (Özbay, 1982).

Tablo 10: Kent ve Kır Bölgelerinde İşgücü Katılım Oranları ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı, 2004-2013 Türkiye Verileri (%)

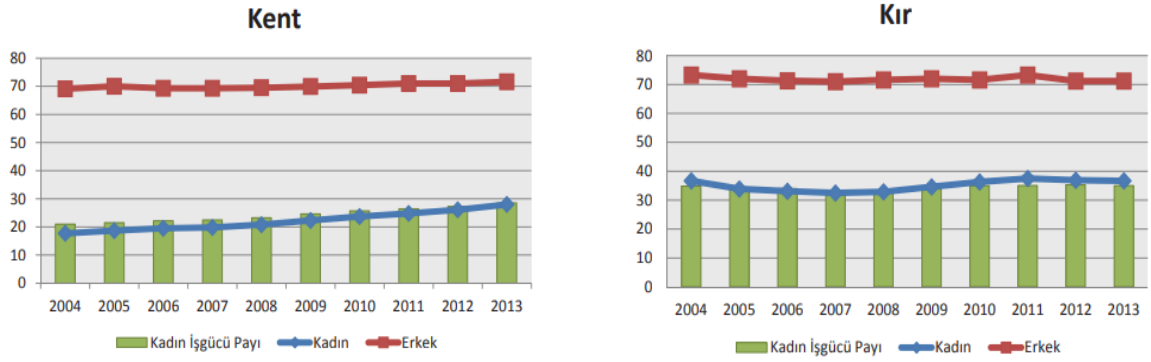

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 23.*

Ayrıca Tablo 8'de yer alan veriler baz alındığında, kadınların ve erkeklerin iş bulamama korkusu ve iş bulma ümidinin olmaması kişi sayısı olarak birbirine yakın sonuçlar vermiş olsa da, erkeklerin işgücüne katılmayan ortalama % 30'luk kesimi ile, kadınların işgücü piyasasında yeri olmayan ortalama % 65'i kıyaslandığında çıkarılabilecek sonuç, erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri, "eve ekmek getirmek" olduğundan iş bulamadıkları halde "erkekliklerine zarar geleceği korkusu" onlarda geniş bir şekilde ümitsizlik oluşturmaktadır.

Ev işleriyle meşguliyet, erkekler açısından iş gücüne dahil olamama sebebi oluşturmasa da her iki cinsiyetin de ev içindeki zamanlarını kullanımı, önemli sonuçlar barındırmaktadır. Aşağıda yer alan tabloda zamanın hanehalkı ve aile bakım faaliyetlerinde cinsiyete ve çalışma durumuna göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 11: Zamanın Hanehalkı ve Aile Bakım Faaliyetlerinde Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı, 2014-2015, Türkiye Verileri (%)

	ÇALIŞAN		***ÇALIŞMAYAN***	
FAALİYET ADI	**ERKEK**	**KADIN**	**ERKEK**	**KADIN**
Toplam	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*
Hanehalkı ve aile bakımı	0,5	1,4	0,8	2,0
Gıda Yönetimi	15,1	46,5	19,5	44,5
Hane Bakımı	10,7	21,8	12,4	23,3
Kumaş Üretimi ve Bakımı	0,8	6,2	0,9	7,1
Bahçe İşleri ve Hayvan Bakımı	15,0	3,7	23,9	2,9
İnşaat ve Tamiratlar	5,9	0,3	4,2	0,1
Alışveriş ve Hizmetler	25,8	5,6	24,0	5,0
Hanehalkı Yönetimi	0,8	0,1	0,4	0,1
Çocuk Bakımı	23,1	13,4	9,1	14,2
Yetişkin Bir Aile Ferdine Yardım	2,2	1,1	4,8	0,8

Kaynak: *TÜİK (2014-2015), Zamanın Hanehalkı ve Aile Bakım Faaliyetlerinde Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı, Ankara: TÜİK.*

Tabloda yer alan faaliyetler, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde her faaliyetin sosyal yaşantı içerisinde bir cinsiyete atfedildiği söylenebilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açıklanırken kadınların ve erkeklerin tanımlandığı alanlardan daha önce bahsedilmişti. Örneğin, kadınlar ev içerisinde ve ev içi faaliyetlerle anılırken, erkekler kamusal alanda çalışan kesim olarak resmedilmişti. Yukarıda yer alan tablolar, bu rollerin benimsendiğini ve araştırmalar sonucunda da sayısal verilere yansıdığını göstermektedir. Tablo 11'de yer alan faaliyetlerde, türüne göre hem çalışan hem çalışmayan kadınlar ile erkekler tarafından ne kadar zaman ayrıldığını işaret etmektedir. Her iki cinsiyet açısından da çalışan olma ya da olmama durumu gözetilmeksizin zamanı kullanma genel anlamda benzer özellikler göstermektedir. Yalnızca oldukça farklılık gösteren sonuç, "çocuk bakımında" görülmektedir. Çalışan erkeklerin çocuk bakımı için kadınlardan daha fazla zaman ayırdıkları görülmüştür. Çalışmayan erkeklerde ise bu oran kadınlara kıyasla oldukça düşüktür. Bu bariz farklılığa sebep olabilecek dinamikler tablo üzerinden incelendiğinde, çalışan erkeklerin ev içi görevlendirmesine bakıldığında ev işleri ile alakadar olmadığı, yalnızca çocuk bakımına odaklandığı, kadınların ise "gıda yönetimi", "hane bakımı" gibi faaliyetler sebebiyle bu alanda geri kaldığı gözlenmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde, erkeklerin ev içi faaliyetleri "tamir, bahçe bakımı" olarak belirlenmiş, kadınlara ise "yemek pişirme, ev temizliği" gibi misyonlar yüklenmiştir (Hansen & Darling, 1985: 61-71). Belirlenen roller üzerinden düşünüldüğünde yukarıdaki tablo bunu destekler niteliktedir. Kadınların ev içinde en çok zaman harcadığı faaliyetler; gıda yönetimi, hane bakımı ve çocuk bakımıdır. Erkeklerin ise; bahçe işleri ve hayvan bakımı, alışveriş ve hizmetler olarak görülmektedir. Kısacası, Türkiye özelinde var olan normlara uyumlu bir tablo gözlenmiştir.

1.5.2. Türkiye'de Eğitim Durumunun Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi

Kadınların toplumsal yaşantıya katılımda, istenen etkin role ulaşabilmelerine imkân sağlayacak olan en büyük basamak, eğitimdir. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamanın yanı sıra eğitim verilirken toplumsal cinsiyet eşitliği pratikleri gözetilmesi, uzun vadede daha etkili sonuçlar alınmasını sağlayacaktır. Bu sebeple eğitim ve onun kalitesi toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına kilit bir rol oynamaktadır. Nitekim bunu sağlamaya

yönelik atılan ilk adım; 1924 yılında yürürlüğe giren "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" olmuştur. Bu kanun sayesinde eğitim tek bir şemsiye altında toplanmış ve kadınlara da erkeklere de aynı fırsatları sunma olanağı sağlamıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 13).

Anayasa'nın 42'nci maddesi, eğitim hakkının herhangi bir ayrıma maruz bırakılmadan, herkes için olduğunun güvencesini sunmaktadır: *"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz"*, *"ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır"*.[23] Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, imkân ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik açık hükümler içermektedir: *"Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz"*.[24] *"Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır"*.[25]

Türkiye'deki cinsiyet eşitliği incelemesinde, siyaset, ekonomik güç gibi dinamiklerin arasından eğitim daha olumlu sonuçlar vermekte olsa da, UNESCO tarafından yayınlanan verilere göre Türkiye 2015 yılına kadar ilk ve ortaöğretimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik risk taşıyan ülkelerden biri olarak anılmıştır (CEDAW, 2010: 12). Öyle ki Türkiye'de okuma yazma bilmeyen "2.463.604" yetişkin bireyin, % 84,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2018: 45). Günümüze kadar olan gelişmeler ve son raporların incelenmesi ile eğitimin kalitesine bakılmaksızın alınan eğitim düzeyine bakılarak yapılan değerlendirmeye göre, yıllar içerisinde Türkiye'de eğitimde fırsat eşitliğine yaklaşıldığı görülmektedir. Bunu sağlamaya yönelik yürütülen kimi kampanyalar şu şekilde sıralanabilmektedir: "Kardelenler,[26] Baba Beni Okula Gönder[27],

---

[23]Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Aralık), Madde 42, Sayı: 17863 (Mükerrer), https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2020

[24]Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 14 Haziran), Madde 4, Sayı: 14574. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2020

[25]Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 14 Haziran), Madde 8, Sayı: 14574. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2020

[26]https://www.turkcell.com.tr/tr/hakkimizda/sosyal-sorumluluk/toplumsal-sorumluluk-projelerimiz/kardelenler

[27] http://www.bbog.org

Her Kızımız Bir Yıldız[28], Haydi Kızlar Okula[29], KızCode[30], Bir Yol Var Umuda[31]" (Büyükkaya, 2018: 25-27). Aşağıda yer alan tablolarda, cinsiyetlere göre eğitim düzeylerinin sonuçları gösterilecek ve sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

Tablo 12: Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Erkek* Cinsiyeti Oranı, 2010-2019 Türkiye Verileri (%)

YIL	Okuryazar Olmayan	Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve Dengi	Lise ve Dengi	Yüksek Okul ve Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora
2010	3,3	4,1	35,0	11,2	9,9	22,5	12,6	1,1	0,4
2011	2,5	4,0	32,6	13,8	8,5	23,2	13,9	1,2	0,4
2012	2,1	4,1	31,5	14,4	8,3	23,6	14,5	1,2	0,4
2013	2,0	4,1	30,2	15,2	8,0	23,0	15,7	1,4	0,4
2014	1,9	3,8	28,4	14,3	9,6	23,6	16,5	1,5	0,4
2015	1,8	3,5	27,5	13,7	9,6	23,7	18,1	1,6	0,4
2016	1,6	3,2	25,1	15,1	10,3	23,6	18,8	1,7	0,4
2017	1,5	3,0	24,1	15,8	10,0	23,9	19,0	2,1	0,5
2018	1,3	2,7	22,0	16,7	10,3	24,6	19,6	2,3	0,5
2019	1,2	2,4	20,5	13,1	14,3	25,4	20,1	2,4	0,5
**25 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus baz alınmıştır.*									*Toplam: 100,0*

Kaynak: *TÜİK (2010-2019), Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Cinsiyet Oranı, Ankara: TÜİK.*

[28] https://www.mercedes-benz.com.tr/passengercars/the-brand/news-and-events/Haberler/her_kizimiz_bir_yildiz_projesi.html
[29] http://www.unicef.org.tr/bilgimerkezidetay.aspx?id=64
[30] http://www.kizcode.org
[31] http://www.sosyalsorumluluk.org/bir-yol-var-umuda/

Tablo 13: Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Kadın* Cinsiyeti Oranı, 2010-2019 Türkiye Verileri (%)

YIL	Okuryazar Olmayan	Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve Dengi	Lise ve Dengi	Yüksek Okul ve Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora
2010	14,6	7,5	42,1	6,4	5,8	14,5	8,1	0,7	0,2
2011	11,8	8,5	40,7	8,4	5,3	15,0	9,1	0,8	0,2
2012	10,3	9,4	40,0	9,0	5,2	15,3	9,8	0,8	0,2
2013	9,7	9,5	38,9	9,7	5,1	14,9	11,0	1,0	0,3
2014	9,4	9,2	37,2	9,5	6,2	15,3	11,9	1,0	0,3
2015	9,1	8,9	36,2	9,3	6,0	15,7	13,3	1,2	0,3
2016	8,6	8,6	33,9	10,4	7,1	15,8	14,2	1,2	0,3
2017	8,1	8,3	33,0	11,1	6,9	16,0	14,7	1,6	0,3
2018	7,6	8,0	30,9	12,2	7,3	16,5	15,5	1,7	0,3
2019	6,9	7,4	29,4	9,7	10,7	17,5	16,3	1,9	0,3
**25 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus baz alınmıştır.*									*Toplam: 100,0*

Kaynak: *TÜİK (2010-2019), Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Cinsiyet Oranı, Ankara: TÜİK.*

Tablo 12 ve 13'te, 2010 yılı itibarıyla, okuryazar olmayanların, herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların, ilkokul mezunlarının, ilköğretim mezunlarının, lise ve dengi okullardan mezun olanların, yüksek okul yahut fakülte bitirmiş olanların, yüksek lisans yapmış olanların ve doktorayı tamamlamış olanların oranları verilmiştir. Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında, okuryazar olmayanların ya da herhangi bir öğrenim görmemiş olanlar ile düşük eğitim seviyesi olarak betimlenebilecek olan ilkokul mezunlarının oranı, toplum içerisinde yıllar geçtikçe her iki cinsiyet için de azalmıştır. Bunun haricinde, cinsiyetler birbirleri arasında kıyaslandığında, bütün seviyelerdeki öğrenim kurumlarında, erkeklerin mezun oranı, kadınlarınkinden fazladır. Bu da kadınlar ve erkekler arasında eğitimde fırsat eşitliğinin tümüyle sağlanmadığına yönelik göstergeler içermektedir. Bir başka çalışmaya göre yükseköğretim kurumlarında yer alan alanlar incelendiğinde ise okuyanlar ve mezunları arasında cinsiyet bazında

kümeleşmeler olduğu görünmektedir. Kadınların -toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olarak- yoğunlukta olduğu alanlar, eğitim bilimleri (% 69), sağlık bilimi (% 63,7), el sanatları (% 64,4) bölümüdür. İnşaat sektörü, mimarlık, mühendislik gibi "erkek işi" olarak görülen alanlarda ise kadın oranı erkeklere kıyasla oldukça düşük bir seviyede seyretmektedir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2018: 50).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin geleceği öngörülebilmektedir. Aşağıda yer alan tabloda, eğitim ile birlikte kadınların işgücüne katılım oranlarının arttığına dair sayısal veriler bulunmaktadır.

Tablo 14: Bireylerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeylerine Göre İşgücüne Katılım Oranları: 2004, 2009, 2013 Türkiye Verileri (%)

	KADIN	ERKEK
2004		
Bir okul bitirmeyen	16,9	46,5
İlköğretim	20,4	71,6
Lise	30,0	71,6
Yüksekokul ve Üniversite	70,3	84,2
2009		
Bir okul bitirmeyen	16,4	46,6
İlköğretim	22,2	70,5
Lise	33,7	74,5
Yüksekokul ve Üniversite	70,8	83,1
2013		
Bir okul bitirmeyen	18,5	47,6
İlköğretim	27,3	70,0
Lise	35,0	75,3
Yüksekokul ve Üniversite	72,2	86,1

Kaynak: *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara, 30.*

İşgücüne katılım oranları incelendiğinde her eğitim düzeyindeki erkekler ve kadınlar arasında, büyük bir fark olduğu gözlenmektedir. Bu büyük farkların bulunmasına rağmen eğitim ile işgücüne katılım oranı arasında kadınlar açısından doğru bir orantının bulunduğu söylenebilmektedir. Eğitim oranı yükseldikçe kadınların işgücü piyasasında

kendini gösterebilmesi -halen erkekler kadar olamasa da- çok daha fazladır. Eğitimin yükselmesi yalnızca ekonomik anlamda eşitliği sağlamaya yönelik çabaları içermemektedir. Eğitim, toplumsal sorunlar açısından, en uzun vadede en doğru alternatifleri sunacak bir çözüm yoludur. Bu sebeple, toplumsal kalıp yargıların eşitsizliğe sebep olmasının önüne geçebilmek için eğitim oldukça önemlidir. Yapılan bir doktora çalışmasında, kız öğrencilerin kalıp yargıları benimseme oranlarının annelerin eğitim düzeyi ile ters orantılı olduğu saptanmıştır. Annelerin eğitimi arttıkça, kız çocuklarının rolleri kavrayış biçimi şekil değiştirmekte daha fazla sorgulayacak kadar bilinçli hale gelmektedirler. Aynı çalışmada annenin eğitim düzeyinin oğlan çocukları için benzer sonuçları vermediği de bulgular arasında yer almaktadır. Bu da toplumsal cinsiyet rollerinin aile içerisinde rol modeller yoluyla aktarıldığına dair bir diğer kanıttır (Baykal, 1991: 70).

1.5.3. Türkiye'de Sağlığın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi

Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, fiziksel olarak iyi durumda olmanın yanında sosyal ilişkiler açısından sağlam ve mental anlamda rahatsızlığa sahip olmama durumu olarak tanımlanmıştır (WHO, 2019). Bu anlamda sağlık hizmetlerinin bireylerin sağlığında bir bozulma olduğunda iyileştirme ve rehabilite etme, normal koşullarda ise geliştirme ve koruma hizmetleri bütünü olduğu söylenebilmektedir. Bu halde sağlık hizmetlerinin sunumunun, biyolojik farklılıkların beraberinde getirdiği farklı hizmet gereksinimlerinin, kadınların toplumsal yaşamlarındaki konumlarının da dikkate alınarak yapılmasını gerekli kılmaktadır. Biyolojik ve toplumsal açıdan değerlendirilerek verilen sağlık hizmetleri, adil bir yararlanma imkânını da garantilemek için önemli bir adımdır. Türkiye, taraf olduğu CEDAW Sözleşmesi ile de kadınların ve erkeklerin, herhangi bir ayrım gözetilmeksizin sağlık hizmetlerine tam ve eşit şekilde erişimini taahhüt etmektedir (CEDAW, 1981/md.12). Aşağıda yer alan tabloda, Türkiye'de kadınların ve erkeklerin verilen sağlık hizmetinden memnuniyet düzeyleri, 2012-2020 yılları arasındaki süreç baz alınarak kıyaslanmıştır.

Tablo 15: Genel Sağlık Durumundan Memnuniyet Düzeyi, 2012-2020 Türkiye Verileri* (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ERKEK									
Çok Memnun	11,5	9,0	9,1	9,0	8,6	6,6	9,1	9.5	13,2
Memnun	66,9	69,7	68,8	66,2	68,6	70,4	67,3	64.8	58,1
Orta	13,1	10,9	13,0	14,1	14,1	13,1	14,6	16.3	20,0
Memnun Değil	7,3	9,0	7,6	8,9	8,0	8,8	8,0	7.9	6,7
Hiç Memnun Değil	1,2	1,4	1,6	1,8	0,7	1,2	1,1	1.4	1,9
KADIN									
Çok Memnun	5,6	5,8	5,9	5,5	6,0	4,5	5,5	5.3	9,6
Memnun	57,1	59,9	58,5	56,6	60,8	60,2	58,8	57.1	54,1
Orta	20,2	16,3	19,1	20,3	19,2	19,1	20,9	21.2	25,1
Memnun Değil	14,8	15,3	13,6	15,2	12,4	14,2	12,4	14.3	9,3
Hiç Memnun Değil	2,2	2,7	2,9	2,5	1,6	2,1	2,4	2.1	1,9
**Tablodaki rakamlar, yuvarlama yapıldığından dolayı toplamı vermeyebilir.*									

Kaynak: *TÜİK (2012-2020), Genel Sağlık Durumundan Memnuniyet Düzeyi, Ankara: TÜİK.*

Tabloda yer alan veriler incelendiğinde kadınların geçmiş dönemden yakın tarihe kadar sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyi, erkeklere oranla daha düşük kalmıştır. Özellikle kadınların oranları kendi içinde incelendiğinde, genel olarak "hiç memnun olmama" oranı, 2012 yılındaki verilere göre % 2,2 iken, 2020 yılında bu oran % 1,9'dur. Öte yandan erkeklerin memnuniyet düzeyleri içerisinde "çok memnun" olma oranı yıllar içerisinde düşse de son verilerin olduğu 2020 yılında artmıştır. Kadınlarda da bu oran artış gösterse de erkeklerin gerisinde kalmıştır. Buradan hareketle, ilerleyen zamana ve gelişen şartlara rağmen bireylerin genel memnuniyet düzeylerinin düştüğü söylenebilmektedir.

Bir ülkede kadının doğum yaptığı yaşın analiz edilmesi, o ülke hakkında önemli bilgiler vermektedir. Çünkü erken yaşlarda yapılan doğumlar eğitim düzeyi de dahil olmak üzere hane refahı ve bulunulan bölge ile oldukça ilintilidir. Adölesan[32] anneleri[33], adölesan olmayan annelere göre komplikasyonlara çok daha açık bir vaziyette olduğundan annelikle ilişkili ölüm olasılığı daha yüksektir. Ayrıca erken yaşta anne olan kadınlar

[32] Adölesan: Çocukluk ve ergenlik arasındaki geçiş sürecinde bulunan bireyler, ergen.
[33]Adölesan anneliği: 10-19 arası yaş grubunda anne olan yahut ilk çocuklarına gebe kalan kadınları simgelemektedir. (WHO, 2019)

özellikle eğitim ve iş imkânı bakımından kısıtlanmış vaziyettedir. Bu fikir ışığında adölesan anneliği, Türkiye açısından incelendiğinde karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır:

Şekil 1: Adölesan Doğumların Toplam Doğumlar İçindeki Oranı, 2009-2019 Türkiye Verileri (%)

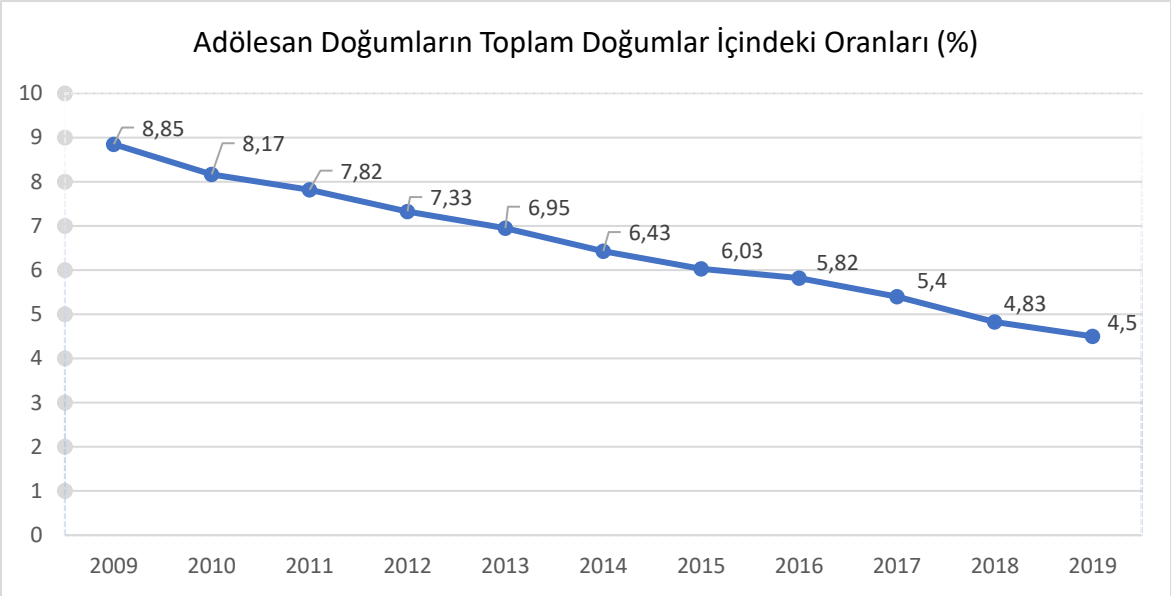

Kaynak: *TÜİK (2019), Adölesan Doğumların Toplam Doğumlar İçindeki Oranı, Ankara: TÜİK*

Toplum içerisinde yıllar geçtikçe erken yaşta çocuk sahibi olma oranı, toplam doğum oranı içerisinde azalmıştır. Bu duruma sebep olan etkenler arasında artan eğitim düzeyi, kadının iş yaşamına katılma isteği gibi nedenler sayılabilmektedir. Grafiğe ek olarak veri detaylandırması yapıldığında, erken dönemde çocuk sahibi olan kadınların yalnızca % 2'si batıdadır. Ayrıca ilkokul mezunu kadınların % 20 gibi büyük bir kesimi adölesan dönemde çocuk sahibi olmaya başlarken, eğitim durumu lise ve üzerinde olan kadınlar arasında bu oran, % 1'lere gerilemektedir. Refah düzeyi açısından incelendiğinde ise, en düşük refah seviyesine sahip olan bölgelerdeki adölesanların % 9'u çocuk sahibi olurken; bu oran yüksek refah seviyeli bölgelerde % 1 dolaylarındadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2018: 59).

Doğum yapılan yaş, kadın sağlığı ile ilgili önemli bilgileri gösteriyor olsa da tek başına yeterli sonuçlar sunamamaktadır. Kadın sağlığı ve sağlığın kadına erişimi detaylı incelenmek isteniyorsa anne ölüm oranlarının bünyesinde barındırdığı kritik bilgiler göz

ardı edilmemelidir. "Türkiye Ulusal Anne Ölümleri Çalışması" ile 2005 yılında Türkiye'de anne ölüm oranının her yüz bin canlı doğumda 28,5 olduğu tespit edilmiştir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2018: 63). İzleyen yıllarda "Anne Ölümleri Veri Sistemi" adı altında belirlenen oranlar, 2007 yılında yüz bin canlı doğumda 21,9 iken; 2019 yılında bu oran 13,1'e gerilemiştir (TÜİK, 2019). Bu oranların gerilemesi, gelişen teknolojinin yanında, kaynaklara erişim imkânının da artmış olduğuna dair göstergeleri barındırmaktadır.

Sağlık hizmetlerinde çalışan kesimin çoğunluğunu kadınların oluşturduğu gözlenmektedir. Sağlık sektörü içerisinde kadının daha fazla yer almasının sebebi olarak, tarihsel süreç içerisinde şekillenen toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin olduğu söylenebilmektedir. Kadına yüklenen cinsiyet rolleri içerisinde belki de en fazla bahsi geçen faaliyet "bakım" faaliyetidir. Çocuğun bakımından başlanarak; hane bakımı, eş bakımı, hasta bakımı, engelli ve yaşlı bakımı gibi bir çok iş kadınlara yakışan işler olarak düşünülmüş ve istihdam buna paralel olarak şekillenmiştir (Orhan & Reşat Yücel, 2017: 54). Örneğin sağlık sektörü içerisinde "hemşirelik" bir kadın mesleği olarak algılanmaktadır. Bunun Türkiye'de böyle algılanma sebeplerinden ilki 1954 yılında çıkartılan Hemşirelik Kanunu'nda yer alan maddeyle ilişkilendirilebilmektedir. Bahsi geçen hüküm: *"Türkiye'de hemşirelik sanatını bu Kanun hükümleri dahilinde hemşire unvanını kazanmış Türk kadınlarından başka hiçbir kimse yapamaz"* (6283 Nolu Hemşirelik Kanunu, 1954) şeklindedir. Eski tarihli bu yasa, değişen düzen ve gereksinimlere karşılık veremediği için, 2007 yılının Ocak ayında Resmi Gazete'de yayımlanan "Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile değişikliğe gidilmiştir (Resmi Gazete. Sayı: 26510. 02.05.2007 tarih ve 5634 nolu Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun). Böylece hemşirelik mesleğini yalnızca kadınların icra edebileceğini belirten hüküm kaldırılarak, erkeklerin de bu mesleği yapabilecekleri belirtilmiştir. Hemşirelik mesleği, tarihin ilk dönemlerinde aslında erkek egemen bir meslek iken, özellikle Florence Nightingale[34] sonrasında kadınlar bu meslekte

[34] Florence Nightingale (1820-1910): Modern hemşireliğin kurucusu ve temsilcisidir. Lambalı kadın olarak da bilinen Nightingale, Kırım Savaşı sırasında yaralanan askerler arasında elinde lambası ile gezdiği için bu isimle bilinmektedir.
Detaylı bilgi için: https://www.britannica.com/biography/Florence-Nightingale

baskın cinsiyet olmuşlardır (Kaya, Turan, & Öztürk, 2011: 18). Bu ve bunun gibi birçok örnek, toplumsal cinsiyeti algılama biçimlerinin kültüre, zamana, mekâna göre değişkenlik gösterdiğinin açık bir kanıtıdır. Sağlık sektöründe istihdam alanlarının cinsiyetler arasında ne oranda olduğundan çok, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında sağlığın her iki cinsiyette de nasıl görüldüğü incelenmelidir. Sağlık hizmetlerinde kadının eşitsizliğe uğradığının söylenme sebebi, ona bütüncül bir yaklaşım yerine geleneksel olarak yaklaşılması, bir başka deyişle kadının doğurganlık dönemine odaklanılmasıdır. Böylece adölesanlar, menopoz dönemindeki kadınlar ve sonraki dönem için kadının sağlığındaki gelişmelerin ihmal edildiği söylenebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, iktidarını korumak isteme güdüsü ile beraberinde şiddeti getirebileceği daha önceden belirtilmişti. Şiddet, bireye yalnızca fiziken zarar vermemekte, onlara duygusal ve sosyal açılardan da olumsuz şekilde etkiler bırakmaktadır. Bunun sonucunda depresyon, yetersiz beslenme, tramva sonrası stres bozukluğu, madde bağımlılığı, kronik ağrılar gibi birçok problem peşi sıra gelebilmektedir. Hamilelik sırasında görülen şiddet hem kadına hem çocuğa aynı şekilde zarar vermekte ve uzun vadede düşünüldüğünde sorunların katlanarak arttığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığı, kadını ekonomik yaşamdan uzaklaştırdığı için başına gelen böyle olaylar sonrasında onu bu duruma katlanmaya mecbur bırakabilmektedir. Toplumda var olan bu eşitsizlik kadınların sağlık imkânlarına erişim kısıtına da sebep olabildiği için bu ve benzeri olayların sonucu ise ölümlere dahi varabilmektedir.

Eşitsizliğin etkisi ile cinsellik olgusu Türkiye'de kadınlarda evlilikten önce bir tabu iken erkekler için oldukça olağan karşılanan bir durumdur. Bir başka ifade ile "ailenin namusu" kadın ile anılmaktadır. Bu durum oluşturduğu tabunun yanı sıra her türlü cinsel ilişkide de kadının suçlanmasına sebep olmaktadır. Kadın üzerinde yaratılan bu baskı, "namus cinayetleri, hymen kontrolü, istenmeyen gebelikler, ulaşılamayan sağlık imkânları sebebiyle düşük" gibi sorunları da yaratmaktadır. Hymen kontrolü olarak bahsedilen kızlık zarı kontrolü, kadını baskılamakla kalmamakta, kendi bedeni üzerinde kendisinden çok toplumun söz hakkı olduğunu yeniden vurgulamaktadır. Yapılan bir çalışmada kadınların hymen hakkında, "kaybedilirse yaşanmayacak kadar önemli"

şeklindeki düşünceleri toplumdaki baskının kadınlara ne denli işlediğinin göstergesidir (Şimşek, 2011: 121-124).

Türkiye'de sağlık verileri ve sağlıkla ilişkilendirilebilecek her türlü olay ve olgunun kadın açısından olumsuz tarafları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kesişmektedir. Eşitsizliğin tezahürlerinin çok çeşitli olduğu bu şekilde görülmekte, çözüm yolu bulunmasının gerekliliği irdelenen her alanda kendisini göstermektedir.

1.5.4. Türkiye'de Karar Alma Mekanizmalarına Katılım ve Politik Güç[35]

Karar alma mekanizmalarında kadınların da yer alması ve her seviyedeki katılımlarının aktif ve etkili bir şekilde olması, toplumdaki sorunların çözümü açısından çok daha yerinde kararlar verilmesini sağlayacaktır. Toplumsal kurgularda her iki cinsiyetin de düşünülmesi kaçınılmazdır. Bu sebeple olan yahut olabilecek sorunların çözümlerinin muhatapları da yine o sorunları yaşayan cinsiyetteki bireyler olacaktır. Diğer bir deyişle kadınların sorunları, tümüyle erkek egemen bir masada istişare edildiğinde istenen çözüme ulaşamamak mümkündür. Nitekim demokrasinin de bir gereği olarak, siyasal karar alma mekanizmalarına kadının katılımı oldukça önem arz etmektedir. Bu önem Türkiye açısından da bir anlam ifade etmiş ve pek çok ülkeden çok daha önce kadınlar 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında ise milletvekili seçimlerinde seçme seçilme hakkını elde etmişlerdir. Aşağıda yer alan tablo, dünyada kadının siyasal haklarını kazanma senelerini göstermektedir.

[35] Yerel siyaset ikinci bölümde detaylı olarak inceleneceği için bu bölümdeki siyasete katılım verileri ulusal bazda genel olarak incelenecektir. Devam eden bölümlerde bu konu detaylandırılacak ve derinlemesine değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Tablo 16: Dünyada Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Tanınmasının Kronolojik Sıralaması

1788	Amerika (seçilme)	**1952**	Bolivya**, Yunanistan, Lübnan
1893	Yeni Zelanda (seçme)	**1953**	Meksika (seçilme), Suriye**
1902	Avustralya*	**1954**	Kolombiya, Gana
1906	Finlandiya	**1955**	Etiyopya, Nikaragua, Peru
1907	Norveç (seçilme)*	**1956**	Mısır, Mali, Somali
1913	Norveç**	**1957**	Malezya, Zimbabwe (seçme)**
1915	Danimarka, İzlanda*	**1958**	Burkina Faso, Çad, Nijerya (güney)
1917	Kanada (seçme)*, Hollanda (seçilme)	**1959**	Madagascar, San Marino (seçme), Tunus, Tanzanya Cumhuriyeti
1918	Avusturya, Estonya, Gürcistan, Almanya, Macaristan, İrlanda*, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Polonya, Rusya, İngiltere*	**1960**	Kanada (seçilme)**, Kıbrıs, Gambiya, Tonga
1919	Belarus, Belçika (seçme)*, Lüksemburg, Hollanda (seçme), Yeni Zelanda (seçilme), İsveç*, Ukrayna	**1961**	Bahamalar*, El Salvador (seçilme), Paraguay
1920	Arnavutluk, Kanada (seçilme)*, Çek Cumhuriyeti, İzlanda**, Slovakya, Amerika (seçme)	**1962**	Cezayir, Avustralya**, Monaco, Uganda, Zambiya
1921	Ermenistan, Azerbaycan, Belçika (seçilme)*, İsveç**	**1963**	Afghanistan, Kongp, Fiji, İran, Kenya, Morocco, Papua Yeni Gine (seçilme)
1924	Kazakistan, Moğolistan, Tacikistan	**1964**	Bahamalar**, Papua Yeni Gine (seçme)
1927	Türkmenistan	**1967**	Ekvador**, Yemen
1928	İrlanda**, İngiltere**	**1968**	Esvatini, Nauru
1929	Ekvador*, Romanya*	**1970**	Andorra, Kongo Cumhuriyeti (seçilme)
1930	Güney Afrika (beyazlar için), Türkiye (seçme)	**1971**	İsviçre
1931	Şili*, Portekiz*, İspanya, Sri Lanka	**1972**	Bangladeş
1932	Brezilya, Maldivler, Tayland, Uruguay	**1973**	Bahreyn, San Marino (seçilme)
1934	Küba, Türkiye (seçilme)	**1974**	Ürdün, Solomon Adaları
1935	Myanmar (seçme)	**1975**	Mozambik
1937	Filipinler	**1976**	Portekiz**
1938	Bolivya*, Özbekistan	**1977**	Gine-Bissau
1939	El Salvador (seçme)	**1978**	Nijerya (kuzey), Moldova, Zimbabwe
1941	Panama*	**1979**	Marshall Adaları, Palau
1942	Dominik Cumhuriyeti	**1980**	Irak
1944	Bulgaristan, Fransa, Jamaika	**1984**	Lihtenştayn, Güney Afrika
1945	Hırvatistan, Endonezya,	**1986**	Orta Afrika Cumhuriyeti
1946	Kamerun, Guetemala, Liberya, Myanmar (seçilme), Panama**, Romanya**, Makedonya, Venezuela, Vietnam	**1989**	Namibya
1947	Arjantin, Japonya, Malta, Meksika (seçme), Pakistan,	**1990**	Samoa
1948	Belçika**, İsrail, Nijerya, Kore	**1993**	Kazakistan
1949	Bosna Hersek, Şili**, Çin, Kosta Rika, Suriye (seçme)*	**1994**	Güney Afrika (zenciler)
1950	Barbados, Kanada (seçme)**, Hindistan	**2005**	Kuveyt
1951	Antigua ve Barbuda, Grenada, Nepal, Saint Kitts ve Nevis , Saint Vincent ve Grenadies		

**Koşullara bağlı olarak kısıtlanabilecek hak türü.*
***Kısıtlamaların kaldırılması.*

Kaynak: *Inter-Parliemantary Union (2017), Women in Politics, Women's Suffrage:* http://archive.ipu.org/wmn-e/suffrage.html

Yukarıdaki tablo, Türkiye'nin kuruluş tarihi de göz önüne alınarak pek çok ülkeye göre oldukça hızlı bir şekilde kadının siyasal alandaki eşitliğini isteyerek hamlede bulunduğunu göstermektedir. Tüm bu demokratik hamlelerin beraberinde eşit katılımı getireceği düşünülse de gerçek bunun oldukça uzağındadır. Karar alma mekanizmalarında ve siyasi alanda kadının görünürlüğü yok denecek kadar az bir seyirde ilerlemektedir. Bu da toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmazsa olmazı olarak nitelendirilebilecek siyasi ayağının olmadığını göstermektedir. Örneğin aşağıda yer alan tabloda kadın milletvekillerinin yıllara bağlı sayısal oranları, siyasal alandaki görünmezliğini kanıtlar niteliktedir.

Tablo 17: Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsili (%)

Seçim Yılı	Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil	Kadın	Temsil
1935	399	381	*95,5*	18	*4,5*
1939	429	413	*96,3*	16	*3,7*
1943	455	439	*96,5*	16	*3,5*
1946	465	456	*98,1*	9	*1,9*
1950	487	484	*99,4*	3	*0,6*
1954	541	537	*99,3*	4	*0,7*
1957	610	602	*98,7*	8	*1,3*
1961	450	447	*99,3*	3	*0,7*
1965	450	442	*98,2*	8	*1,8*
1969	450	445	*98,9*	5	*1,1*
1973	450	444	*98,7*	6	*1,3*
1977	450	446	*99,1*	4	*0,9*
1983	399	387	*97,0*	12	*3,0*
1987	450	444	*98,7*	6	*1,3*
1991	450	442	*98,2*	8	*1,8*
1995	550	537	*97,6*	13	*2,4*
1999	550	527	*95,8*	23	*4,2*
2002	550	526	*95,6*	24	*4,4*
2007	550	500	*90,9*	50	*9,1*
2011	550	471	*85,6*	79	*14,4*
2012*	548	469	*85,6*	79	*14,4*
2013*	548	469	*85,6*	79	*14,4*
2014*	535	458	*85,6*	77	*14,4*
2015*	550	469	*85,3*	81	*14,7*
2016*	550	469	*85,3*	81	*14,7*
2017*	539	464	*86,1*	75	*13,9*
2018*	600	496	*82,7*	104	*17,3*
2020*	586	485	*82,8*	101	*17,2*
2021*	584	483	*82,71*	101	*17,29*
**Yıl sonu itibarıyla.*					

Kaynak: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milletvekilleri Dağılımı (Cinsiyete Göre Dağılım) 1935-2021

Tabloda yer alan bilgiler ışığında, kadınların mecliste yer alabilme oranları yıllar içerisinde artış göstermiş olsa da beklenen seviyenin oldukça uzağında seyretmektedir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların meclisteki temsilinin kendileri tarafından değil erkekler tarafından yapıldığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyasal alandaki tezahürüne verilebilecek bir diğer örnek ise Türkiye'deki kadın bakan sayılarının yıllara göre değişimidir.

Tablo 18: Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2021 Türkiye Verileri

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
1980	29	29	-
1990	31	30	1
1995	34	32	2
2000	36	36	-
2001	36	36	-
2002	25	24	1
2003	22	21	1
2004	22	21	1
2005	22	21	1
2006	22	21	1
2007	24	23	1
2008	24	23	1
2009	24	22	2
2010	24	22	2
2011	25	24	1
2012	25	24	1
2013	25	24	1
2014	25	24	1
2015	27	25	2
2016	27	26	1
2017	27	25	2
2018	16	14	2
2019	16	14	2
2020*	16	14	2
2021*	18	17	1

**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın internet sitesinde yer alan "Cumhurbaşkanlığı Kabinesi" listesinden güncel veriler derlenmiştir.*

Kaynak: *TÜİK, Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2019*

Türkiye'de bakanların cinsiyete göre dağılımını gösteren tablo, kadınların karar alma mekanizmalarındaki görünürlüğünün çok az olduğunu göstermektedir. Milletvekillerinin arasındaki kadın oranlarında olduğunun aksine, kadın bakanların[36] sayılarında herhangi bir artış gözlenmemiştir. Bu durum alınan her türlü tedbirin kadınların konumunu, siyasal açıdan güçlendirmediğini göstermektedir. Ayrıca, kadınların bakan olarak görev yaptığı yerlere bakıldığında ise toplumsal cinsiyet rollerine oldukça uygun olarak genellikle "kadın ve aile işlerinden sorumlu" olacakları bakanlıklarda bulundukları gözlenmiştir. Bakanlıkların haricinde Türkiye tarihinde, kadın başbakan sayısı "1" ile sınırlı kalmıştır. Tansu Çiller, 1993-1996 yılları arasında sürdürdüğü başbakanlık göreviyle ilk ve tek kadın olarak tarihe geçmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan beri görev yapan cumhurbaşkanları arasında ise kadın bulunmamaktadır.

Tablo 17'de meclise giren milletvekillerinin cinsiyete göre dağılımı, seçim yılları baz alınarak gösterilmiştir. Yapılan seçimler içerisinde son genel seçim olan ve 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen "27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi", detaylı incelendiğinde seçime katılan partilerin belirlediği kadın adayların oranı dikkat çekicidir.

Tablo 19: 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partilerin Milletvekili Adaylarının Cinsiyet Dağılımı, Türkiye Verileri

	KADIN ADAYLAR		***ERKEK ADAYLAR***		
PARTİ ADI*	***Sayı***	***%***	***Sayı***	***%***	***Toplam***
AK PARTİ	126	21	474	79	*600*
CHP	136	22,67	464	77,33	*600*
MHP	76	12,67	524	87,33	*600*
İYİ PARTİ	159	26,5	441	73,5	*600*
HÜDA PAR	44	7,55	539	92,45	*583*
HDP	229	38,17	371	61,83	*600*
VATAN PARTİSİ	145	24,17	455	75,83	*600*
SAADET	70	11,67	530	88,33	*600*
BAĞIMSIZ	11	16,18	57	83,82	*68*
TOPLAM	***996***		***3.855***		***4.851***
**Partilerin resmi kısaltmaları kullanılmıştır.*					

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu, 24 Haziran 2018 Aday Cinsiyet Dağılımı*

[36] Türkiye'nin ilk kadın bakanı 1971 yılında Türkan Akyol olmuştur. Akyol, Nihat Erim başbakanlığında kurulmuş 33'üncü Hükümet'te parlamento dışından "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı" olarak görevlendirilmiştir. Seçilerek meclise giren ve ardından bakan olan ilk kadın siyasetçi ise İmren Aykut'tur. Aykut, "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Devlet Bakanı ve Çevre Bakanı" görevlerinde bulunmuştur.

Şekil 2: 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partilerin Milletvekili Adaylarının Cinsiyet Dağılımı Sütun Grafiği, Türkiye Verileri

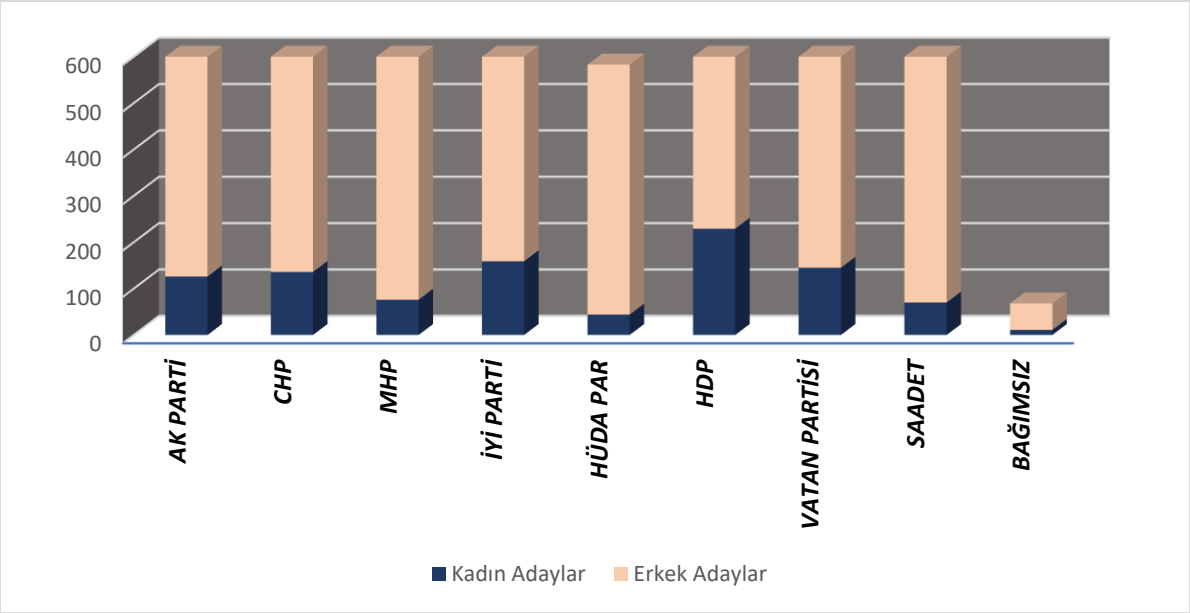

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu, 24 Haziran 2018 Aday Cinsiyet Dağılımı*

Tablo 19'da Türkiye'de gerçekleştirilen son genel seçimlerde gösterilen kadın adayların sayıları belirtilmiş ve tüm adaylar arasında oranlarının ne kadar geride kaldığını göstermek amacıyla şekil 2'de veriler karşılaştırılmıştır. Görüldüğü üzere, temsil açısından toplumsal cinsiyet eşitliğinin bulunmadığı söylenebilmektedir. Seçime katılan partiler arasında eşitliğe en yakın olarak kabul edilebilecek parti HDP'dir. Ayrıca İYİ Parti dışında hiçbir partideki kadın adayların oranı % 25'i geçememiştir.

Türkiye'de kadınlar, seçme ve seçilme hakkını dünyadaki pek çok ülkeden daha önce elde etmiştir. Fakat buna rağmen kadınların siyasal katılımı ve bu alandaki temsili olması gereken seviyede değildir. Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından yayınlanan "Siyasette Kadın 2021" haritasına göre, dünya parlamentolarında kadın oranı tüm zamanların en yüksek seviyesindedir. Haritaya göre tüm milletvekillerinin % 25,5'i kadındır. Türkiye'deki kadın milletvekilleri oranı IPU verilerine göre değerlendirildiğinde, Türkiye'nin 193 ülkeden 129'uncu sıraya yerleşmiş olduğu görülmektedir (UN Women, 2021). Türkiye'nin sahip olduğu oranlara bakıldığında ise son 10 senede bir artış gözlense de dünya ortalamasının oldukça altında bir profil çizdiği söylenebilmektedir. Nitekim 2020 yılına göre Türkiye, 122'nci sıradan şimdiki sıralamasına gerilemiştir.

Siyasi partilerin genel seçimlerde belirlediği kadın adayların sayısal azlığı, kendisini partilerin yönetim katında da göstermektedir. Seçim sonrası TBMM'nde milletvekili bulunduran siyasi partiler içinden[37] Ak Parti, CHP, MHP, İyi Parti ve HDP'nin yönetimi incelendiğinde karşımıza şu sonuçlar[38] çıkmaktadır: Ak Parti bünyesinde Merkez Karar Yönetim Kurulu'nda (MKYK) bulunan 75'i asil, 35'i yedek toplam 110 üyenin 37'si, CHP'de yer alan 15 Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyesinin 4'ü, MHP yönetimindeki 75'i asil, 25'i yedek toplam 100 üyenin 8'i, İyi Parti Genel İdare Kurulu'ndaki (GİK) 51'i asil, 24'ü yedek olan 75 üyenin 20'si kadınken, HDP'de bulunan 30 MYK üyesinden 10'u kadındır. Bu verilere göre siyasi partilerin yönetimlerindeki kadın üyelerin oranları şu şekilde görünmektedir:

Şekil 3: Ak Parti MKYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği (%)

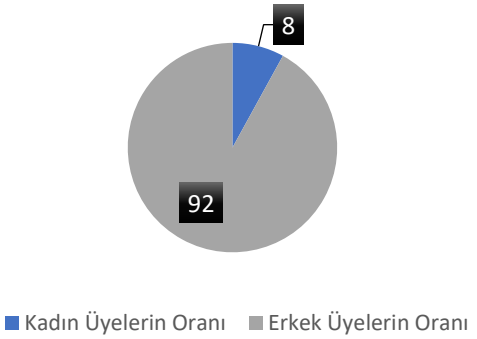

Şekil 4: CHP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği (%)

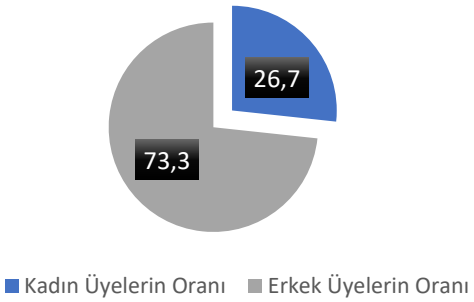

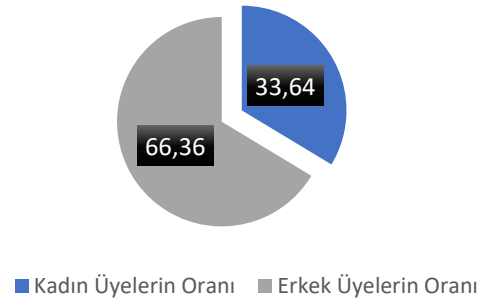

Şekil 5: MHP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği (%)

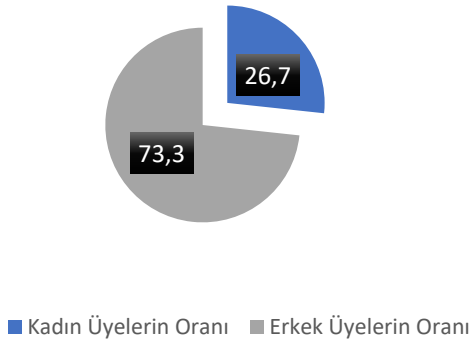

Şekil 6: İyi Parti GİK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği (%)

[37] TBMM'de yer alan siyasi partiler içerisinden sandalye sayısı fazla olanların ve nispeten diğer siyasi partilerden daha etkin olanların yönetimleri incelenmiştir.

[38] Siyasi partilerin yönetim organlarında yer alan kadınların sayısı, kendi resmi sitelerinde oluşturulan listelerden çekilmiş ve oranları hesaplanmıştır. Bu oranlar 11.04.2021 tarihinde çalışma içerisinde güncellenmiştir.

Şekil 7: HDP MYK Üyeleri Cinsiyet Dağılım Grafiği (%)

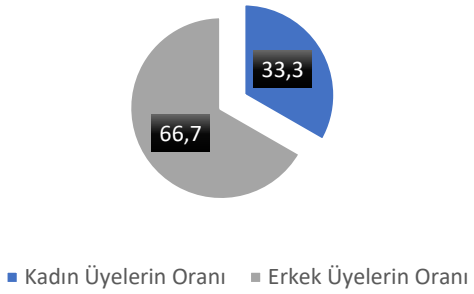

Yukarıda yer alan grafiklerde de görüldüğü üzere, kadının temsilciliğinin yanı sıra, siyasetteki yönetim basamaklarında da varlığı, erkeklerin gerisinde kalmıştır.

Kadının siyasette sahip olduğu ikincil konum, demokrasinin gerekleriyle örtüşmemektedir. Bu sebeple, toplumsal cinsiyet eşitliğini siyasi alanda da görebilmek adına ve sorunların çözümünde aktif rol oynamasının gerekli olduğu düşüncesiyle kimi önlemler alınmaktadır. Bu önlemlerin arasında; "cinsiyet kotası uygulaması", "fermuar sistemi" gibi önlemler bulunmaktadır.

1.5.4.1. Cinsiyet Kotası Uygulaması

Cinsiyet kotası, siyasi partilerin karar alma mekanizmalarında, belediye meclislerinde, parlamentoda bulunan temsilciler arasında, herhangi bir cinsiyetin bir diğerine mutlak üstünlüğü olmaması ve her iki cinsiyetin de en az belirli bir oranda temsiliyetinin zorunluluğunu ifade etmektedir. Siyasi arenada bulundurdukları temsil sayısı göz önüne alındığında, cinsiyet kotasından faydalanması gereken cinsiyetin ise kadın olduğu açıkça görülmektedir. Fakat bu durum bunun bir kadın kotası olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim, kadınların mutlak çoğunlukta olduğu herhangi bir karar alma mekanizmasında aynı durum erkekler için de geçerli olacaktır.

Kota uygulaması, kadınların siyaseten temsillerinin güçlendirilmesine yönelik pozitif ayrımcı bir sistemdir. Bu sistem, kritik eşik olarak belirlenen % 30'luk temsil oranını sağlamaya yöneliktir. Teoride, siyasette kadınların varlığını artırmaya yönelik önemli bir uygulama olarak görülse de tüm siyasi partiler uygulamayı aynı şekilde

sahiplenmemiş, farklı görüşler ileri sürmüştür. Örneğin Ak Parti'de yer alan genel düşünce; kadının siyasette varlığını önemsediği fakat bunun zorla yapılamayacağı yönündedir. Parti çatısı altında dillendirilen düşüncelere göre, kadınların bu şekilde liyakatsiz katılımı onları "*özürlü*" gibi göstermektedir (Beşli, 2015: 8-9). CHP'de ise cinsiyet kotası 1989 yılından beri % 25 olarak uygulanmaktayken bu oran 2012 tüzüğünde artırılarak % 33'e çıkarılmıştır (Cumhuriyet Halk Partisi, 2018: 57). 8 Mart 2021 tarihinde bu oranın, siyasette eşit temsil gereği % 50 olması gerektiği ile ilgili kanun teklifi CHP tarafından hazırlanmıştır. Yarı yarıyalık bir kotanın olmasını gerekli kılan bu kanun teklifinin fermuar sistemi ile birlikte yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Parti yönetimlerinde eş başkanlık sistemini kullanan HDP cinsiyet kotasını % 50'ye çıkarmıştır. Bu konu ile ilgili 2015 yılında Selahattin Demirtaş, yaptığı *"parti erkek değildir ki kadına önem versin"*[39] açıklaması ile kadının siyasete dahilinin zoraki olmadığını, bu sürecin doğal bir parçası olduğunu belirmiştir. İyi Parti de hem katılacağı seçimlerde hem de kendi yönetiminde % 25 cinsiyet kotası uygulayan bir partidir (İYİ Parti, 2019: 10). Öte yandan MHP, siyasi partinin kapılarının kadınlara her daim açık olduğunu belirtmesine rağmen, cinsiyet kotası ile ilgili herhangi bir ibarenin parti tüzüğünde yer almadığı görülmektedir.

1.5.4.2. Fermuar Sistemi (Aday Listesi Kotası)

Cinsiyet kotası sisteminin siyasal temsilde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadığı yönündeki düşünce, fermuar sisteminin istenmesini beraberinde getirmiştir. Kota uygulamasında, kadınların karar alma mekanizmalarında etkin bir şekilde yer almadığı düşüncesi bulunmaktadır. Çünkü; kota uygulamasında "yine seçilebilir sıralarda erkeklerin bulunduğu ve sırf kotaya uyulabilmesi adına kadınların alt sıralarda dolgu maddesi olarak kullanıldığı" savunulmaktadır.[40]

---

[39] İlgili haber için: https://www.haberler.com/hdp-es-genel-baskani-demirtas-antalya-da-7019130-haberi/
[40] Detaylı açıklama için: http://ka-der.org.tr/biz-kadinlar-adalet-demokrasi-ve-esitlik-icin-fermuar-sistemi-istiyoruz/

Fermuar sistemi, diğer bir deyişle aday listesi kotası, cinsiyet eşitliğinin temsilde sağlanması için adayların farklı cinsiyetteki adaylarla birer birer yahut başka ritmik bir düzen içinde sıralandığı sistemdir. Bu sistemin uygulanması halinde kâğıt üzerindeki siyasete katılımda cinsiyet eşitliğinin, pratikte de uygulamaya geçirebileceğini ileri sürülmektedir. Bu sistemin uygulandığı ülkelerden biri Fransa'dır (Aldemir & Budak, 2018 46-47).

1.6. BÖLÜM SONUCU

Toplumsal cinsiyet, kültürel kodlarla oluşturulan ve kültürün yeniden üretilmesi sonucu kendisine sağlam bir yer bulan olgudur. Bu olgu, toplumdaki sorunların önemli kaynaklarından birisidir. Pek çok alanda var olan eşitsizliğin temeli cinsiyete dayanmakta, bunun da sebebi olarak toplumsal cinsiyet algısı gösterilmektedir. Kadın, ev içerisinde tanımlanmış ve iş yaşamında kendisine yer edinmesi onun hane bakıcısı rolünden sıyrılmasını gerekli kılmıştır. Bu algı tümüyle yıkılmamış olsa da geçmiş dönemlere göre iyileşmeler yaşandığı söylenebilmekle beraber, halen olması gereken oranların çok altında seyretmektedir.

Eğitim ve sağlık alanı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin siyaset ve ekonomiden çok daha iyi şekilde sağlandığı iki alan olarak belirlenmiştir. Bu sebeple eşitsizliğin ortadan kaldırılarak çağın gereklerinin yerine getirilmesi için, özellikle kadınların iş yaşamında varlığının artırılması adına adımlar atılması, siyasette cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu alanlarda önlemler alınırken unutulmamalıdır ki; eğitim ve sağlık alanları da pek tabii iyileştirmelere muhtaçtır.

İş yaşantısında ve siyasette kadın oranları, sayısal olarak geçmiş dönemlere göre bir ivme kazanmıştır. Fakat burada da farklı bir sorun ortaya çıkmaktadır: Karar alma mekanizmalarında ve üst yönetimlerde kadınlara yer verilmemesi. Cam tavan sendromu olarak adlandırılan bu sorun, kadınların iş yaşamında varlıklarının kabul edilse dahi belirli bir kademeye kadar yükselebildiğini anlatmaktadır. Erkek egemen bir iş yaşantısı, kadınların otorite sahibi olmasını engellemiş gibi görünmektedir. Aynı problem siyasette de yer almakta ve kadınların siyasal yaşamları denince akla yalnızca seçmen olmaları gelmektedir. Bunun aşılabilmesi için getirilen sistemlerin, yürürlüğe konan uygulamaların etkin olduğu söylenememekte, halen temsilde eşitliğin bulunmadığı görülmektedir.

2. BÖLÜM

YEREL SİYASET

Yerel siyaset mekanizmaları, kent[1] yaşamında yer alan sorunların çözümünü sağlamaya yönelik politikalar üreten, kenti oluşturan yurttaşların gereksinimlerini karşılamakla görevli yönetim birimleridir. Ulusal siyaset teşkilatlanmalarından farklı olarak; yerel siyaset birimleri daha ulaşılabilir alanlardır, ayrıca merkezi yönetim birimlerine kıyasla küçük ölçekte işlev kazandığı için onu oluşturan bireylerin yerel siyasete katılım imkânlarının geniş olduğu söylenebilmektedir. Nitekim bu ve bunun gibi özellikleri yerel siyaset yapılanmalarını daha demokratik yapmakta; hatta bu yakın temasının ve katılım çokluğunun sonucu olarak birer demokrasi okulu olarak görülmektedir.

Yerel yönetim birimlerinin sahip oldukları bu "demokratik misyon" yerel siyasette temsilin, kenti oluşturan heterojen yapısını da göz önünde bulundurarak yol haritası çizmesini gerekli kılmaktadır. Fakat yerel siyasete katılım incelendiğinde, toplumun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların ulusal siyasetteki görünmezliğinin benzer şekilde devam ettiği görülmektedir. Oysa Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan "*her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılma hakkına sahiptir*" (BM, 1978: md.21) maddesinde de görüldüğü üzere, siyasal hayata katılım hakkı her bireye tanınan bir haktır. Bu sebeple kadının siyasal hayattaki görünmezliğinin altında yatan sebepler belirlenmeli ve temsilin kalitesi artırılmalıdır.

Siyasal yaşama eşit katılım hakkı yalnızca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ele alınmamış, birçok uluslararası ve ulusal belgede de güvence altına alınmıştır. Örneğin CEDAW, kadınlara karşı siyasal yaşamlarında ayrımcılık yapılmaması için her türlü tedbirin alınmasını taraf devletlerin sorumluluğunda tutmuştur (BM, 1981: md.7). Ayrıca Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan "Kadınların Siyasal

---

[1] Birbiri ile aynı anlamda olan kent ve şehir kelimelerinden "kent" tercih edilmiş olsa da kimi kullanımların "şehir" ile bütünleşmesi sebebiyle, tez süresince her iki kullanıma da yer verilmiştir.

Haklarına İlişkin Sözleşme", "Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi", "Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı" gibi pek çok belgede yerelde cinsiyet eşitliğinin vurgusu yapılmıştır. Bu bölümde cinsiyetler arası eşitliğin sağlanmasına yönelik yapılan çalışmaların bir tarafı olan Türkiye özelinde, yerel yaşamda kadının varlığı incelenecek ve yeterlilik düzeyi sorgulanacaktır. Yerel siyasetin kavramsal açıklamasının ardından, yerel siyasetin yürütücüleri olarak kabul edilen yerel yönetim birimleri açıklanacak ardından kadının yerel siyasette söz sahipliği geçmişten günümüze incelenecektir.

2.1. YEREL SİYASET

2.1.1. Kavramsal Çerçeve

Siyaset genel geçer tanımı bulunmayan, bulunduğu kültür ile doğrudan bağlantılı şekilde farklı tanım kalıplarına giren bir kavramdır. Örneğin siyaset, başkaları üzerinde yönetme erki olarak tanımlandığında, bu tanımın benimsendiği toplumda hiyerarşinin kendisini hissettirdiği, otoriter bir yönetimin benimsendiği söylenebilmektedir. Buna karşılık eğer siyaset yönetme eylemi ile doğrudan bir bağlantı kurmak yerine, vatandaşların sorunlarının çözülme aracı olarak görülürse; benzer şekilde bu da toplum hakkında kimi bilgileri bünyesinde barındırmaktadır. Kültüre dayalı olarak benimsenen siyaset tanımları, toplumsal grupları ilgilendiren herhangi bir sorun karşısında siyasi mekanizmaların nasıl bir tavır takınacağının da ipuçlarını içermektedir. Tıpkı siyasetin tanımında olduğu gibi, yerel siyasetin de açıklaması kültüre dayalı olarak yapılan bir gelenek ürünüdür (Pınarcıoğlu, 2011: 62-65).

Yerel siyaset kazanılacak bir iktidar yarışı olarak görüldüğünde, temsilciler ve yöneticiler kentin gereksinimlerini önemsemek, sorunlarını gidermek yerine iç işleyişine odaklanan bir mantıkla hareket etmektedir. Oysa yerel siyaset mekanizmalarının kuruluş amaçları; kent hayatının beraberinde getirdiği gereksinimleri belirlemek, kenti oluşturan farklı gruptaki vatandaşların sorunlarının çözümlerini, yine tüm grupları göz önüne alarak bulmaktır. Diğer bir deyişle yerel siyaset, yaşamın şekillendiği çevre ile ilgili toplumsal, mekânsal, sosyokültürel tüm ihtiyaçların karşılanmasının ve tüm bunlar ile ilgili sorunların çözümleri için bir araçtır (KADER, 2006: 11). Yerel sorunların çözümünü

hedefleyen bu aracın kurumsal uygulayıcıları ise Türkiye'de yerel yönetim birimleri olarak adlandırılmaktadır. Yerel yönetimler, merkezi yönetimin belirlediği sınırlar içerisinde, merkezden yönetmenin zorluklarını gidermek amacıyla kurulmuş, kamu tüzel kişiliğe haiz teşkilatlanmalardır. Yerel yönetimler Anayasa'nın 127'nci maddesine göre şu şekilde açıklanmıştır: *"İl, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir ve mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir*"[2]. Böylece Türkiye'de yerel siyaset; il, belediye ve köy tarafından kullanılan bir araçtır.

2.1.2. Yerel Siyaset Uygulayıcıları: Yerel Yönetim Birimleri

Yerel yönetim birimleri, kamu hizmetlerinin yerelde etkinliğinin ve verimliliğinin esas alındığı, halkın yönetime daha fazla katılım sağlayabildiği özerk birimlerdir. Özellikle siyasi katılımın çok daha geniş sağlanabilmesi, onların demokratik değerlerin gelişme alanları olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu birimlerin verdikleri yerel hizmetler, doğrudan doğruya orada yaşayan vatandaşlar ile ilintilidir.

Türkiye'de yerel yönetim birimlerinin, görev ve yetki alanları ile organlarının düzenlendiği kanunlar: "5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu", "5393 Sayılı Belediye Kanunu", "442 Sayılı Köy Kanunu" ile belediyelerin yanı sıra, özel bir yönetim şekli olan büyükşehir belediyelerinin yer aldığı "5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu"dur.

2.1.2.1. İl Özel İdaresi

İl özel idaresi, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda; "*il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri*" olarak

[2] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Aralık), Madde 127, Sayı: 17863 (Mükerrer)

tanımlanmıştır. İl özel idaresinin organları aynı kanunun 3'üncü maddesinde: "İl genel meclisi, il encümeni, vali" şeklinde sıralanmıştır.[3] İl özel idaresi teşkilatında bulunanların valiye karşı sorumluluğu bulunmaktadır ve vali, cumhurbaşkanı kararıyla merkez tarafından atanan ve merkeze karşı sorumluluğu bulunan bir memurdur. Bu anlamda "*halkın temsilcilerinin aldıkları kararların yine onların yürütme organını denetleme ve gerekiyorsa değiştirme yetkisinin olması"* ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Bunun dışında yerel yönetimlerde katılım en temel demokrasi göstergesidir fakat il özel idareleri, halk tarafından da çok rağbet gören müesseseler olmaması sebebi ile etkinliğini, belirlediği amaç düzeyinde tutamamaktadır (Çetin, 2009: 257).

2.1.2.2. Belediye

Yerel yönetim birimleri yalnızca belediyelerden oluşmadığı halde, yerel hizmetlerden bahsedilirken akla en çok belediyeler gelmektedir. Bunun sebebi ise ülke nüfusunun çok büyük bir kısmının belirlenen belediye sınırları içerisinde oluşundan kaynaklanmaktadır (Pınarcıoğlu, 2011: 67). Belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda "*belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi*" olarak tanımlanmış, organları ise; belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olarak belirlenmiştir.[4] Belediye meclisi karar organı, belediye encümeni danışma ve yürütme organı, belediye başkanı ise belediye yönetiminin başı ve yürütme organı olarak görevlendirilmiştir. Belediyeler üç kısıma ayrılmaktadır. Bunlar "il belediyeleri", "ilçe belediyeleri" ve "belde belediyeleri"dir.

Belediyenin görev ve sorumlulukları aynı kanunun 14'üncü maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

"İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafî ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat,

---

[3] İl Özel İdaresi Kanunu (2005, 22 Şubat), Madde 3, Sayı: 25745.
[4] Belediye Kanunu (2005, 3 Temmuz), Madde 1-3, Sayı: 25874.

turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. ... Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir." [5]

Belediyelerin görevleri incelendiğinde yerel hizmetlerin çoğunluğunun belediye sorumluluğunda olduğu görülmektedir. Haliyle bu durum, yerel hizmetler açısından yaşanan herhangi bir sorunda akla belediyelerin gelmesini açıklamaktadır. Bu sebeple, çalışmanın ana konusu olan yerel siyasette toplumsal cinsiyetin rolü, belediyeler üzerinden incelenmiştir.

2.1.2.3. Büyükşehir Belediyesi

1982 Anayasası'nın yerel yönetimler ile ilgili olan 127'nci maddesinde yer alan *"büyük yerleşim yerlerinde özel yönetim biçimleri oluşturulabilir"* ibaresi uyarınca belediyelerin yanı sıra özel bir yönetim şekli olarak büyükşehir belediye yönetimi de kurulmuştur. Buna göre büyükşehir belediyeleri, birer üst kademe belediyesidir ve içerisinde çok sayıda ilçe belediyeleri barındırmaktadır.

1984 yılında, yönetiminin ve hukuki statüsünün belirlenmesi için çıkarılan bir KHK ile kurulan büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki alanları ile organları 5216

[5] Belediye Kanunu (2005, 3 Temmuz), Madde 14, Sayı: 25874.

sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda açıkça sayılmaktadır. Buna göre büyükşehir belediyeleri, "*sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi*" olarak tanımlanmış ve her ilde bulunmayan büyükşehir belediyesinin kurulması için nüfusun 750.000'den fazla olması şart koşulmuştur. Büyükşehir belediyelerinin organları da tıpkı belediyeler gibi, başkan, encümen ve meclisten oluşmaktadır.[6] Türkiye'de 2012 yılında yürürlüğe konan "6360 sayılı Ondört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile birlikte toplam büyükşehir belediyesi sayısı 30 olmuştur. 6360 sayılı kanun ile birlikte, yeni büyükşehir belediyelerinin kurulması haricinde yapılan değişikliklere il özel idareleri ve belde belediyeleri açısından bakıldığında, büyükşehir belediyesi teşkilatı bulunan illerdeki il özel idarelerinin ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırıldığı görülmektedir. Böylece büyükşehir belediyelerinin bulunmadığı illerde belediyeler üç kısıma ayrılırken bu sınıflandırma büyükşehir belediyelerinde iki ile sınırlıdır. Bunlar "büyükşehir belediyeleri" ve "büyükşehir ilçe belediyeleri"dir. Bir sonraki bölümde detaylandırılacak olan ve yerel yönetim birimleri arasında sayılan köy idaresinin de tıpkı il özel idareleri ve belde belediyeleri gibi, büyükşehir belediyesi bulunan illerde tüzel kişiliği kaldırılmış ve birer mahalle olarak bağlı bulundukları ilçe belediyesine katılmışlardır.[7]

2.1.2.4. Köy

Yerel yönetim birimlerinden bir diğeri ise köy yönetimidir. Köylerin organları ile görev ve yetkileri 442 sayılı Köy Kanunu'nda açıkça belirtilmiştir. Buna göre köyün tanımı, nüfusu iki binden aşağı olan yurt şeklinde yapılmıştır. Fakat belediye teşkilatı bulunan herhangi bir yerleşim yeri, nüfusu iki binin altında dahi olsa köy sayılmamaktadır.

---

[6] Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004, 10 Temmuz), Madde: 3-4, Sayı: 25531.
[7] On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012, 12 Kasım), Madde 1, Sayı: 28489.

Köyün yönetim organları; köy muhtarı, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşmaktadır.[8] Köy yönetimi, Türkiye özelinde tek doğrudan demokrasi örneği olarak varlığını sürdürmesine rağmen, muhtarın merkezi yönetim ile bağdaştırılması onu bu özelliklerinin derinliğinden mahrum bırakmaktadır. Öte yandan köy derneğinin kadın ve erkeklerden oluştuğuna dair yer alan ibare sayesinde, kanunun tarihinin de göz önüne alınmasıyla kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik önemli bir gelişmeyi de ihtiva ettiği söylenebilmektedir (Pınarcıoğlu, 2011: 67).

2.1.3. Yerel Siyasette Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Yerel hizmetler ve yürütülen yerel politikalar kentteki yaşanabilirlik düzeyi açısından her yurttaşı ilgilendirse de kadını ve erkeği aynı oranda etkilememektedir. Hizmetlerin kaliteden yoksun olması ve maliyet açısından ulaşılabilirlikten uzak olması, kadınlar tarafından o hizmete ulaşımın yolunun daha engebeli olması anlamına gelmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kadına yüklenen görevlerin yerine getirilme süreci daha zorlu olacak bu da onun kamu hayatından uzaklaşmasının sebeplerine bir yenisini daha ekleyecektir. Örneğin, su hizmetinin düzenli sağlanamaması onları su depolamaya yöneltecek bu durum artı bir iş yükünü de beraberinde getirecektir (KADER, 2006: 12).

Hizmetlerin yetersiz kalışı kadınları erkeklerden daha çok etkilese de cinsiyetler arası eşitsizliği asıl meydana getiren durum, siyasette temsilin eşitsizliğidir. Kadının siyasal hayatta görünmezliğinin sebepleri; ailevi sorumluluklar, cinsiyetlere atfedilen uygun sosyalleşme modelleri, ataerkil düzenin beraberinde getirdiği ayrımcılık olarak sıralanabilmektedir. Fakat bunların yanı sıra kadının siyasi hayatta var olabilmek için erkeklere oranla çok daha iyi bir eğitime sahip olmasının gerektiği gözlenmektedir (Güldü & Ersoy Kart, 2009). Bunun en temel çıkarım noktası, siyasetin bir "erkek işi" olarak görülmesi sebebiyle, kadının oraya "layık" olabilmesi için zorlu yollardan geçmesinin zorunlu görülmesidir. Kadının kamusal alana yetersiz katılımı sonucu ekonomik kaynağa

[8] Köy Kanunu (1924, 18 Mart), Madde:1,20, Sayı: 68.

erişiminin kısıtlanması, eğitim fırsatlarından yeteri kadar faydalanamaması sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu da erkek egemen bir siyasi hayatta yer alabilmesi için gereken "iyi eğitimli" olma halinin önüne set çekmektedir.

Türkiye'de kadınların siyasal haklarını talep etmeleri yeni bir mesele değildir. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek adına birçok girişimde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda ortaya çıkan talepler: Kamusal alanda: Siyasal, sosyal, ekonomik hayatta ve eğitimde eşitlik ile özgürlüğü içermekteyken; özel alanda: Yeniden düzenleme arzusu şeklindedir. Özellikle siyasal alanda kadınların hak talepleri, oy verme ile siyasal hayata katılımı sağlama doğrultusundaydı. Nitekim oy kullanma hakkı, Cumhuriyet'in ilanından sonraki döneme kadar kadınlara tanınan haklar arasında bulunmamaktaydı. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren kadınlar verdikleri bu mücadelede, özellikle İkinci Meşrutiyet döneminde, ortaya çıkardıkları yayınlarla oldukça ses getirmişler ve farkındalık yaratmışlardır. Örneğin 1913 yılında kurulan "Osmanlı Müdafaa-i Hukuki Nisvan Cemiyeti" tarafından çıkartılan "Kadınlar Dünyası" isimli dergide, kadınların seçme seçilme hakkına sahip olmasının gerekliliğine vurgu yapılmış ve kadınların siyasal haklarına dikkat çekmişlerdir. Tüm bunlardan sonra, 1923 yılında, henüz Cumhuriyet'in ilan edilmediği dönemde kadınların sosyal, siyasal ve ekonomik hayata daha fazla entegre olabilmesini sağlamak amacıyla Nezihe Muhiddin Tepedelengil öncülüğünde "Kadınlar Halk Fırkası" kurulmuş fakat yasallaşamamıştır. Bu kuruluş girişimine gelen ret yanıtı ise tam olarak karşı çıktıkları şeyi içermektedir: "*1909 yılı seçim kanunlarına göre, kadının siyasal temsiliyetinin bulunmaması*"… Kadınlar Halk Fırkası olarak yasallaşamayan bu girişim, daha sonra "Türk Kadınlar Birliği" isimli bir derneğe dönüştürülmüştür (Aydın Yılmaz, 2015: 16-27). Nezihe Hanım, kurulan Kadınlar Birliği'nden 1927 yılında ayrılmıştır. Nezihe Hanım'ın ayrılışı ile dernek sessiz kalmış ve faaliyetlerde bir süre yer almamıştır. Bunun sebebi olarak seçilen yeni dernek başkanı Latife Hanım, kasanın zamanında boşaltıldığını, bunun sorumlusunun Nezihe Hanım olduğunu duyurmuştur. İleride açıklanacak olan 1930 seçimlerinde oldukça ses getiren olaylar zincirinin ilk halkası bu şekilde oluşmuştur (Kartal, 2016: 169-170).

Türkiye'de kadınların siyasal hayatta var olma milatları 1930'lu yılların başına tekabül etmektedir. Öncelikle 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen Belediye Kanunu ile

belediye seçimlerine katılma hakkını elde eden kadınlar, daha sonra 26 Ekim 1933'te 1924 tarihli Köy Kanunu'nda yapılan düzenlemeler ile köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclislerine seçilme hakkını kazanmıştır. 5 Aralık 1934 yılında, 1924 tarihli Anayasa'nın 10'uncu maddesindeki değişiklikle "*yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçme hakkını haizdir*" hükmü ile kadınlara seçme hakkı, 11'inci maddesinde yapılan değişiklik sonucunda "*otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir*" maddesiyle kadınlara seçilme hakkı verilmiştir. Böylece yalnızca erkeklere tanınan milletvekili seçme ve seçilme hakkı, kadınlara da tanınmıştır (Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu, 2015). Böylece 8 Şubat 1935 yılında, kadınların da dahil olduğu ilk genel seçimde, seçilen 399 vekilden 17'si kadınlardan oluşmaktaydı (Sezer, 1998: 896).

Yerel siyasetin uygulayıcıları olan yerel yönetim birimlerinde de kadının temsil oranları, gözle görülür bir eşitsizliğin bulunduğunu geçmişten günümüze göstermektedir. Kadınların yerel siyasetteki varlığının sorgulanması ve anlamlı bir sonuç çıkarılabilmesi için kadınlara seçme seçilme hakkı tanındığı zamandan itibaren yapılmış yerel seçimler tek tek incelenmeli ve karşılaştırılmalıdır. Siyasal hakkın verilmesi ile her geçen gün gelişmesi beklenen kadının temsili, yerel seçimler özelinde tartışılmalıdır.

2.1.4. Yerel Seçimler ve Yerel Siyasete Katılımda Kadın

Katılım bağlamında seçimler incelendiğinde, genel seçimler için 1935 yılından itibaren veriler detaylı şekilde bulunabilmekteyken yerel seçimlerde 1999 itibarıyla bulunabilmektedir. Bu sebeple yapılacak olan değerlendirmeler, 1999 yılına kadar yapılan 1930, 1934, 1938, 1942, 1946, 1950, 1955, 1963, 1968, 1973, 1977, 1984, 1989 ve 1994 yerel seçimlerinde kadın temsilinin genel değerlendirilmesi ve 1999 yılından sonra gerçekleştirilen tüm yerel seçimlerin detaylı incelemesi şeklinde olacaktır.

2.1.4.1. 1930-1994 Yılları Arasında Yapılan Yerel Seçimlerde Kadın Temsiline Bakış

1930 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde, kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmış ve Türkiye'de kadının siyasal hayatı başlamıştır. Belediye Kanunu'nun kabul edilmesiyle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) ilk kadın üyesi Afet İnan Hanım olmuştur. Bunun ardından diğer kadınlar da fırkaya kayıt olabilmek için müracaat etmeye başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından İstanbul'da da kadınların fırkaya kayıtlarının yapılacağı açıklanmıştır (Kartal, 2016: 176). O dönemde hem Cumhuriyet Halk Fırkası hem de Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF); Ankara, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere birçok kadın aday çıkartmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın güdümlü kuruluşunun kısa süre sonra son bulması sebebiyle belirlenen kadın adayların, seçim sonrası herhangi bir hükmü kalmasa da Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan belediye meclisine isimlerini yazdıran kadınlar bulunmaktadır (Üste, 2017: 106). Kadınların belediye seçimlerine katılabilmesinin ardından Kadınlar Birliği'nde düzenlenen bir konferansta belediye meclisine üye seçilmelerinin ardından yapılacak olan ilk işin "ekmeğin ucuzlatılması ve süt meselesinin halledilmesi" olduğu söylenmiştir. Kadın hakları konusunda mücadele eden, Kadınlar Birliği'nin kurulmasına vesile olan Nezihe Hanım belediye seçimlerinde kadınların da yer almasının derneğin bir başarısı olmadığını, kendisinin bu konuda çalışmalar yaptığını ve derneğin amacından saptığını söyleyerek onları suçlamıştır. Bu ve bunun gibi karşılıklı tepkiler, seçim gündeminde kadının artık seçimlerde olması başlığını geride bırakmış ve ortaya çıkan tartışma ortamı dikkat çekmiştir. Kadınlar Birliği üyeleri, seçimde Cumhuriyet Halk Fırkası ile birlikte hareket etmek adına başvurularda bulunmaktayken; yeni kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'na Nezihe Hanım'ın katılması, seçimin daha gergin bir hale bürünmesine sebep olmuştur. Tüm bu gelişmeler yaşanırken kadınların siyasi alanda varlığının hissedilmesi, kadının ev işlerini aksatacağı yönünde bir kaygıyı beraberinde getirmiştir. Ayrıca "adamakıllı anne olmak, basit bir meclis üyeliğinden yeğdir" diyerek siyasal hayatta kadına karşı düşüncelerini dile getirmişlerdir. Nitekim toplumsal roller bağlamında düşünüldüğünde dönemdeki algının kadınlar üzerinde nasıl olduğu açıkça görülmektedir (Kartal, 2016: 179-181).

Seçimlerin başladığı gün meclise isimlerini yazdıran kadın üyeler, Cumhuriyet Halk Fırkası lehine bir beyanname yayınlayarak oy istemişlerdir. Bahsi geçen beyanname şu şekildedir:

"Hanımlar!

Belediye intihabına iştirak ediniz

Reylerinizi Halk Fırkasına veriniz! Çünkü Halk Fırkası, kadınlara hürriyet ve insan gibi yaşamak hakkını vermiştir Halk Fırkası kadınlara:

1- Mirasta müsavatını temin etti. Hâlbuki eskiden kadınlar erkeğin mirasta aldığının yarısını alırlardı.

2- Belediye intihabatına iştirak hakkını verdi. Kadın eskiden vatandaş değildi. Halk Fırkası kadını esaretten kurtardı vatandaş mevkiine isat etti.

3- Eskiden kadın hâkim olamazdı. Kadın kocanın esiri ve cemiyetin tıfiylisi idi. Hâlbuki Halk Fırkası cemiyetin en yüksek fayıklar isteyen hâkimlik mevkiine çıkardı. "Saçı uzun, aklı kısa" sözünü fiilen tekzip eden odur.

4- Eskiden kadın avukat olamazdı. Halk Fırkası kadının hak ve adalet sahasında erkekten farklı olmadığını ispat etti. Kadının avukat olmasına müsaade eden Halk Fırkası'dır.

5- Kadın evde koca denen imparatorun emir tebaasıydı. Ailede hüküm, kumanda kocanın idi. Mukaveleler kocanın vefatı ile bozulurdu. Talak hakkı kocanın elinde idi. Halk Fırkası ailede de müfrasiyi ilan etti. Karıyı kocayı müsavi haklarla birbirine bağlayan Halk Fırkası'dır.

6- Eski ailede koca dörde kadar kadın alırdı. Bu kocalar namına zorbalıktı. Bir kadına bir koca veren Halk Fırkası'dır.

7- Anneler… Yavrularınız 3 sene sizden uzak silah altında kalırlardı. Halk Fırkası sizin çocuklarınızın askerlik müddetini 18 aya indirdi. Bununla sulhu ne kadar sevdiğini ispat etti.

8- Sulh demek kadın demektir. Sulhu seven Halk Fırkası senin Fırkan'dır.

Reylerinizi Halk Fırkası'na veriniz!" [9]

Seçim sonuçlandığında, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın katıldığı ilk ve son seçimde Cumhuriyet Halk Fırkası büyük bir başarı göstermiştir. Bu sebeple de yukarıda söylendiği üzere, SCF'nin gösterdiği kadın adaylar belediye üyesi olamamıştır. Kadınlar Birliği ve Cumhuriyet Halk Fırkası adına adaylığını koyan kadınların ise iktidar partisiyle yürüttüğü iş birliğinin neticesini aldığını söylemek mümkündür (Kartal, 2016: 191-192).

[9] Vakit, 5 Teşrin-i Evvel 1930, sayı: 4577, s.2

Tablo 20: 1930 Belediye Seçimlerinde CHF'de Kazanan Kadın Üyeler

Üye İsimleri	Aldıkları Oy Sayısı	Seçim Bölgelerindeki Oy Oranları	İstanbul Genelindeki Oy Oranları
Seniye İsmail Hanım	2050	% 34	% 16
Latife Bekir Hanım	8445	% 66	% 17
Nakiye Hanım	6283	% 72	% 49
Ayşe Remzi Hanım	5967	% 68	% 47

Kaynak: *Kartal, C. B. (2017), Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri, 2(3), 191.*

CHF'nin aday listesinden tabloda gösterildiği üzere İstanbul Şehir Meclisi'ne seçilen kadınlar olduğu gibi İzmir Şehir Meclisi'nde de üye seçilen kadınlar bulunmaktadır. Artık kadınların da siyasal hayatta söz sahibi olmaya başladığı görülmekte ve aday ya da üye olan her kadının sonraki döneme öncülük ettiği çıkarımı yapılabilmektedir.

Kadınların ilk defa seçimlere katılması, bu seçimin önemli gündem maddelerinden biridir. Neticede kadınlar, örgütlü bir politika yürütebilme süreçlerine bu şekilde vakıf olmuş, bunun üzerinden de kadınların siyasal hayatlarında olumlu gelişmelerin önü açılmıştır. Bu tarih, bir demokratikleşme adımı olarak önemli olsa da erkeklerin yerel siyasete katılımına kıyasla, kadınlarınki henüz istenen seviyede değildir.

1934 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde kadın adaylar, bir önceki seçimden çok daha farklı yollarla tanıtılarak kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Örneğin; kadınların öncülüğünde açık hava sinemaları gerçekleştirilmiş ve gösterim öncesinde de aday olan kadınlar tek tek tanıtılmıştır (Üste, 2017: 107). 4 yıl öncesinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde şehir meclisine giren Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Hanım, bu seçimlerde de İstanbul'un Fatih ilçesinde tek kadın adayı olarak alana çıkmış ve seçim öncesi kürsü konuşmaları gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirdiği kürsü konuşmasında: *"Eline hakkın verilmiştir! Yurdunda kurulacak binada senin de taş koymak hakkındır"* diyerek dönemin Türk kadınına seslenmiş ve oy istemiştir. Gerçekleştirilen bu yerel seçimlerde 519 belediyede, 1.765.404 seçmenin % 60'ı oy kullanmış ve bu sayede halk tarafından şehir meclisleri tayin edilmişti. Belediye başkanının halk tarafından seçilmesi 1961

Anayasası ile mümkün olduğundan yerel siyasete katılım, şehir meclislerini belirlemek suretiyle gerçekleştirilmekteydi (TRT 2, 2019). Seçimlerin sona ermesiyle İstanbul Belediye Meclisi'ne seçilen kadın adaylar: Makbule Esat Hanım, Hakkıye Hanım, Refika Hulusi Behçet ve Nakiye Hanım'dır. İstanbul dışında Ankara, İzmir, Eskişehir, Gaziantep gibi bir çok ilde de kadın adaylar Belediye Meclis Üyesi olarak görev almıştır (Üste, 2017: 108). Kadınların siyasal haklara kavuştuğu ikinci yerel seçimde de görüldüğü üzere, yerel siyasetin uygulayıcısı olarak seçilen kadın sayısı oldukça azdır. Nitekim seçilen kadın adayların isimlerinin tek tek sayılabiliyor olması, oldukça azınlıkta kalındığının güçlü bir göstergesidir.

Çok partili dönem öncesi gerçekleştirilen son iki yerel seçim olan 1938 ve 1942 yılı seçimlerinde de kadın adayların varlığı görülmekte ise de toplumun yarısını oluşturan kadınlar için yeterli oranda olmadığı bilinmektedir. Yine de belediye meclis üyesi olarak görev yapan kadınların üretkenliği, yerel siyasette başarılı olduklarını kanıtlar niteliktedir. Bu dönemlerde gerçekleştirilen projeler, kadının yereldeki ihtiyaçlarını görerek harekete geçildiğini göstermektedir. Örneğin, İstanbul ve İzmir'de vapurlarda kadınların çocuklarını emzirebileceği alanlar ayrılmış, meslek kursları açılmış ve çocuklar eğitim alabilsin diye çeşitli burs imkânları sağlanmıştır (Üste, 2017: 109).

Çok partili döneme geçilmesi ile başlayan demokratikleşme süreci, yerel siyaset bağlamında da değerlendirilmeli ve cinsiyet ayrımcılığının demokrasinin önünde bir engel olduğu düşünülerek yorumlanmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin de onayladığı "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" oldukça önem teşkil etmektedir. Çünkü bu beyanname ile ayrımcılığın her türlüsüne karşı olunacağı Türkiye tarafından da garanti edilmektedir. Fakat verilen bu güvenceye rağmen kendisini hissettiren ataerkil söylem neticesinde, yerel siyasette cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilememiştir.

1946 yılında gerçekleştirilen genel seçimle tek partili dönem artık Türkiye için geride kalmıştır. Çok partili hayatla birlikte siyasi alandaki bu rekabet ortamı sebebiyle, kadınların parlamentoda temsilinde de bir düşüş gözlenmiştir. Tek partili dönemin terk edilmesinin ardından yaşanan bu yöntem değişikliği sebebiyle, iktidar partisine karşı eskiden olan cılız karşı çıkma söylemleri yerini daha sert eleştirilere bırakmış, bu durum kadınların hem genel hem de yerel siyasetteki konumunu etkilemiştir (Bozkurt & Bozkurt,

2014: 58). Öte yandan yaşanan bu değişiklik sonucu oluşan rekabetçi ortam, kadınların yalnızca konumunu etkilememiş onların siyaset yapma tavrını da değiştirmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere toplumsal cinsiyetin oluşturduğu kalıp yargılar gereği siyaset "erkek işi" olarak nitelendirildiği için kadın siyasette tutunabilmek adına erkekleşmiştir. Var olabilmek adına kadınların eril tavır takınması onları çelişkili bir durum yaşamaya itmiştir. Siyasi arenada yaşadıkları bu çelişkili durumu Akal (1994:22), "siyasi travestisizm" olarak tanımlamıştır.

Türkiye, 1930 yılında kadınlara siyasal haklarını çoğu ülkeden daha erken tanımış (bkz: Tablo 16) ve aynı yıl Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı olan Ersis (Kılıçkaya) beldesinde ilk kadın Belde Belediye Başkanı Sadiye Hanım olmuştur. Fakat aradan geçen bunca seçime rağmen 1950 senesinde Mersin Belediyesi'nde görev yapan ilk kadın "İl Belediye Başkanı" Müfide İlhan'a kadar kadın belediye başkanı görülmemiştir. Bu da erken dönemde teoride kadınların edindiği siyasal hakların, pratikte etkili bir şekilde uygulanmadığının göstergesi sayılabilmektedir. 1950'li yıllara bakıldığında, Türk siyasal hayatında Demokrat Parti (DP) dönemi olarak adlandırılan bu evre, genel seçimlerin DP tarafından kazanılması ile başlamıştır. Oyların çoğunluğunu alan DP, asıl başarısını ise aynı sene gerçekleştirilen yerel seçimlerde göstermiştir. O dönemde bulunan 600 belediyeden 560'ı DP tarafından kazanılmıştır. DP'nin kazandığı belediyelerden olan Mersin Belediyesi'nden de ilk kadın il belediye başkanı seçilmiştir (Bozkurt & Bozkurt, 2014). 1950-1960 yılları arasında iktidar olan DP, parti programlarındaki hiçbir maddesinde kadının temsil sorununa ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Kadının bahsinin geçtiği tek yer ise ailenin Türk toplumundaki değerine ilişkin kısımdır (Altındal, 2007: 84). Kadının yerine dair olan toplumsal yargı içerisinde, kadının birincil görevinin aile oluşu ile ilgili olarak bu durum şaşırtıcı görünmemekle birlikte bu gibi birikimler sonucu da günümüzde toplumsal rollerin kanıksandığı söylenebilmektedir.

1960 ve 1980 yılları arasındaki dönem, kadınların siyasal hayatı açısından hareketli bir dönem olmamıştır. 1960 askeri müdahalesinden sonra toplumun genel yapısı, "birlik ve beraberlik" söylemlerini barındırmaktadır. Bu durum kadınların siyasal hayattaki sorunlarının, dönemsel bağlamda ikinci plana atılmasına sebep olmuştur. Bu dönem içerisinde kadınların siyasi temsilini kuvvetlendirmesinden ziyade, siyasi hayata katılımlarını artırmaya yönelik bir adım atılarak kadın kolları örgütlenmeleri kurulmuştur.

Bu durum, özellikle büyükşehirlerde kadınların siyasete olan ilgilerini artırmış görünse de (Sağıt, 2016: 29-32), Türkiye'de aynı dönemde kadınların yerel siyasete katılım oranı incelendiğinde % 2 - % 3 arasında seyrettiği görülmektedir (Üste, 2017: 111).

1980 sonrası dönem, kadınların siyasi hayatı bakımından hareketliliğin başladığı yıllar olmuştur. Özellikle 1985 yılında Türkiye'nin de onaylamış olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadın ve erkeğin eşitliğini temel almış ve kadının toplumsal haklarının evrensel bir bildirisi olmuştur. Bu sayede siyasal hayatta eşitlik güvence altına alınırken, bunu sağlamak adına her türlü önlemin sorumluluğu imzacı devlete yüklenmiştir. Bahsedilen sorumluklardan birisi olan, taraf devletlerin ülke raporları oluşturarak komiteye bildirilmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) 1990 yılında kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Kadının toplum içerisinde yaşadığı sorunların daha yüksek sesle gündeme geldiği 1980 sonrası dönem, yükselişe geçen kadın hareketlerinin bir ürünüdür. Bu hareketler ile değişen düzen içerisinde kadınların kendilerini yalnızca iyi bir eş ve anne olarak görme eğilimleri terk edilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda da seslerinin daha fazla duyulması adına siyasal alanda temsiliyetlerinin artması gerektiğini düşünmüşlerdir. Dönem içerisinde genel kanı bu şekildeyken 1993 yılında Tansu Çiller'in Başbakanlık görevinde bulunması ise, kadınların tabandan harekete geçirdiği siyasal alanda eşitlik talebini, siyaset gündeminde uzun süre tutmuştur. Bir kadının siyaset mekanizmasının tepe noktasında yer almasının diğer kadınları da siyasi bir kadın karakterle özdeşleştireceği düşüncesi, öteki siyasi partilerde de seçmen oylarının kaygısıyla, hem merkez siyaseti için hem de yerel siyasette "kadın aday" arayışına sebep olmuştur (Sağıt, 2016: 30).

2.1.4.2. 1999 Yerel Seçimleri

18 Nisan 1999 yılında düzenlenen yerel seçimlerde; başta Fazilet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Demokratik Sol Parti olmak üzere yedi parti çeşitli illerde seçimleri kazanmıştır. Aşağıda yer alan tabloda 1999 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde, tüm

illerde görev başına getirilen belediye başkanlarının, belediye meclis üyelerinin ve il genel meclis üyelerinin cinsiyet oranları bulunmaktadır.

Tablo 21: 1999 Yılı Yerel Seçimlerinde Kadın-Erkek Oranları

		Erkek		Kadın	
18 Nisan 1999	**Toplam**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Belediye Başkanı	3.215	3.197	99,4	18	0,6
Belediye Meclisi Üyesi	34.084	33.543	98,4	541	1,6
İl Genel Meclis Üyesi	3.122	3.078	98,6	44	1,4

Kaynak: *TÜİK (1999), Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, Ankara.*

Yerel siyasetin uygulayıcısı olan yerel yönetimlerde toplumdaki her grubun adil ve eşit bir şekilde temsil edilmesi önem teşkil etmektedir fakat 1999 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde bu durumun aksi bir tablo çizilmektedir. Belediye başkanlığı görevine getirilen 3.215 kişiden yalnızca 18'i kadınlardan oluşmakta, bu da toplam sayıda % 0,6'lık bir orana karşılık gelmektedir. Belediye meclisi üyeleri ve il genel meclis üyeleri arasında kadınların oranlarına bakıldığında benzer bir "yokluk" göze çarpmaktadır. Aşağıda yer alan cinsiyetler arası dağılım grafiği incelendiğinde, kadınların oransal yokluğu görülmektedir.

Şekil 8: 18 Nisan 1999 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği

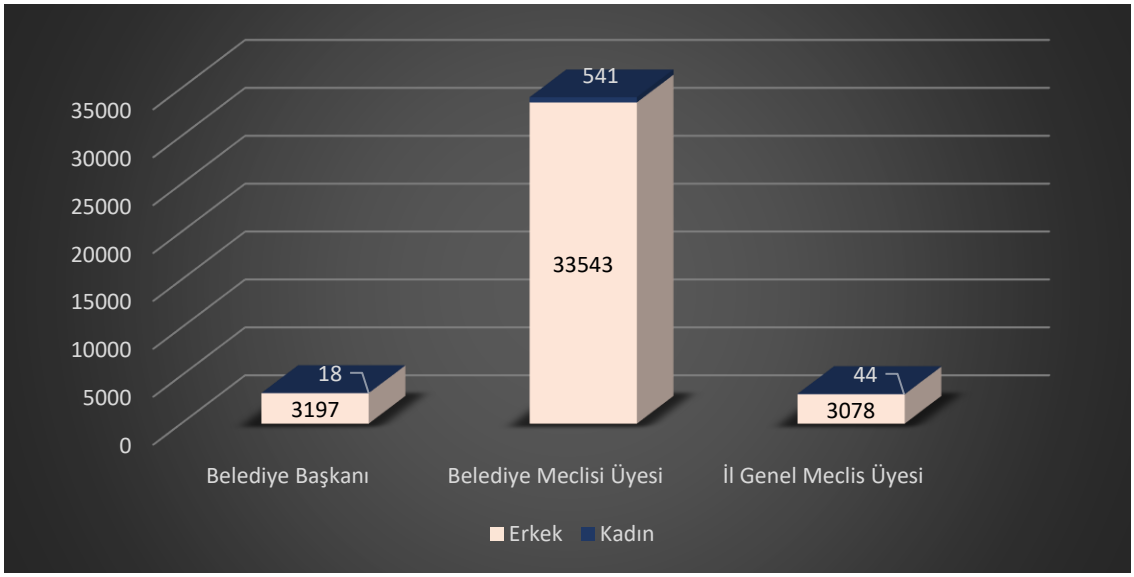

1999 yılına kadar gerçekleştirilen yerel seçimlerde görülen genel durum bu yıldaki sayısal verilerle de desteklenmiş, kadının henüz siyasal temsiliyetinin erkeklerin temsil oranına yaklaşmadığı görülmüştür.

2.1.4.3. 2004 Yerel Seçimleri

Kadınlar bir önceki yerel seçimlerde elde edemediği eşit temsil hakkını kazanmak adına bu dönemde çeşitli projeler oluşturmuşlar ve tüm vatandaşlarda bir farkındalık oluşturmaya çalışmışlardır. Bunlardan biri olan "Köprüler Kuruyoruz" projesi, 2003-2005 yılları arasında "Uçan Süpürge" isimli vakıf öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Dönemin kadın sorunlarını ele alan filmler, yerel yönetimlerin de desteğini alarak tüm illerde bir araya getirilen kadınlarla birlikte izlenmiş, ardından hayatları hakkında yaptıkları söyleşilerle birlikte güncel kadın sorunları dillendirilmiştir. Bu sorunlardan biri de projenin desteklenmesini sağlayan yerel yönetim birimlerindeki kadınların azınlığı olarak gündeme getirilmiştir.[10] Ayrıca, 2003 yılında "Yarın İçin Bugünden" kampanyası ile de kadın örgütlerinin yerel siyasette kadının görünürlüğünü artırmak için harekete geçmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu kampanyada kadın adayların yerel siyasette yer alabilmeleri ilk hedef olmuş, beraberinde cinsiyet eşitliği perspektifinin gelişeceği savunulmuştur (KADER, 2006: 14). Bu ve buna benzer projeler ile eşit temsilin önemi birçok sivil toplum kuruluşunca vurgulanmıştır.

Artan bilinç ile birlikte oluşan kadın örgütleri, bu dönemlerde kurumsallaşmaya başlamış ve konuşulan konuların başında eşitlik gelmiştir. Tüm bunlara rağmen, 28 Mart 2004 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde, bir önceki seçimlere kıyasla ilerleme kaydedilememiştir.

Aşağıdaki tablolarda 2004 yılı yerel seçim sonuçları, "il genel meclis üyeleri", "belediye başkanlıkları" ile "belediye meclis üyelikleri" sonuçları verilmiş olup ardından gelecek olan tabloda bu seçimlerde kazanan üyelerin cinsiyet araştırması yapılacaktır.

---

[10] Detaylı bilgi için kaynak: Uçan Süpürge Vakfı, Köprüler Kuruyoruz Projesi (2003-2005), https://ucansupurge.org.tr/kopruler-kuruyoruz-projesi-2003-2005/?av_sc_blog_page=3

Tablo 22: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti*	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	13.447.287	% 41,68	2.276	% 70,95
CHP	5.882.810	% 18,24	392	% 12,22
MHP	3.372.249	% 10,45	178	% 5,55
DYP	3.216.213	% 9,97	156	% 4,87
SP	1.297.681	% 4,02	19	% 0,6
SHP	1.662.280	% 5,15	129	% 4,02
ANAP	807.761	% 2,5	26	% 0,81
GP	839.856	% 2,6	4	% 0,13
DSP	683.266	% 2,12	9	% 0,29
BAĞIMSIZ	234.443	% 0,73	9	% 0,29
BBP	374.125	% 1,16	7	% 0,22
BTP	154.495	% 0,48	0	% 0,00
YTP	79.584	% 0,25	0	% 0,00
IP	79.774	% 0,25	0	% 0,00
EMEP	18.695	% 0,06	1	% 0,03
ODP	12.379	% 0,04	0	% 0,00
TKP	85.178	% 0,26	0	% 0,00
MP	8.711	% 0,03	0	% 0,00
ATP	3.872	% 0,01	0	% 0,00
DP	7.837	% 0,02	2	% 0,06
LDP	0	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	32.268.496	% 100,00	3.208	% 100,00
**Partilerin resmi kısaltmaları kullanılmıştır.*				

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2004), 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi Üyelikleri Seçiminde Genel Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

2004 yılı yerel seçimine, kayıtlı 43.552.931 seçmenin[11] % 76,25'i katılmış ve toplam 3.208 üye seçimi yapılmıştır. Bu üyelikleri kazanımda en büyük pay toplam 2.276 üye ile Ak Parti olmuş, herhangi bir üyelik kazanamayan parti sayısı ise 8 olarak kayıtlara

[11] Tüm yerel seçimlerde kullanılan seçmen istatistikleri, YSK'nın "Seçim Arşivleri" başlığından derlenmiştir.

geçmiştir. Ak Parti'yi, kazandığı il genel meclis üyeliği sayıları ile CHP, MHP, DYP ve SHP izlemiştir.

Tablo 23: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliklerinde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	9.635.145	% 40,32	16.637	% 48,25
CHP	4.912.313	% 20,55	5.631	% 16,33
MHP	2.500.601	% 10,47	3.401	% 9,86
DYP	2.286.020	% 9,57	4.747	% 13,77
SP	1.111.017	% 4,65	961	% 2.79
SHP	1.204.431	% 5,04	1.067	% 3,09
ANAP	682.264	% 2,85	1.105	% 3,21
GP	607.847	% 2,54	183	% 0,53
DSP	484.555	% 2,03	385	% 1,12
BAĞIMSIZ	39.968	% 0,17	17	% 0,05
BBP	179.090	% 0,75	215	% 0,62
BTP	66.582	% 0,28	23	% 0,07
YTP	56.912	% 0,24	48	% 0,14
IP	33.770	% 0,14	5	% 0,01
EMEP	28.011	% 0,12	13	% 0,04
ODP	29.269	% 0,12	21	% 0,06
TKP	12.139	% 0,05	0	% 0,00
MP	12.223	% 0,05	3	% 0,01
ATP	7.366	% 0,03	0	% 0,00
DP	3.742	% 0,02	11	% 0,03
LDP	391	% 0,00	4	% 0,01
TOPLAM	23.893.656	%100,00	34.477	%100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2004), 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Meclisi Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

Belediye meclisi üyelerinin seçiminde de tıpkı il genel meclis üyeliğinin seçiminde olduğu gibi, Ak Parti en fazla oyu almış ve 16.637'lik üye sayısıyla toplam üyeliklerin % 48,25'ini elde etmiştir. Yerel seçimlerde belediye meclisi üyeliklerinde TKP ve ATP'den üye bulunmamaktadır. Böylece, belediye meclisi üyelikleri, başta Ak Parti olmak üzere ağırlıklı olarak CHP, MHP, DYP, SHP ve ANAP'tadır.

Tablo 24: 28 Mart 2004 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları[12] ve Siyasi Partiler

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	14.496.942	1.762
CHP	7.548.809	469
MHP	2.976.616	247
DYP	2.834.225	388
SP	1.571.934	63
SHP	1.898.236	65
ANAP	793.580	100
GP	899.019	13
DSP	706.286	31
BAĞIMSIZ	265.666	52
BBP	196.244	10
BTP	105.633	1
YTP	64.630	5
IP	46.277	0
EMEP	27.103	0
ODP	24.711	2
TKP	42.286	0
MP	18.503	0
ATP	22.178	0
DP	3.624	1
LDP	395	0
TOPLAM[13]	34.542.897	3.209

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2004), 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere Dağılımı, Ankara*

Yapılan yerel seçim sonrası ortaya çıkan tablodan yola çıkılarak, yerel siyasetteki hâkim cinsiyet durumu analizi yapılmalıdır. Bu sebeple il genel meclis üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı için tercih edilen üyelere bakıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

[12] Belediye başkanlıkları tabloları, büyükşehir belediye başkanlıkları dahil edilerek oluşturulmuştur.
[13] Bazı belediye başkanlığı seçimlerinin iptali sebebi ile burada yer alan sayılar ile bir sonraki tabloda yer alan toplam sayı birbiriyle örtüşmemektedir. Bir sonraki tabloda yer alan veriler, nihai veriler olup bunun üzerinden cinsiyet araştırması yapılmıştır.

Tablo 25: 28 Mart 2004 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları

		Erkek		Kadın	
28 Mart 2004	**Toplam**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Belediye Başkanı	3.225	3.207	99,4	18	0,6
Belediye Meclisi	34.477	33.660	97,6	817	2,4
İl Genel Meclis Üyesi	3.208	3.151	98,2	57	1,8

Kaynak: *TÜİK (2004), Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, Ankara*

Seçime katılan partilerin çoğu, kadın adayları desteklediğini belirterek bu konuda çalışmalar yapmış olsa da sonuçta toplam 3.225 belediye başkanından yalnızca 18'i (% 0,55) kadınlardan oluşmaktadır. Seçimlerde yer alan siyasal partilerin 5'inden kadın belediye başkanı göreve seçilmiştir. Bu partilerin isimleri ve seçimi kazanan kadın aday sayıları şu şekildedir: DTP'den 7, CHP'den 4, Ak Parti'den 3, SHP'den 3 ve son olarak DYP'den 1 kadın aday belediye başkanı seçilmiştir (Üste, 2017: 115-117).

Şekil 9: 28 Mart 2004 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği

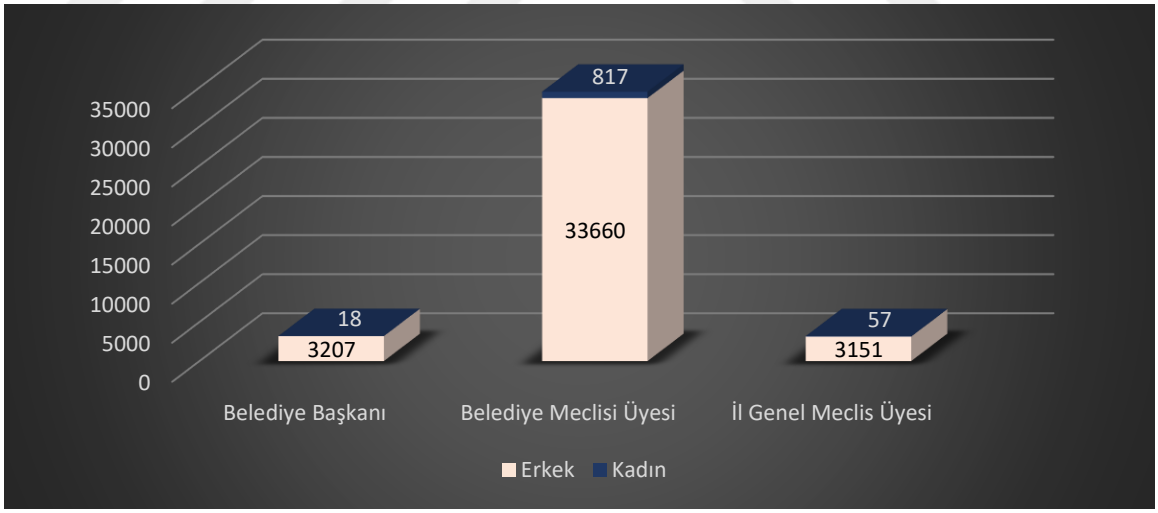

Tabloda yer alan veriler ile birlikte oluşturulan grafik incelendiğinde, kadın adayların oranları bir önceki yerel seçimle benzerlik göstermekle birlikte, belediye meclisi üyeleri ve il genel meclis üyeleri arasındaki kadın oranında artış görülmektedir. 1999 yılında belediye meclisi üyelerindeki kadın oranı %1,6 iken 2004 yılında bu oran % 2,4'e yükselmiştir. Aynı şekilde il genel meclis üyeleri arasındaki kadın üye sayısının, toplam üye sayısına oranı 1999 yılında % 1,4 iken 2004 yılı yerel seçimlerinde bu oran artarak %

1,8 olmuştur. Görülen bu artışın anlamlı bir sonuca işaret etmesi için daha sonraki yerel seçimlerde de benzer artışların gözlenmiş olması gerekmektedir.

2.1.4.4. 2009 Yerel Seçimleri

2009 yılında Türkiye'nin yerel yönetim birimlerini belirleyen seçimler 29 Mart tarihinde gerçekleştirilmiştir. 48.006.650 seçmenin 24.353.222'si kadın seçmenlerden oluşmaktadır. Toplumun yarısını oluşturan kadınların, siyasi temsilde de benzer bir tablo çizmesi öngörüsü bulunsa da yerel seçimlerde bu durum henüz sağlanamamıştır. Aşağıda detayları verilecek olan tablolarda öncelikle 2009 yılı yerel seçim sonuçları incelenecek ardından sonuçların cinsiyet grafiği oluşturulacaktır.

Tablo 26: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	15.353.553	% 38,39	1.889	% 57,57
CHP	9.229.936	% 23,08	612	% 18,65
MHP	6.386.279	% 15,97	414	% 12,62
DTP	2.277.777	% 5,70	235	% 7,16
SP	2.079.701	% 5,20	29	% 0,88
DP	1.536.847	% 3,84	45	% 1,37
DSP	1.139.878	% 2,85	26	% 0,79
BBP	943.765	% 2,36	18	% 0,55
ANAP	304.361	% 0,76	4	% 0,12
BAĞIMSIZ	172.279	% 0,43	7	% 0,21
BTP	167.986	% 0,42	1	% 0,03
IP	114.243	% 0,29	0	% 0,00
TKP	85.507	% 0,21	0	% 0,00
ÖDP	67.984	% 0,17	0	% 0,00
EMEP	48.939	% 0,12	1	% 0,03
MP	41.818	% 0,10	0	% 0,00
HAK-PAR	29.392	% 0,07	0	% 0,00
HYP	6.197	% 0,02	0	% 0,00
LDP	2.285	% 0,01	0	% 0,00
BDP	26	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	39.988.763	% 100,00	3.281	% 100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2009), 29 Mart 2009 İl Genel Meclisi Üyelikleri Seçiminde Genel Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

2009 yılında gerçekleştirilen yerel seçimde, il genel meclis üyeliği sonucunda % 38,39 oranında aldığı oy ile Ak Parti, 1.889 üyesi ile il genel meclisinde en fazla üyesi olan partidir. Ardından CHP ve MHP aldıkları oy ile il genel meclislerinde en fazla üyesi bulunan -sırasıyla- ikinci ve üçüncü parti olmuşlardır. Seçime katılan partilerden 8 tanesi, üyelik hakkı kazanamazken; il genel meclislerinde en çok üyesi bulunan partiler sırasıyla; DTP, SP, DP ve DSP'dir. Belediye meclisi üyeliği sonuçlarında da benzerlikler görülmekle birlikte partiler özelinde kimi değişiklikler bulunmaktadır.

Tablo 27: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	12.237.325	% 38,16	14.732	% 45,48
CHP	7.966.710	% 24,84	6.125	% 18,91
MHP	5.336.695	% 16,64	6.005	% 18,54
SP	1.807.745	% 5,64	1.081	% 3,34
DTP	1.687.733	% 5,26	1.169	% 3,61
DP	1.181.074	% 3,68	1.843	% 5,69
DSP	945.722	% 2,95	774	% 2,39
BBP	508.055	% 1,58	294	% 0,91
ANAP	202.976	% 0,63	240	% 0,74
BTP	82.848	% 0,26	45	% 0,14
BAĞIMSIZ	43.633	% 0,14	14	% 0,04
ÖDP	25.557	% 0,08	2	% 0,01
EMEP	21.100	% 0,07	23	% 0,07
MP	6.685	% 0,02	2	% 0,01
HYP	5.566	% 0,02	4	% 0,01
HAK-PAR	4.618	% 0,01	0	% 0,00
TKP	3.409	% 0,01	2	% 0,01
LDP	2.451	% 0,01	1	% 0,00
IP	2.258	% 0,01	3	% 0,01
BDP	203	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	32.072.363	% 100,00	32.392[14]	% 100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2009), 29 Mart 2009 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Meclisi Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

[14] Verilen toplam sayı, iptallerden önce YSK'ya işlenen veriler olduğu için nihai cinsiyet değerlendirmesi ile buradaki sayılar birbirini tutmuyor görünmektedir. Cinsiyet dağılım verilerinde iptaller sonrasındaki dönemin güncel üyelikleri işlenmiştir.

Belediye meclisi üyeliği seçim sonuçlarına göre, tıpkı il genel meclis üyeliğinde olduğu gibi Ak Parti en fazla üyesi bulunan parti konumundadır. CHP'nin ve MHP'nin ise burada kazandığı üyelik sayısına bakıldığında; benzer farkla Ak Parti'yi izlediği görülmektedir. İl genel meclis üyeliğinde, SP'nin DTP ve DP'den daha fazla oy almasına rağmen, belediye meclisine girebilen üyeleri bahsi geçen partilere göre daha azdır. Ayrıca seçime katılan partiler içerisinden yalnızca BDP ve HAK-PAR'ın belediye meclisinde yer alamadığı görülmektedir.

Tablo 28: 29 Mart 2009 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları[15] ve Siyasi Partiler

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Belediye Başkanlığı
AK PARTİ	20.121.467	1.452
CHP	13.857.446	506
MHP	7.564.219	484
DTP	2.441.293	97
SP	2.418.207	80
DP	1.344.208	148
DSP	1.307.450	61
BBP	500.699	20
BAĞIMSIZ	294.109	45
ANAP	244.407	16
BTP	150.410	4
TKP	52.913	0
ÖDP	22.784	4
HAK-PAR	18.636	0
MP	17.177	0
LDP	17.126	0
EMEP	16.099	2
HYP	15.368	0
IP	1.261	0
BDP	151	0
TOPLAM	50.405.430	2.919

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2009), 29 Mart 2009 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere Dağılımı, Ankara*

[15] Belediye başkanlıkları tabloları, büyükşehir belediye başkanlıkları dahil edilerek oluşturulmuştur.

Seçim sonuçlarına göre, kazanılan belediye başkanlıklarına bakıldığında Ak Parti, büyükşehir belediyeleri dahil toplam 1.452 belediyeyi kazanarak seçimin birincisi olmuştur. Büyükşehir belediyelerinin dahil edildiği sonuçlara göre; CHP 506, MHP ise 484 belediye ile Ak Parti'den sonra en çok söz sahibi konumundaki partiler olmuşlardır. Belediye başkanlığını kazanamayan partilere bakıldığında ise, seçimde bulunan partiler arasından 7 parti, herhangi bir belediyeyi kazanamamış görünmektedir.

Belediye başkanlıklarını kazanan adaylar arasındaki kadın azlığının yanı sıra, seçim öncesi gösterilen adaylar arasındaki kadın oranı da oldukça düşük seviyededir. Ak Parti'nin toplam 2.946 adayı içerisinden yalnızca 18'i kadın olup, kazanan 1.452 adaydan da 3'ü kadındır. CHP'de toplam gösterilen 1.964 aday arasından 46'sı, kazanan 506 belediye başkanının ise 6'sı kadındır. MHP'de gösterilen 2.946 adaydan 37'si kadınken, hiçbir MHP üyesi kadın belediye başkanı seçilememiştir. Belediye başkanlıklarını kazanan kadın adayların 15'i DTP'den, 6'sı CHP'den, 3'ü Ak Parti'den ve 2'si DSP'den olmuştur. Bu bilgilerin dışında, LDP bu seçimlerde yalnızca kadınlardan oluşan bir liste belirlemesine rağmen herhangi bir belediyeyi kazanamamıştır (Üste, 2017: 119-120). Aşağıda yer alan tabloda, yalnızca belediye başkanlıklarını kazanan kadın adayların değil, belediye meclisi üyelikleri ile il genel meclisi üyeliğini kazanan adayların cinsiyet dağılımı verilmiştir.

Tablo 29: 29 Mart 2009 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları

		Erkek		**Kadın**	
29 Mart 2009	**Toplam**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Belediye Başkanı	2.948	2.922	% 99,1	26	% 0,9
Belediye Meclisi Üyesi	31.790	30.450	% 95,8	1.340	% 4,2
İl Genel Meclis Üyesi	3.379	3.269	% 96,7	110	% 3,3

Kaynak: *TÜİK (2009), Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, Ankara*

Seçim öncesi, kadın adayların önemi vurgulanmış olmasına rağmen seçimin sonuçları bunun aksini kanıtlar niteliktedir. Seçim sonuçlarına göre, belediye başkanlarının % 99,1'i, belediye meclisi üyelerinin % 95,8'i, il genel meclis üyelerinin ise % 96,7'si erkektir. Buna oranlara karşın; belediye başkanlarının % 0,9'u, belediye meclisi

üyelerinin % 4,2'si, il genel meclisi üyelerinin ise yalnızca % 3,3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum, kadınların yerel siyasette halen temsil gücüne kavuşmadığını gösteriyor olsa da, bir önceki seçim sonuçlarına kıyasla kadın oranının kısmen artışının bulunduğu söylenebilmektedir. Böylece, yerel siyasette kadın varlığı seçimden seçime artma eğiliminde gibi görünmektedir. Bu sebeple, benzer artışın 2014 yerel seçimlerinde de varlığı sorgulanmalı ve sonuca göre çıkarımlar yapılmalıdır.

2009 yılında gerçekleştirilen seçim sonuçlarına göre, toplam sayı içerisinde kadınların oranı artış göstermekte olsa da yeterli seviyeye yaklaşmamıştır. Bu durum 29 Mart 2009 yerel seçim sonuçları cinsiyet dağılım grafiğine de yansımıştır.

Şekil 10: 29 Mart 2009 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği

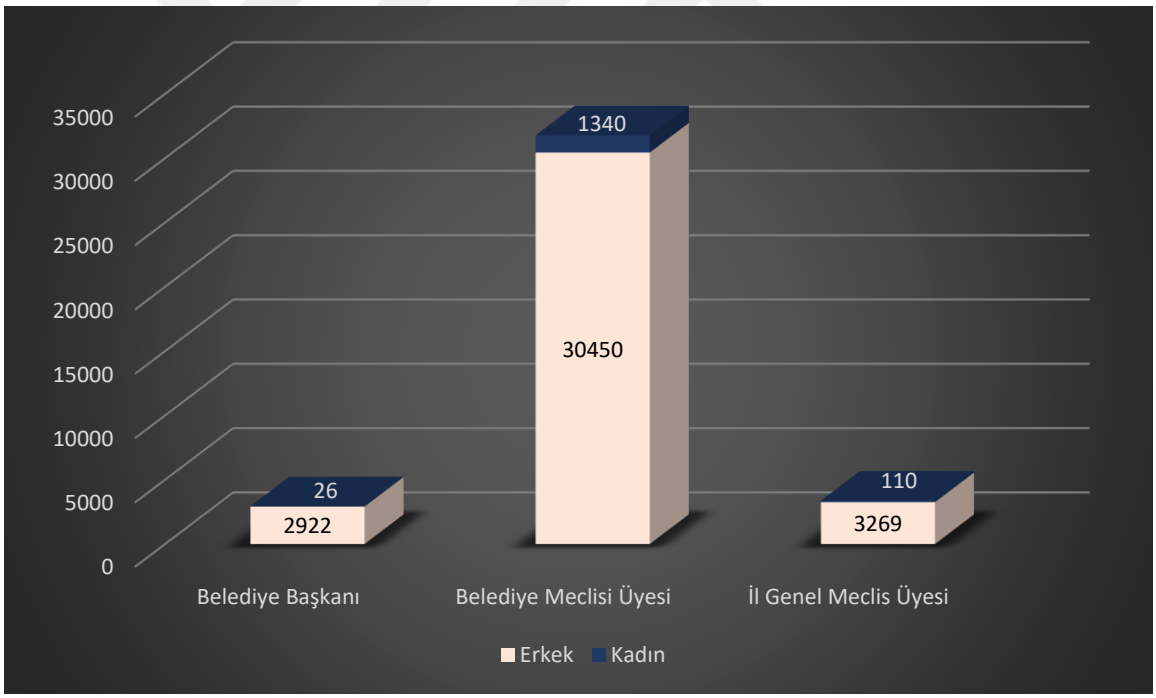

2.1.4.5. 2014 Yerel Seçimleri

30 Mart tarihinde gerçekleştirilen 2014 yerel seçimine kayıtlı 52.695.832 seçmen bulunmakta, bunların 26.704.757'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Toplam seçmen sayısının yarısından fazlasını oluşturan kadınların 2014 yılı yerel seçimlerinde de eşit temsili yakalayamadığı görülmektedir. Aşağıda yer alan tablolarda öncelikle 2014 yerel

seçim sonuçları hakkında genel bilgi verilecektir. İzleyen tablo ve grafiklerde ise adayların temsili, cinsiyet temelli incelenecektir.

Tablo 30: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	4.622.484	% 45,43	779	%62,27
MHP	2.107.357	% 20,71	174	% 13,91
CHP	1.716.720	% 16,87	159	% 12,71
BDP	786.502	% 7,73	128	% 10,23
SP	336.872	% 3,31	5	% 0,40
BBP	231.726	% 2,28	4	% 0,32
DP	104.733	% 1,03	0	% 0,00
BAĞIMSIZ	40.818	% 0,40	0	% 0,00
HDP	38.538	% 0,38	1	% 0,08
HÜDA-PAR	37.918	% 0,37	0	% 0,00
BTP	35.363	% 0,35	0	% 0,00
DSP	35.127	% 0,35	0	% 0,00
IP	23.275	% 0,23	0	% 0,00
ÖDP	17.335	% 0,17	0	% 0,00
HAK-PAR	11.435	% 0,11	0	% 0,00
LDP	10.162	% 0,10	0	% 0,00
TKP	7.653	% 0,08	1	% 0,08
MP	4.070	% 0,04	0	% 0,00
DYP	3.731	% 0,04	0	% 0,00
HEPAR	2.718	% 0,03	0	% 0,00
TURK PARTİ	285	% 0,00	0	% 0,00
YURT-P	204	% 0,00	0	% 0,00
EMEP	0	% 0,00	0	% 0,00
HKP	0	% 0,00	0	% 0,00
GP	0	% 0,00	0	% 0,00
MYP	0	% 0,00	0	% 0,00
ALPA	0	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	10.175.026	%100,00	1.251	%100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2014), 30 Mart 2014 İl Genel Meclisi Üyelikleri Seçiminde Genel Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

30 Mart'ta gerçekleştirilen 2014 yerel seçim sonuçlarına göre, il genel meclis üyeliklerinin % 62,27'sini kazanan Ak Parti seçimi kazanmıştır. Ardından gelen MHP, CHP ve BDP toplam üyeliklerin -sırasıyla- % 13,91'ini, % 12,71'ini ve % 10,23'ünü kazanmışlardır. Seçime katılan partiler içinden il genel meclis üyeliğini kazanamayan

parti sayısı 19'dur. İl genel meclislerinde üyesi bulunan parti sayısı bu seçimde 8 ile sınırlı kalmıştır.

Tablo 31: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	17.802.976	% 42,87	10.530	% 51,37
CHP	10.938.262	% 26,34	4.161	% 20,30
MHP	7.399.119	% 17,82	3.501	% 17,08
BDP	1.729.297	% 4,16	1.432	% 6,99
SP	1.180.322	% 2,84	411	% 2,00
HDP	881.830	% 2,12	9	% 0,04
BBP	628.729	% 1,51	165	% 0,80
DP	287.209	% 0,69	164	% 0,80
DSP	144.337	% 0,35	66	% 0,32
IP	100.021	% 0,24	4	% 0,02
HÜDA-PAR	87.726	% 0,21	6	% 0,03
BTP	82.768	% 0,20	8	% 0,04
TKP	60.298	% 0,15	6	% 0,03
BAĞIMSIZ	49.594	% 0,12	5	% 0,02
ODP	45.204	% 0,11	4	% 0,02
HAK-PAR	35.256	% 0,08	6	% 0,03
HEPAR	34.125	% 0,08	0	% 0,00
MP	15.068	% 0,04	6	% 0,03
DYP	11.029	% 0,03	0	% 0,00
LDP	9.122	% 0,02	12	% 0,06
YURT-P	3.364	% 0,01	0	% 0,00
TURK PARTİ	1.242	% 0,00	0	% 0,00
EMEP	489	% 0,00	2	% 0,01
HKP	0	% 0,00	0	% 0,00
GP	0	% 0,00	0	% 0,00
MYP	0	% 0,00	0	% 0,00
ALPA	0	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	41.527.387	%100,00	20.498	%100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2014), 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Meclisi Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

Yukarıda yer alan tabloya göre, 2014 yerel seçimine katılan siyasi partilerin 8'i belediye meclisi üyeliğini kazanamamıştır. Geriye kalan 19 partiye bakıldığında, alınan oyların % 42,87'sini elinde tutan Ak Parti'nin, 10.530 üye ile belediye meclisi üyeliklerinin yarısından fazlasını (% 51,37) kazandığı görülmektedir. CHP 4.161 üyesi ile % 20,30'luk orana, MHP ise 3.501 üyesi ile % 17,08'lik bir orana sahiptir.

Tablo 32: 30 Mart 2014 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları[16] ve Siyasi Partiler

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	33.850.529	818
CHP	21.844.837	232
MHP	12.156.291	169
BDP	2.817.398	99
SP	1.760.457	27
HDP	1.654.235	0
BBP	840.465	6
DP	385.477	14
DSP	213.449	5
IP	105.051	0
HÜDA-PAR	134.353	0
BTP	160.274	0
TKP	19.263	1
BAĞIMSIZ	309.417	6
ÖDP	4.516	1
HAK-PAR	41.651	1
HEPAR	58.053	0
MP	38.750	1
DYP	41.110	0
LDP	21.932	1
YURT-P	37.949	0
TURK PARTİ	11.118	0
EMEP	455	0
HKP	26.484	0
TOPLAM	76.533.514	1.361

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (20014), 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere Dağılımı, Ankara*

[16] Belediye başkanlıkları tabloları, büyükşehir belediye başkanlıkları dahil edilerek oluşturulmuştur. Toplam geçerli oy sayısı bu sebeple fazla görünmektedir.

Bir önceki seçime kıyasla, azaltılan belediye sayısı sonrası 1.361 belediyenin başkanlık seçimi yapılmıştır. Buna göre, 818 belediyeyi kazanan Ak Parti'nin ardından 232 belediye ile CHP, 169 belediye ile MHP gelmektedir. Yukarıdaki tabloya göre seçimde bulunan 27 partiden 13'ünün üyelerinden herhangi biri belediyede başkanlık görevini üstlenememiştir.

Senelerdir göz ardı edilen kadının -özellikle yerel siyasetteki- temsil kıtlığı, bu sene de çözüme kavuşturulmamıştır. 2014 yılında yapılan yerel seçimlerin sonuçları cinsiyet temelinde incelendiğinde, aşağıdaki sonuçlar karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 33: 30 Mart 2014 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları

		Erkek		**Kadın**	
30 Mart 2014	**Toplam**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Belediye Başkanı	1.396	1.356	% 97,1	40	% 2,9
Belediye Meclisi Üyesi	20.498	18.300	% 89,3	2.198	% 10,7
İl Genel Meclis Üyesi	1.251	1.191	% 95,2	60	% 4,8

Kaynak: *TÜİK (2014), Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, Ankara*

2014 yılı yerel seçimlerinde, daha önceki seçimlerden farklı olarak ilk defa bir seçimde, belediye meclisi üyeliği seçilen adaylarda erkek oranı % 90'ın altına düşmüştür. Toplam 20.498 belediye meclisi üyelerinin 2.198'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu da geçmiş dönemler içerisinde en yüksek oran olarak görülmektedir. Belediye başkanlığını kazanan kadın adaylara bakıldığında, 2009 yılı seçimlerindeki kadın belediye başkanı oranı % 0,9 iken bu seçimde % 2,9'a yükselmiştir. Ayrıca il genel meclis üyeliklerindeki kadın oranının artışı oldukça umut verici görünmekle birlikte, yapılan son yerel seçimdeki durum incelenmeli ve daha sonra güncel bir sonuca ulaşılmalıdır.

Şekil 11: 30 Mart 2014 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği

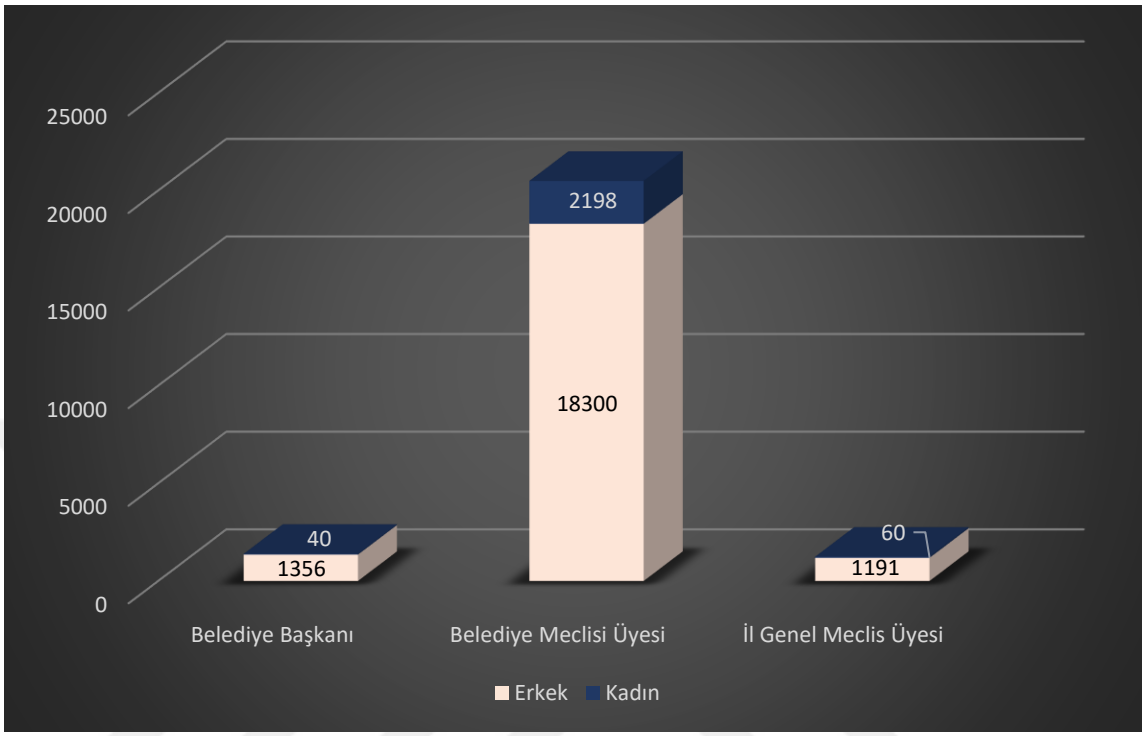

30 Mart 2014 yerel seçim sonuçlarının cinsiyet dağılım grafiği incelendiğinde önceki seçimlere kıyasla özellikle belediye meclisi üyeliğindeki kadın oranının dikkate değer bir biçimde arttığı görülmektedir.

2.1.4.6. 2019 Yerel Seçimleri

Yerel seçimlerde geçmişten günümüze gelene dek kadınların temsil oranının arttığı görülmekte olsa da yeterli sıçrayışı henüz yakalayamamıştır. Gerçekleştirilen son yerel seçim olan 31 Mart 2019 seçiminin değerlendirmesi, yerel siyasette kadının edindiği güncel yeri belirlemek açısından önem teşkil etmektedir. Bu sebeple, öncelikle seçim sonuçlarının genel bir değerlendirilmesi yapılacak ardından sonuçlarda kadının yeri incelenecektir. Bölümün sonunda detaylı verilerin bulunduğu 1999, 2004, 2009, 2014 ve 2019 yerel seçim sonuçları, cinsiyet eşitliği ekseninde tartışılacak ve kıyaslanacaktır.

2019 yılı yerel seçimleri, 31 Mart günü gerçekleştirilmiş olup toplam seçmen sayısı 57.058.636'dır. Kayıtlı seçmenler içerisinden kadınların sayısı 28.929.732'dir ve toplamın % 50,7'sini oluşturmaktadırlar. Seçimlere katılan partiler açısından bakıldığında, kimi partiler ittifak kurma yoluna gitmişlerdir. 2019 yerel seçimlerinden önce gerçekleştirilen 2018 genel seçiminde, dönemin Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın yeniden seçilmesini desteklemek amacıyla Ak Parti ve MHP arasında "Cumhur İttifakı" kurulmuştur. Daha sonra bu ittifaka katılan BBP olduğu gibi, dışarıdan destekleyen partiler de bulunmaktadır. Aynı sene Cumhur İttifakı'na karşı, muhalif partiler olan CHP, İYİ Parti, SP ve DP'den oluşan "Millet İttifakı" kurulmuştur. Ayrıca DSP, bu ittifakta fiilen yer almadığı halde, dışarıdan destek verdiğini açıklamıştır.

Tablo 34: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – İl Genel Meclis Üyeleri Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Oran	Kazanılan Sayı	Oran
AK PARTİ	4.371.692	% 41,61	757	% 59,51
MHP	1.976.694	% 18,82	188	% 14,78
CHP	1.834.598	% 17,46	184	% 14,47
İYİ PARTİ	852.582	% 8,12	23	% 1,81
HDP	833.237	% 7,93	101	% 7,94
SP	259.091	% 2,47	3	% 0,24
BBP	191.087	% 1,82	6	% 0,47
DP	67.892	% 0,65	1	% 0,08
BAĞIMSIZ	46.021	% 0,44	6	% 0,47
BTP	26.950	% 0,26	0	% 0,00
DSP	20.693	% 0,20	0	% 0,00
VATAN PARTİSİ	14.930	% 0,14	0	% 0,00
TKP	9.847	% 0,09	3	% 0,24
HÜDA-PAR	0	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	10.505.314	% 100,00	1.272	% 100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2019), 31 Mart 2019 İl Genel Meclis Üyelikleri Seçiminde Genel Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

2019 yerel seçimlerinde bulunan 14 parti arasından HÜDA-PAR, 31 Mart tarihinden önce aldığı kararla seçime katılmamıştır. Bu sebeple herhangi bir oy girişi

bulunmamaktadır. Kalan partilerden BTP, DSP ve VATAN PARTİSİ, aldıkları oylara rağmen il genel meclis üyeliğini kazanamamıştır. Aldığı % 41,61 oy oranı ile üyeliklerin % 59,51'ini kazanan Ak Parti'yi, MHP'nin % 14,78'lik oranla takip ettiği görülmektedir. CHP ise aldığı % 14,47 oy oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Sonuçlar ittifaklar göz önüne alınarak incelendiğinde, Cumhur İttifakı'nın yerel siyasette söz sahibi olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 35: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – Belediye Meclisi Üyeliği Seçiminde Geçerli Oyların Partilere Dağılımı

Parti	Geçerli Oy	Oran	Kazanılan	Oran
AK PARTİ	18.299.576	% 42,56	10.173	% 49,04
CHP	12.625.346	% 29,36	4.613	% 22,24
MHP	3.209.416	% 7,46	2.819	% 13,59
İYİ PARTİ	3.142.757	% 7,31	1.092	% 5,26
HDP	2.409.485	% 5,60	1.230	% 5,93
SP	1.291.757	% 3,00	295	% 1,42
BBP	818.872	% 1,90	269	% 1,30
DSP	379.689	% 0,88	98	% 0,47
DP	378.093	% 0,88	135	% 0,65
TKP	125.109	% 0,29	11	% 0,05
BAĞIMSIZ	120.097	% 0,28	8	% 0,04
BTP	115.466	% 0,27	0	% 0,00
VATAN PARTİSİ	83.091	% 0,19	2	% 0,01
HÜDA-PAR	0	% 0,00	0	% 0,00
TOPLAM	42.998.754	%100,00	20.745	%100,00

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2019), 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Meclisi Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları, Ankara*

Belediye meclisi üyeliği sonuçlarına göre, seçime katılma kararından vazgeçen HÜDA-PAR dışında yalnızca BTP belediye meclislerinde yer alamamıştır. Oyların % 42,56'sını alan Ak Parti, 20.745 üyeliğin neredeyse yarısı olan 10.173'ünü kazanarak büyük bir farkla seçimi nihayetlendirmiştir. Ardından oyların % 29,36'sını alan CHP ve

% 7,46'sını alan MHP gelmektedir. Seçimlere kurdukları ittifaklarla katılan partiler göz önüne alındığında, il genel meclis üyeliğinde olduğu gibi belediye meclisi üyeliğinde de Cumhur İttifakı'nın seçim yarışından galip ayrılan kesim olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 36: 31 Mart 2019 Yerel Yönetimler Seçimi – Kazanılan Belediye Başkanlıkları[17] ve Siyasi Partiler

Parti	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	30.433.345	757
CHP	20.847.793	250
İYİ PARTİ	5.959.078	24
MHP	4.629.129	234
HDP	3.088.737	60
SP	2.151.342	21
DSP	819.220	6
BAĞIMSIZ	773.865	13
BBP	685.793	10
DP	658.463	8
BTP	250.572	0
VATAN PARTİSİ	144.542	0
TKP	102.768	1
HÜDA-PAR	0	0
TOPLAM	70.544.647	1.384[18]

Kaynak: *Yüksek Seçim Kurulu (2019), 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimi Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere Dağılımı, Ankara*

Gerçekleştirilen son yerel seçim olan 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde belirlenen belediye başkanlıklarını konu alan tablo incelendiğinde Cumhur İttifakı'nın yerel siyasette söz sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Fakat Millet İttifakı'nın İstanbul ve Ankara gibi kimi büyükşehir belediyelerini eski seçimlerin aksine kazanması, seçimin muhalefet kesimi tarafından da oldukça başarılı geçtiği yorumlarını beraberinde getirmiştir.

[17] Belediye başkanlıkları tabloları, büyükşehir belediye başkanlıkları dahil edilerek oluşturulmuştur. Toplam geçerli oy sayısı bu sebeple fazla görünmektedir.
[18] Seçimin iptaline ve tekrarına karar verilen belediyelerin sonuçları dahil edilmemiştir.

Yerel seçimlerde yavaş bir ivme ile yükselen kadın temsilinin güncel halini görebilmek adına, seçim sonuçlarının cinsiyet oranları incelenmeli ve geçmiş seçim sonuçları ile kıyaslanmalıdır.

Tablo 37: 31 Mart 2019 Yerel Yönetim Seçim Sonuçlarında Kadın-Erkek Oranları

		Erkek		Kadın	
31 Mart 2019	**Toplam**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Belediye Başkanı	1.389	1.348	% 97	41	% 3
Belediye Meclisi Üyesi	20.745	18.461	% 89	2.284	% 11
İl Genel Meclis Üyesi	1.271	1.223	% 96	48	% 4

Kaynak: *KA.DER (2020), 2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak, İstanbul, 13.*

2019 yılında gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarına göre toplam; 1.389 belediye başkanının % 97'sini, 20.745 belediye meclisi üyesinin % 89'unu, 1.271 il genel meclis üyesinin ise % 96'sını erkekler oluşturmaktadır. Bu oranlar kadınlar için bakıldığında karşımıza çıkan sonuçlar şu şekildedir: Belediye başkanlarının % 3'ü, belediye meclisi üyelerinin % 11'i, il genel meclisi üyelerinin ise yalnızca % 4'ü kadındır. Gerçekleştirilen son seçimlerde de kadının yerel siyasette söz sahibi olmadığı, temsil edilmediği açıkça görülmektedir.

30 Mart 2014 Yerel Seçimleri'nde göreve başlayan 40 kadın belediye başkanı bulunmaktayken, 2016 yılında başlayan kayyum atamaları ile birlikte bu sayı 16'ya gerilemiştir. 2019 yılı ile kıyaslandığında önceki seçimlerden çok farkı bulunmadığı görülmektedir. Belediye başkanı seçilen kadınların üyesi olduğu partiler incelendiğinde, HDP 24 kadın belediye başkanı ile sayısal olarak ilk sırada olduğu gözlenmektedir. Bunun dışında CHP'den 10 kadın aday belediye başkanı seçilirken; Ak Parti'den 6 kadın aday seçim yarışını kazanmıştır. Kadın adaylar kimi yerlerde belediye başkanlığını kazanmış olsa da sayılar genele oranla oldukça yetersiz kalmıştır. Partilerin seçimden önce gösterdikleri adayların cinsiyet oranlarına bakıldığında, temsilde eşitliğin yetersizliğinin güncelde de devam ettiği söylenebilmektedir. Nitekim, Ak Parti'nin belediye başkanlığı yarışında 75 ilde açıkladığı kadın aday sayısı 1; CHP'nin 51 ilde 2, MHP'nin ise 31 ilde

gösterdiği kadın aday sayısı 2'dir. İyi Parti ve SP, herhangi bir ilde kadın aday göstermemişken HDP, her ilde aday olarak eş başkanlık adı altında hem kadın hem de erkek aday göstermiştir. Aktarılan bilgiler arasından genel başkanlığını bir kadının yürüttüğü İYİ Parti'nin herhangi bir ilde kadın aday göstermemesi ise oldukça ilgi çekicidir.

Aşağıda yer alan grafik, 31 Mart 2019 Yerel Seçimi'ni kazanan belediye başkanları, belediye meclisi üyeleri ve il genel meclis üyelerinin cinsiyet dağılımını göstermektedir. Grafikte yer alan oranlara bakıldığında, geçmiş senelerle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Şekil 12: **31 Mart 2019 Yerel Seçim Sonuçları Cinsiyet Dağılım Grafiği**

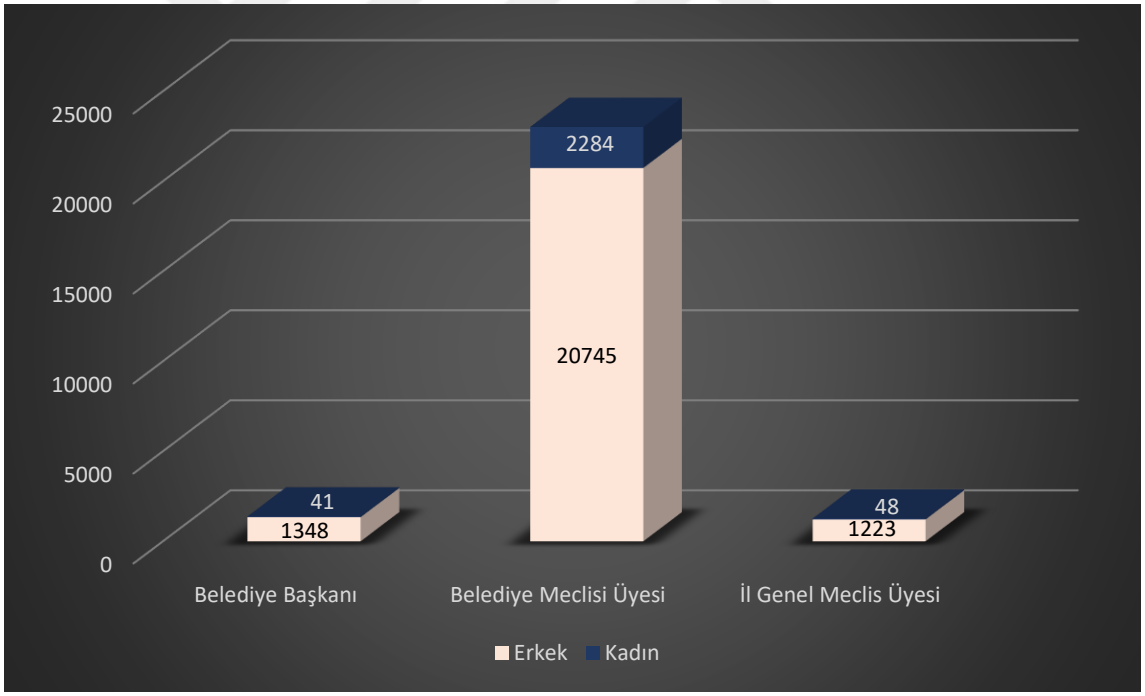

Yapılan son seçim sonuçlarındaki kadın oranı, özellikle belediye başkanlıklarında ve il genel meclis üyeliğinde oldukça düşük kalmıştır. 41 kadın belediye başkanına karşın 1.348 erkek belediye başkanı bulunmaktadır. Bu iki sayı kıyaslandığında, belediye başkanlıklarındaki kadın sayısı, erkeklerin küsuratından bile az kalmıştır. Benzer uçurum il genel meclisi üyeliğinde de kendini (48 kadın, 1.223 erkek üye) göstermiştir. Belediye

meclisi üyeliğine bakıldığında ise, diğerlerine göre temsilin "nispeten" iyi olduğu söylenebilmektedir.

Yerel seçimler ile ilgili verilen cinsiyet grafikleri tek başına, bulunduğu sene ile ilgili bilgiler veriyor olsa da Türkiye'nin yerel siyasetinde kadının yerinin gelişimini inceleyebilmek için kıyaslanmaları gerekmektedir. Böylece, günümüzde yerel siyasetteki temsilin cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi sağlıklı bir şekilde yapılabilecektir.

Şekil 13: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Belediye Meclis Üyeliği Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği

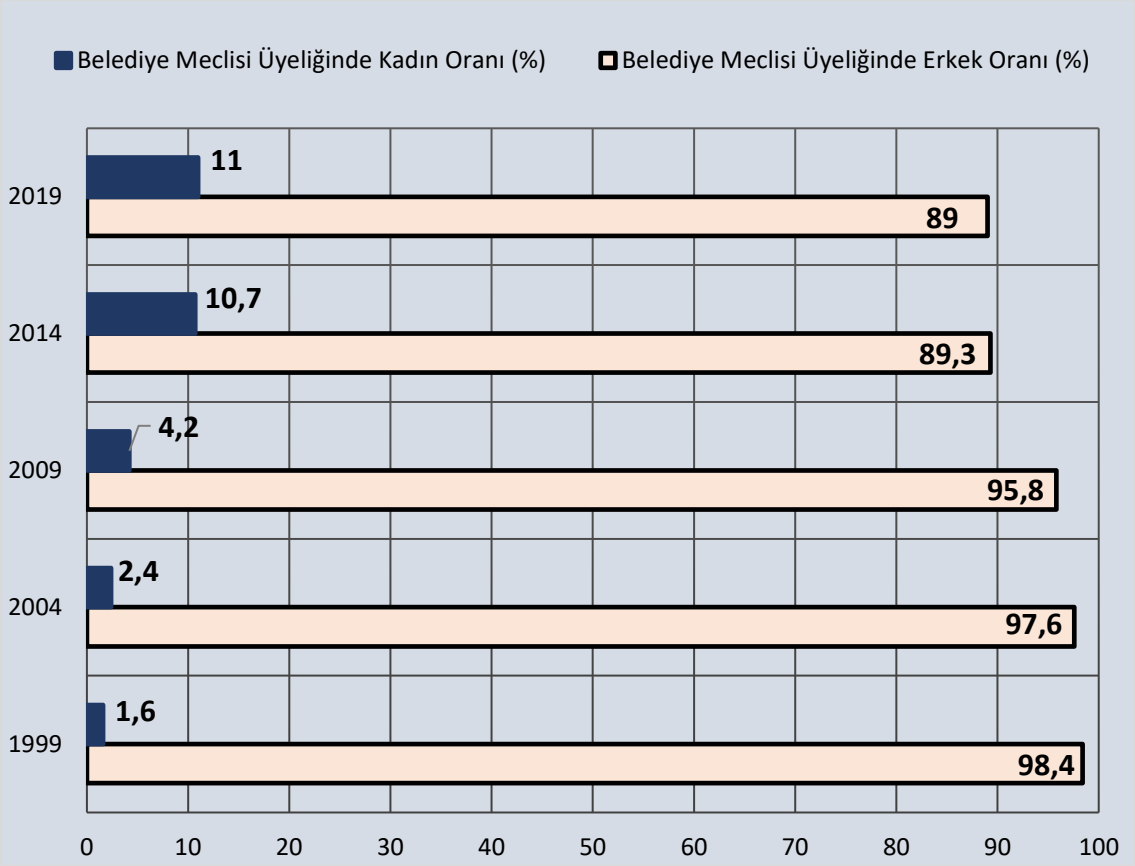

Şekil 14: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Belediye Başkanlıklarında Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği

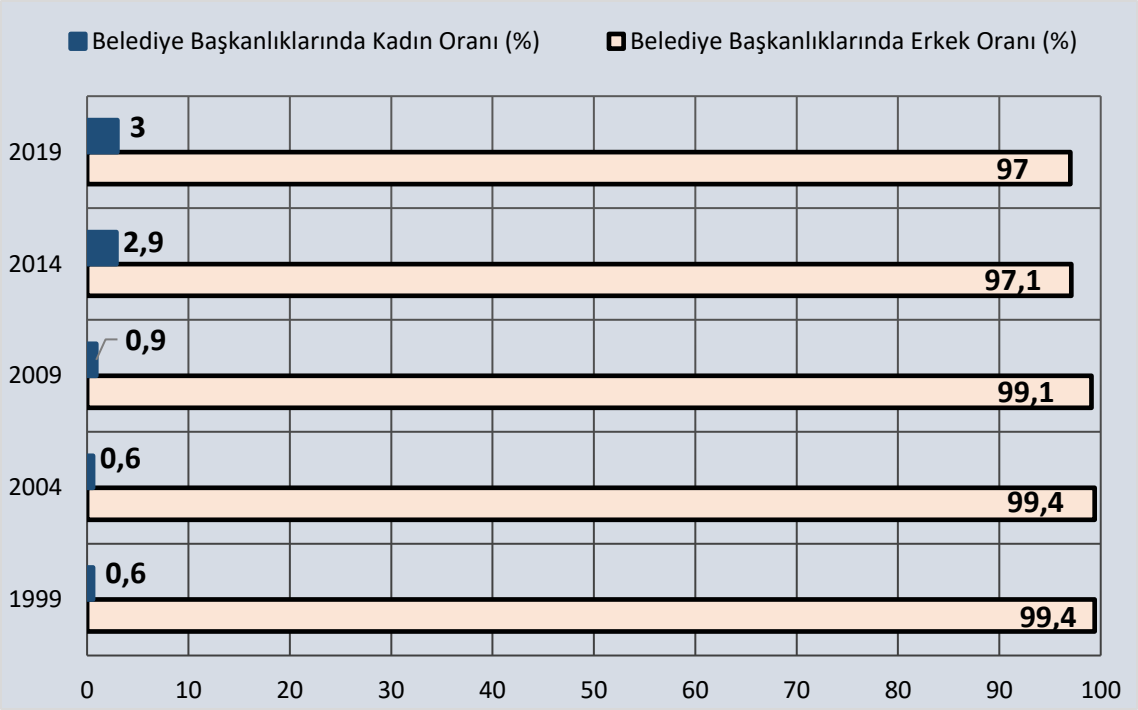

Şekil 15: 1999-2019 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Yerel Seçim Sonuçlarına Göre İl Genel Meclis Üyeliğinde Kadın-Erkek Oranları Karşılaştırma Grafiği

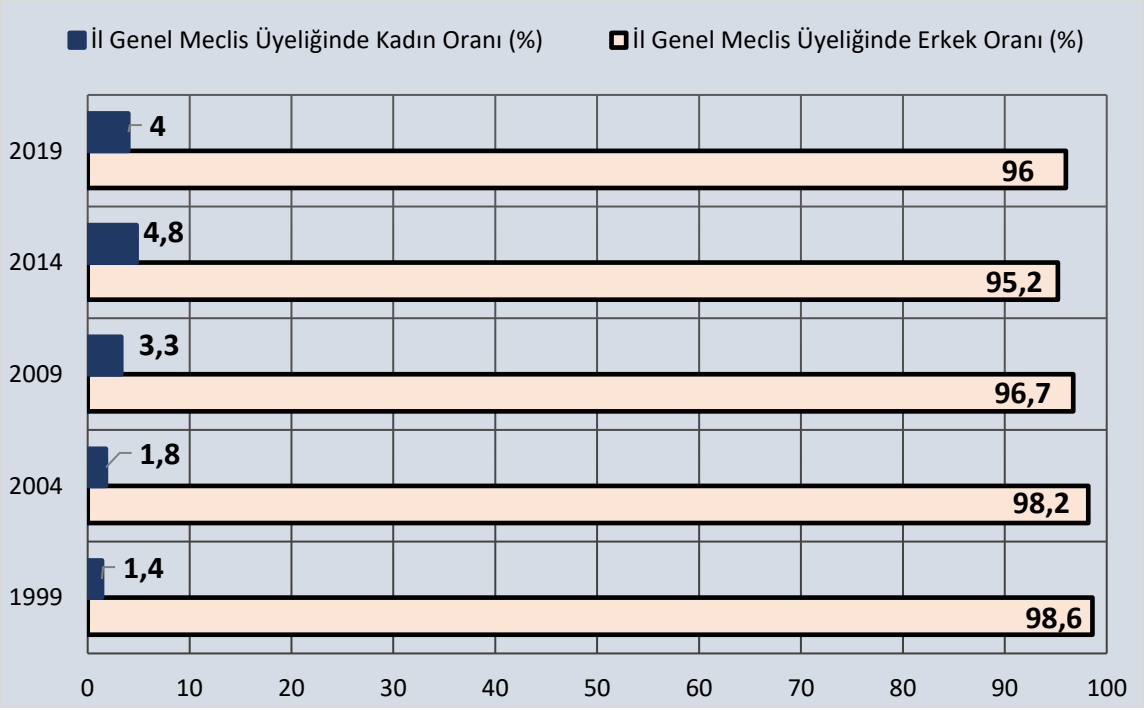

Yukarıda yer alan grafiklerde; 1999, 2004, 2009, 2014 ve 2019 yılları arasında gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarına göre, seçilen belediye başkanları, il genel meclis üyeleri ve belediye meclis üyelerinin kadın-erkek oranları kıyaslanmıştır. Tabloya genel olarak bakıldığında, yerel siyasette kadın temsilinin çok düşük oranda seyrettiği görülmektedir. 1999 yılından bu yana gerçekleştirilen yerel seçimlerde kadının oranı artma eğiliminde görülse de geçen süreye kıyasla bu oranın temsilde eşitliğe yakın bir seyirde olmadığı görülmektedir. Örneğin belediye başkanlığı görevinde bulunan kadınların 1999 yılında oranı % 0,6 iken bu oran yıllar içerisinde yalnızca % 3'e kadar yükselebilmiştir. Yerel siyasette yer alan kadınların yoğunluğu görev bağlamında incelendiğinde en düşük seviyedeki temsilin belediye başkanlıklarında olduğu belirtilmelidir. Belediye teşkilatının en üst seviyedeki amiri konumunda bulunan belediye başkanlığı görevinin, kadınlar tarafından yerine getirilmiyor oluşu da kadının siyaseten söz sahibi olmadığının bir diğer göstergesidir. Kadınların siyaseten varlığının oldukça az seviyede seyrettiğini gösteren diğer karşılaştırma ise; il genel meclisi üyeliklerindeki kadın oranıdır. 1999 yılında % 1,4 olan bu oran, 2014 yılında % 4,8'i görebilmiştir. Daha sonra gerçekleştirilen 2019 yerel seçiminde ise kadınların oranı % 4'e gerilemiştir. Belediye meclis üyeliğinde, 1999 yılında % 1,6 olan kadın oranı, 2019 yılında % 11'e yükselerek diğerlerine kıyasla en fazla gelişme kaydedilen birim olmuştur. Tüm oranlar göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin yerel siyasetteki temsilinin, % 90'ın altına neredeyse düşmediği görülmektedir. Siyasetin "erkek işi" olduğu algısının devam ettiği grafikteki açıklıkta görülmekte, bu makasın kapanmamasıyla da kadınların henüz dahilinin sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

2.2. BÖLÜM SONUCU

Yerel siyasetin uygulayıcı birimleri olan yerel yönetimler, vatandaşlara yakınlığı ve kentteki sorunların çözümünün ilk muhatapları olmaları açısından demokrasinin işlerliğinde önemli bir role sahiptirler. Demokratik ortamın oluşabilmesinin temel şartlarından birisi eşit ve adil bir temsilin sağlanabilmesidir. Bu sebeple yerel yönetim birimlerinde, yerel siyaseti kullanabilme erkine sahip olan kişilerin, toplumun yapısıyla benzerlik göstermesi gerekmektedir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların, yerel siyasetteki görünürlüğü demokrasi kaygıları başta olmak üzere birçok sebeple önem arz etmektedir. Bu sebep ışığında yürütülen çalışmada öncelikle Türkiye'de yer alan yerel yönetim birimleri incelenmiş daha sonra kadının yerel seçimlerdeki yeri araştırılmıştır. Gerçekleştirilen son yerel seçim de dahil olmak üzere, kadının hiçbir seçim sonucundan, seçimlerden tam bir başarı ile ayrılmadığı verilerle desteklenerek açıklanmıştır.

Kadının siyasette yer alamamasının nedenlerinin üst başlığı onun toplumdaki algısına varmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet algısı oluşturduğu kalıp yargılarla, kadının da erkeğin de yaşamına yön vermektedir. Kadınların toplumsal yaşantıda erkekler ile denk görülmemesi, kurgunun en başından eşitlik için daha fazla çalışmasını öngörmektedir. Nitekim bu durum, eşitliği beraberinde getirecek olsa da adil olmayacaktır. Varılan noktanın her iki cinsiyet için de aynı olması, sarf edilen çaba ile kıyaslandığında onu adil bir süreç olmaktan çok uzakta tutmaktadır. Kadın, hane içerisinde kurgulanmıştır. Kamusal olan ise erkektir. Siyasi açıdan bakılacak olduğunda, kamusal olanın siyasete daha yakın olduğu savından yola çıkarak siyasetin her zaman erkek işi olduğu algısı bulunmuştur. Bu olgunun varlığı kadını siyasetten uzakta tutmuş, erkek egemen olan bir alana girişini zorlu kılmıştır. Hatta öyle ki; zahmetli yollardan geçen kadın siyasetçinin, "erkeksi" tavır takınması gerekmiştir.

Gerçekleştirilen yerel seçimlerin neredeyse hepsinde yer alan sonuçlara göre; erkeklerin oranı % 90'ın üzerindedir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının, pek çok ülkeden çok daha önce verildiği Türkiye'de günümüz cinsiyet oranları, temsilde cinsiyet eşitliğinin çok uzağında olunduğunu göstermektedir. Bu sonucun toplumsal cinsiyet algısıyla yakından ilişkili olmasının yanı sıra, gerçekleştirilen yerel seçimlerin birer genel seçimmiş gibi algılanması da Türkiye'de kadınların yerel siyasette neden yer alamadığının

bir diğer cevabı olabilir. Yerel seçim öncesinde, gerçekleştirilmesi gereken hizmetlerden ziyade devletin bekâsı konuşulmaktadır. İktidar savaşı olarak görülen seçim yarışlarında, kadın adaylar gerek partilerden gerekse seçmenlerden gereken ilgiyi görememektedir. Var olan kadın algısı, ev ile sınırlandırıldığı için kent yönetimi, ülke yönetimi gibi konularda kadınların söz sahibi olmalarına müsaade edilmemiştir.

Yerel siyasette kadın temsilinin artırılması için gereken önlemlerin alınmasının yanı sıra, seçmenin de bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bilinçlenme, direkt olarak siyasi temsil üzerinden yapıldığı takdirde; fikrin altı doldurulamadığı için geçici bir çözüm olacaktır. Öncelikle bireylerin, var olan tüm kalıp yargıları "öğretildiği" için kabullenmemeyi fark etmesi gerekmektedir. Böyle bir bilinçlenme zincirleme reaksiyonlar getirecek ve sonucunda yalnızca siyasi arenada değil, tüm alanlarda eşitliğe adil yoldan varılabilecektir.

3. BÖLÜM

YEREL SİYASETE KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN ROLÜ: ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Geçmiş bölümlerde toplumsal cinsiyetin ne olduğu ve görünümlerinin gündelik hayatta nasıl yer bulduğu açıklanmış, bunların ekonomik ve siyasal hayata etkileri incelenmiştir. Daha sonra yerel siyaset ile ilgili verilen temel bilgilerin ardından, kadın–erkek eşitliğinin var olup olmadığı yerel yönetimlerde seçim bazında incelenmiştir. Bu bölümde ise, verilen bu iki ana konunun örneklemesi yapılacaktır. Bunun için seçilen Eskişehir ili örneklemi, belediyecilik anlamında kimi ödülleri ile adından söz ettiren bir belediyedir. Bu başarılı sayılan belediyecilik anlayışı içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlılığın bulunup bulunmadığı araştırılmak istenmiş, bunun için de kimi mülakatlar yapılmıştır. Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeleri ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen veriler "MAXQDA 2018 versiyonu" ile analiz edilmiştir. Analizlere geçmeden önce Eskişehir ilinin güncel demografik ve istatistiksel bilgileri verilerek örneklemin daha iyi tanınması sağlanacaktır. Ardından yerel siyasetteki Eskişehir incelenmeye çalışılacak ve çalışmanın da sonucunu oluşturacak olan analiz kısmına geçilecektir.

3.1. ESKİŞEHİR HAKKINDA GÜNCEL BİLGİLER

Eskişehir, 1993 tarih ve 504 sayılı KHK ile kurulmuş bir büyükşehir belediyesidir. Büyükşehir ilçe belediyeleri ise: "Alpu, Beylikova, Çifteler, Günyüzü, Han, İnönü, Mahmudiye, Mihalgazi, Mihalıççık, Sarıcakaya, Seyitgazi, Sivrihisar, Odunpazarı ve Tepebaşı" olmak üzere toplam on dört adettir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021). Bunlar arasından merkezde yer almaları sebebi ile nüfus yoğunluğu fazla olan "Odunpazarı ve Tepebaşı" İlçe Belediyeleri, Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi'nde en fazla üyesi bulunan ilçelerdir. Bu sebeple, verilen istatistiki veriler ile toplumsal cinsiyet analizleri bu ilçeler üzerinde yoğunlaşarak oluşturulmuştur.

Eskişehir içerisinde Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Eskişehir Teknik Üniversitesi'ni bulundurmaktadır. Bu sebeple de öğrenci kenti olarak bilinmekte ve buna göre de dinamik yapısını korumaya çalışmaktadır. Kültürel faaliyetlere, etkinliklere ve sanata düşkünlüğü ile bilinen Eskişehir, 2013 yılında "Türk Dünyası Kültür Başkenti" ve "UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Başkentliği" unvanlarını almaya hak kazanmıştır. Bunların yanı sıra Eskişehir, en güvenli sayılan illerden birisidir. 2021 yılında yayınlanan dünyanın en güvenli şehirleri sıralamasında dünya genelinde en güvenli 8'inci il seçilen ve Türkiye'den ilk 10'da yer alan tek il olan Eskişehir, 2020 yılında da ilk 10'da yer alıyorken; 2019 yılında 11'inci sırada idi (NUMBEO, 2021).

Eskişehir nüfusu 2020 yılında açıklanan verilere göre "888.828" kişidir. Cinsiyet bazında bakıldığında, 443.227 erkek ve 445.601 kadın olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). Nüfus anlamında birbirine yakınlık gösteren cinsiyetlerin diğer alanlarda da eşitliğinin bulunup bulunmadığı Eskişehir özelinde incelenmelidir. Bunun için toplumsal cinsiyet eşitliğinin varlığı değerlendirilirken yorumlanan alanlar göz önünde bulundurulmalı ve sonucuna göre çıkarım yapılmalıdır. Eğitimde fırsat eşitliği, işgücünde kadın-erkek oranı gibi veriler burada detaylandırılarak Eskişehir'in durumu belirlenecek ve Türkiye ortalamasının neresinde durduğu tartışılacaktır.

Tablo 2'de yer alan, Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayınlanan Türkiye'nin Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu, "ekonomiye katılım ve fırsat eşitliği, eğitim durumu, sağlık ve hayatta kalma ile politik güçlenmeyi" temel almış ve raporu bunun çevresinde oluşturmuştur. Bu sebeple Eskişehir özelinde bir değerlendirme yaparken, bu başlıklar altında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanıp sağlanmadığı incelenecek ve aynı rapor ile karşılaştırılarak Türkiye ortalaması ile kıyaslama yapılacaktır.

Eskişehir ilinin işgücüne katılım oranı incelenmek istendiğinde, illerin kümelenerek oluşturmuş olduğu bölgelerin analizlerini değerlendirmek gerekir. Bu sebeple, Bursa-Eskişehir-Bilecik'in bulunduğu TR41 bölgesinin verileri işgücüne katılım oranları hakkında fikir verecektir. Buna göre bu bölgede, erkeklerin işgücüne katılım oranı % 76,7 iken kadınlarda bu oran % 37,8'dir. TR41 bölgesinde erkeklerin istihdam oranı % 68,8 iken kadınların istihdam oranı % 32,6'dır. Ayrıca işsizlik oranlarına bakıldığında

erkeklerde % 10,2 kadınlarda ise % 13,9'dur (CEİD, 2020). Verilen bu bilgiler ışığında 2018 yılında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanan "Eskişehir İstatistikleri" raporuna göre, TR41 isimli kümelenme için istihdam edilenlerin iktisadi faaliyet kolları ve cinsiyetlerine göre dağılımları belirlenmiştir. Aşağıdaki tablo, bu dağılımı göstermektedir.

Tablo 38: İstihdam Edilenlerin İktisadi Faaliyet Kolları ve Cinsiyete Göre Dağılımı, TR41 (Bursa-Eskişehir-Bilecik), 2014-2018

	Toplam			Erkek			Kadın		
	Tarım	**Sanayi**	**Hizmet**	**Tarım**	**Sanayi**	**Hizmet**	**Tarım**	**Sanayi**	**Hizmet**
2014	10,8	43,3	45,9	8,8	46,9	44,3	15,5	34,4	50,0
2015	11,5	39,4	49,1	9,7	44,5	45,8	15,9	27,3	56,8
2016	9,8	41,7	48,4	8,6	46,7	44,7	12,8	30,0	57,2
2017	10,8	41,8	47,4	8,9	47,0	44,0	15,1	29,7	55,2
2018	11,3	40,8	47,9	10,0	46,3	43,7	14,3	28,7	57,1

Kaynak: *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi (2018), Eskişehir İstatistikleri, 380.*

Bursa-Bilecik-Eskişehir illerini kapsayan TR41 bölgesindeki iktisadi faaliyet kollarının 2014-2018 yılları arasındaki cinsiyete göre dağılımı yukarıda verilmiştir. Bu dağılım "tarım, sanayi ve hizmet" sektörü üst başlıklarının yıllara göre kadınlar ve erkekler arasındaki payını belirtmektedir. Eskişehir'i de kapsayan TR41 bölgesinde, istihdam edilen erkeklerin yoğunlukta olduğu alan "sanayi" sektörü olarak görünmekte, kadınlar ise "tarım ve hizmet" sektöründe yoğunlaşmaktadırlar. Bunlar arasından ise kadınların daha çok "hizmet" sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Verilerin son işlendiği tarih olan 2018 yılına bakıldığında, istihdam alanlarının tarıma % 11,3 sanayiye % 40,8 ve hizmete % 47,9 olarak pay edildiği görülmektedir. Bu oranların cinsiyet arasındaki dağılımına dikkat edildiğinde, istihdam edilen erkeklerin % 10'u tarımla ilgilenirken, kadınların % 14,3'ü tarım sektöründe yer almaktadır. Sanayi sektöründe bu oran, erkekler için % 40,8 iken kadınlarda % 28,7'dir. Son olarak iktisadi faaliyet kollarında % 47,9 ile en büyük paya sahip olan hizmet sektörüne bakıldığında, erkeklerde

% 43,7 olan istihdam edilme oranı, kadınlarda % 57,1'dir. Yukarıda 2020 yılında TR41 bölgesinde erkeklerin istihdam oranı %68,8 iken kadınların istihdam oranının % 32,6 olduğu belirtilmişti. Bu oranlar kendi içerisinde değerlendirildiğinde, kadınların erkeklerden daha az istihdam edildiği görülmektedir. İktisadi kollar özelinde oranlar pay edildiğinde ise kadınların sanayi sektöründe oldukça az yer aldığı söylenebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin değerlendirilmesi yapılırken incelenen ikinci alan eğitimdir. Buna göre verilecek bilgiler ışığında Eskişehir'in durumu belirlenecektir. Aşağıda yer alan tabloda ise Eskişehir nüfusunun okuma yazma bilme durumları cinsiyete göre verilmiştir.

Tablo 39: Okuma Yazma Durumlarına Göre Kadın-Erkek Nüfusu, 2018

	Okuma/Yazma Bilmeyen	Okuma/Yazma Bilen	Bilinmeyen	Toplam*
Erkek	1.817	387.947	3.506	393.270
Kadın	12.249	382.549	3.707	398.505
Toplam	14.066	770.496	7.213	791.775
**Okuma/yazma durumlarına göre nüfus verilerinin 2018 yılına ait olması sebebiyle yukarıda verilen nüfus bilgileri ile farklılıklar göstermektedir.*				

Kaynak: *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi (2018), Eskişehir İstatistikleri, 45.*

Yukarıda yer alan tablo, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili çizilen genel görünüm ile paralel bir eğitim durumuna işaret etmektedir. Eskişehir'de tespit edilen okuma/yazma bilmeyen toplam 14.066 kişinin yaklaşık %87'sini kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum, il bazında eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığına işaret niteliğindedir fakat tek başına yeterli bir değerlendirme sunmamaktadır. Bu sebeple bitirilen eğitim düzeyine göre cinsiyet dağılımını incelemek daha sağlıklı bir sonuca ulaştıracaktır.

Tablo 40: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfusun* Cinsiyet Dağılımı, 2018

	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma Yazma Bilmeyen	12.249	1.817	14.066
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	30.171	23.569	53.740
İlkokul Mezunu	118.610	75.097	193.707
İlköğretim Mezunu	35.006	37.971	72.977
Ortaokul veya Dengi Okul Mezunu	44.009	50.858	94.867
Lise veya Dengi Okul Mezunu	85.419	121.197	206.616
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	60.839	69.503	130.342
Yüksek Lisans Mezunu	6.644	7.463	14.107
Doktora Mezunu	1.851	2.289	4.140
**6 yaş üzeri dahil edilmiştir.*			

Kaynak: *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi (2018), Eskişehir İstatistikleri, 47.*

Yukarıda yer alan tablo, Eskişehir ilindeki nüfusun bitirdiği eğitim kurumuna göre cinsiyetler arasındaki dağılımını göstermektedir. Buradaki bilgilere göre, eğitim düzeyleri arasında birbirine çok bariz bir üstünlük sağlamamış olsa da erkeklerin ilköğretim mezunluğundan, doktora mezunluğuna kadarki süreçteki tüm kademelerde kadınlardan daha fazla sayıda yer aldıklarını görmekteyiz. Kadınların sayısının fazla olduğu düzeyler ise "okuma yazma bilmeyenler, okuma yazma bilse de herhangi bir eğitim kurumunu bitirmeyenler ile ilkokul mezunlarıdır". Bu durum, eğitimde fırsat eşitliğinin cinsiyet bazında tümüyle çözüme kavuşmadığını göstermektedir. Okuma yazma bilmeyenler haricindeki her seviyede çok belirgin bir farklılık olmaması ise genel ortalamaya bakıldığında oldukça umut verici bir tablo çizmektedir. Bu durumun kıyasının yapılabilmesi için son bitirilen eğitim kurumunun cinsiyetler arasındaki oranı, Eskişehir ile Türkiye'nin değerleri aşağıda karşılaştırılacaktır.

Şekil 16: Bitirilen Son Eğitim Kurumundaki Kadın-Erkek Oranının Türkiye ile Eskişehir Bağlamında Karşılaştırılması*, 2018**

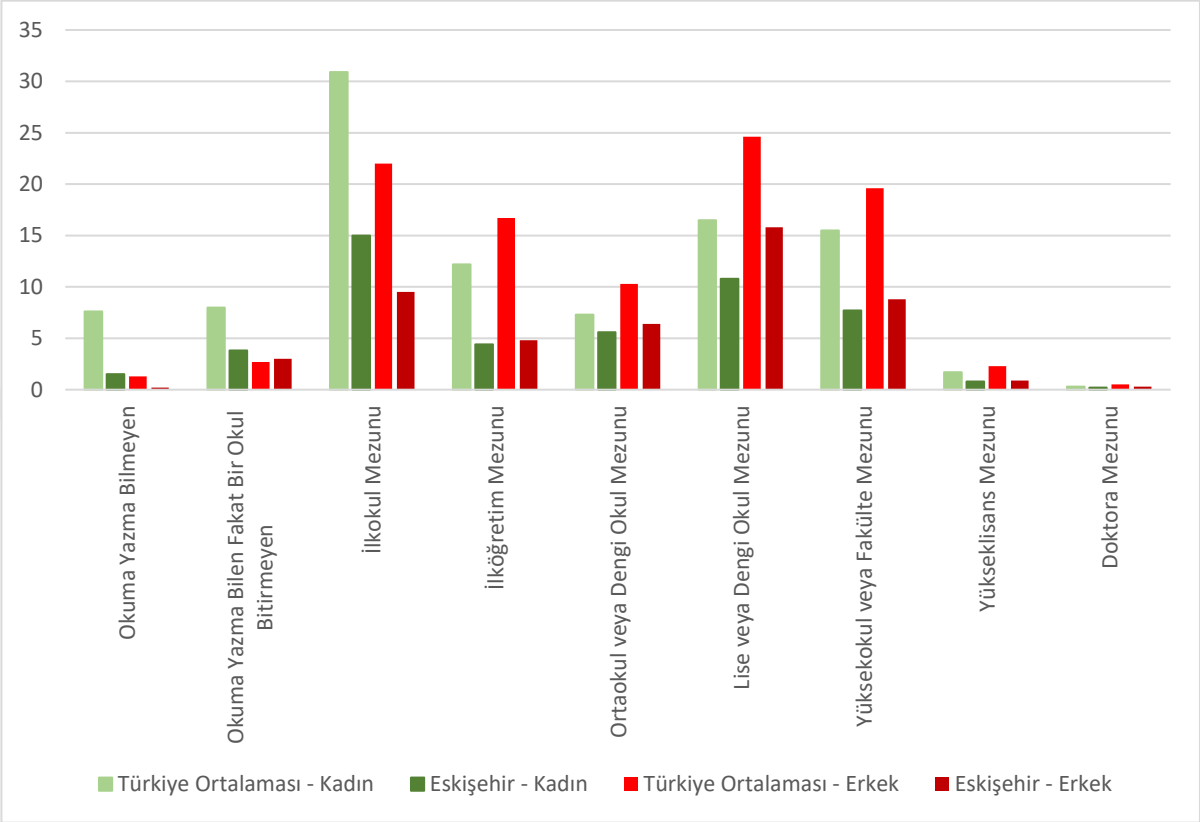

**Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin "Eskişehir İstatistikleri" raporunda yer alan veriler ile TÜİK'in Türkiye geneli için verdiği bilgiler kıyaslanarak grafikleştirilmiştir.*

***Eskişehir ilinin bitirilen son eğitim kurumu ile ilgili istatistikleri 2018 yılına ait olduğu için, sağlıklı bir karşılaştırma olması adına Türkiye geneli verilerin de 2018'e ait olanları kullanılmıştır.*

Şekil 16'daki en son bitirilen eğitim kurumlarının karşılaştırılmasına bakıldığında, her eğitim seviyesi için kadın ile erkek arasındaki oran farklılıklarının oldukça benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Diğerlerine kıyasla farklılık gösteren bir seviye bulunmaktadır. Bu durum kendisini okuma yazma bilmeyenler arasındaki farkta göstermektedir. Türkiye geneline bakıldığında okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 7,6, erkeklerinki %1,3'tür. Bu oran Eskişehir özelinde bakıldığında, Türkiye geneline kıyasla oldukça olumlu bir görüntü çizmektedir. Eskişehir'de okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 1,5 iken, erkeklerin oranı % 0,2'dir. Bu durum Eskişehir'de fırsat eşitliğinin sağlanması için çalışıldığının bir göstergesi olarak sayılabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin varlığını sorgulamak için incelenen ve çalışmanın da asıl konusunu oluşturan bir diğer alan ise siyasi gücün cinsiyetler arasındaki dağılımıdır. Siyaseten sayısı ve etkisi yetersiz kalan kadınların, yerel yönetimlerdeki durumunu belirleyebilmek için öncelikle günceldeki belediye başkanlarının kaç tanesinin kadın olduğuna, daha sonra belediye meclisi üyelerindeki kadın sayısına bakmak gerekmektedir.

Eskişehir'in güncel durumda 14 ilçe belediyesi ile birlikte büyükşehir belediyesi dahil toplam 15 belediye başkanlığı bulunmaktadır. Bunlar arasında Mihalgazi İlçe Belediyesi Başkanı Zeynep Güneş haricinde hiçbir belediye başkanı kadın değildir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğinin sacayaklarından olan siyaset kanadını oldukça zedeleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer gösterge olarak belirlenen belediye meclisi üyelerinin cinsiyet dağılımı ise Eskişehir Büyükşehir Belediyesi özelinde değerlendirilmiş ve büyükşehir belediyesinden talep edilen arşiv kayıtlarından derlenmiştir. Aşağıda bu veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 41: Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeleri Sayısı Cinsiyetler Arası Dağılımı, 2004-2024 Arası Dönem Verileri

	Kadın	Erkek	Toplam
2004-2009	3	16	19
2009-2014	3	14	17
2014-2019	2	44	46
2019-2024	4	42	46

Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yer alan üyelerin cinsiyetler arası dağılımına bakıldığında 2004-2009 yılları arasında görevde bulunan 19 üyenin 3'ünün kadın olduğu görülmektedir. Aradaki bu farkın yıllar içerisinde kapanmadığı aksine uçurumun giderek derinleştiği yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Çünkü kadın üye sayısı sabit kalsa da, üyelik sayısı arttığı için var olan üyeler içerisindeki kadın oranı azalmıştır. Bu oranları hesapladığımızda, 2004-2009 arasındaki dönemde görev yapan kadın üye oranı % 15,78 iken, 2009-2014 döneminde % 17,64'e yükselmiştir. Yükselen bu oran bu şekilde devam etmemiş ve 2014-2019 yılları arasında % 4,34'e gerilemiştir. 2019-2024 döneminde ise nispeten artışa geçerek % 8,69 olmuştur.

Tablo 41'de yer alan bilgiler ile birlikte güncel belediye başkanlıkları listesinde tek bir kadın oluşu, Eskişehir'in yerel siyasetin karar alma mekanizmalarında kadına fazla yer vermediğini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin bu açıdan sağlanmadığını gösterir niteliktedir.

Eskişehir'in toplumsal cinsiyette Türkiye'ye kıyasla ne konumda olduğunu görebilmek adına, "Yanındayız Derneği"nin oluşturduğu ilçe bazında toplumsal cinsiyet eşitliği endeksini incelemek gerekmektedir. Bu inceleme 100.000'in üzerinde nüfusu bulunan ilçeler dikkate alınarak yapıldığı için Eskişehir'deki en büyük iki ilçe olan "Odunpazarı" ve "Tepebaşı" ilçeleri değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Buradan elde edilen sonuçlar, Eskişehir'in toplumsal cinsiyetteki karnesi niteliğindedir. Aşağıda Yanındayız Derneği'nin hazırlamış olduğu endekse göre bu iki büyük ilçenin skorları yer almaktadır. Endekse dahil olan ilçelerin skorları belirlenen göstergelerde yer alan kadın sayısının erkek sayısına bölündükten sonra 100 ile çarpılması ile bulunmuştur. Burada 100'e yaklaşılması eşitliğe yaklaşmak demek iken, 0'a yaklaşılması eşitsizliğin varlığına işaret etmektedir. 100'ün üzerindeki skorlar ise kadının lehine fazlalığını göstermektedir.

Tablo 42: İlçe Bazında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksine Göre Odunpazarı Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesi

ODUNPAZARI		TEPEBAŞI	
Eğitim Skoru	**91**	**87**	Eğitim Skoru
Ekonomik Hayat ve Kaynaklara Erişim Skoru	**42**	**47**	Ekonomik Hayat ve Kaynaklara Erişim Skoru
Sağlık ve Spor Skoru	**102**	**102**	Sağlık ve Spor Skoru
Politik Katılım ve Karar Alma Skoru	**42**	**37**	Politik Katılım ve Karar Alma Skoru
Belediye Meclis Üyesi Sayısı İçin Skor	**23**	**37**	Belediye Meclis Üyesi Sayısı İçin Skor
Belediye Başkan Yardımcısı İçin Skor	**100**[19]	**33**	Belediye Başkan Yardımcısı İçin Skor
Belediyedeki Müdür Sayısı İçin Skor	**47**	**47**	Belediyedeki Müdür Sayısı İçin Skor
Belediyede Çalışan Sayısı İçin Skor	**27**	**38**	Belediyede Çalışan Sayısı İçin Skor
ANA ENDEKS SKORU	**69**	**68**	ANA ENDEKS SKORU
TOPLAM 234 İLÇE ARASINDAKİ SIRASI	**22**	**30**	TOPLAM 234 İLÇE ARASINDAKİ SIRASI

Yukarıda yer alan skorlar, her iki ilçede de sağlıkta eşitliğin sağlandığını, eğitimde bu eşitliğe oldukça yaklaşıldığını gösterirken; ekonomik hayat ve kaynaklara erişim skoru ile politik katılım ve karar alma skoru eşitliğe yakın olunmadığını göstermektedir. Fakat politik katılım ve karar alma skoru daha detaylı incelendiğinde, alınan düşük skorlara rağmen endekse dahil edilen toplam 234 ilçede Odunpazarı'nın 9'uncu sırada, Tepebaşı'nın ise 21'inci sırada yer alması ilginçtir. Bu duruma sebep olan şey ise Türkiye genelinde kadınların siyasette yerinin olmamasıdır. Nitekim politik katılım ve karar alma göstergesinde, Odunpazarı ilçesi aldığı 42 skoru ile, eşitliğe en yakın ilçeler sıralamasında ilk 10'a girmemeliydi.

[19] Yerel siyasete katılımda toplumsal cinsiyetin rolü, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinde çalışılırken yapılan mülakatlarda Odunpazarı Belediye Başkanı Av. Kazım KURT ile de mülakat gerçekleştirilmiştir. Buradaki eşitliğin kasıtlı olarak hedeflendiği, toplam 4 belediye başkanı yardımcısının bilerek 2 kadın, 2 erkek şeklinde ayarlandığını dile getirilmiş ve çalışmaya eklenmesi talep edilmiştir.

3.2. Yerel Siyasete Katılımda Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Alan Araştırması Sonuçları

"Toplumsal cinsiyet, yerel siyasetlerde ne kadar etkilidir?" ve "bu eşitliği Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ne seviyede yakalayabilmiştir?" sorusunun cevabını araştırmak adına, yerel siyasetin karar alıcıları ve uygulayıcıları olan belediye meclisi üyeleri ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Var olan tüm belediye meclisi üyeleri ile görüşme sağlanamamış olsa da görüşülen kişilerden elde edilen veriler burada işlenmiş ve belirli bir sonuca ulaşılmıştır. Elde edilen veriler MAXQDA programının 2018 sürümünde işlenmiş ve görselleştirilmiştir. Bu bölümde öncelikle işlenen veriler sunulacak, ardından tüm çalışma ile ilgili çıkarımlar eklenerek sonuçlandırılacaktır.

3.2.1. Araştırma Katılımcılarının Değişkenleri

Belirlenen araştırma alanı olan ve 46 kişiden oluşan Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyelerinin hepsi ile iletişime geçilmiş, bunların % 44'ü ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Diğer üyelerle ise covid-19 pandemisi sebebi ile görüşülememiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların genel görünümü aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Tablo 43: Alan Araştırmasında Yer Alan Katılımcıların Genel Görünümü

Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Hal	Evli ise Eşi Çalışıyor mu?	Evet ise Eşinin Mesleği?	Çocuğu var mı?
Kadın	57	Lisans	Evli	Hayır	Emekli	Var
Erkek	56	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	35	Lisans	Evli	Evet	Öğretmen	Yok
Erkek	50	Lisans	Evli	Evet	Avukat	Var
Kadın	43	Lisans	Bekar	-	-	Var
Erkek	64	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	55	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	63	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	43	Lise	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	49	Lise	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	45	Lisans	Evli	Evet	Devlet Memuru	Var
Erkek	62	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	35	Lisans	Evli	Evet	Ziraat Mühendisi	Var
Erkek	56	Lisans	Evli	Evet	Şirket Ortağı / Emekli	Var
Erkek	51	İlkokul	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	61	Lise	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	53	Ortaokul	Evli	Evet	Aşçı	Var
Erkek	41	Lisans	Evli	Evet	Avukat	Var
Erkek	75	Lisans	Evli	Hayır	-	Var
Erkek	84	Doktora	Evli	Hayır	-	Var

Yukarıda yer alan tabloya göre, alan araştırmasında yer alarak derinlemesine mülakata tabi tutulan belediye meclis üyelerinden 2'si kadın, 18'i erkektir. Böylece katılımcıların kadın oranı % 10 iken, erkeklerin oranı %90'dır. Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi'ne bakıldığında toplam kadın sayısının zaten 4 olduğu görülmektedir. Bu sebeple aslında bakıldığında 4 kadının 2'si (% 50'si) çalışmaya destek vermiş ve mülakata katılmıştır. Dolayısıyla çalışmada yer alan görüşler, çoğunluklu olarak erkek görüşünü yansıtmaktadır. Fakat burada tekrar belirtilmelidir ki tüm üyelerin katılımı

gerçekleşmiş olsaydı bile, sayısal üstünlük sebebi ile çalışma erkek görüşlerini yansıtmış olacaktı.

Katılımcıların tüm bilgileri göz önünde bulundurulduğunda, yaş ortalamaları 54, en az lisans mezunu olanların oranı % 75'tir. Katılımcıların yalnızca birisi bekar iken geriye kalan tüm katılımcılar evlidir. Evli katılımcıların eşlerinin çalışıp çalışmadığı ile ilgili cevaplara bakıldığında, %60'ının eşlerinin çalışmadığı, çalışmayan bu eşlerin bir tanesi hariç hepsinin kadın olduğu görülmektedir. Kadın katılımcının, çalışmadığını söylediği eşi ise "emekli" olduğu için belirlenen "çalışmama" şartından farklı algılanmalıdır. Bu sebeple, erkek büyükşehir belediye meclis üyelerinin eşlerinin çoğunluğunun çalışmadığı söylenebilmektedir.

Gerçekleştirilen mülakatta katılımcılara yerel siyasette karşılarına çıkan problemleri sıralamaları istenmiştir. Bu soru ile aynı unvana ve göreve sahip katılımcılar arasında cinsiyet temelli farklılaşan sorunların bulunup bulunmadığını açığa çıkartmak hedeflenmiştir. Yerel siyasette herhangi bir problemle karşılaşmadığını belirten katılımcıların oranı % 60'tır. Herhangi bir problemle karşılaşmayan katılımcıların tümü erkektir. Öte yandan problem olarak gösterilen sebepler sınıflandırıldığında erkek katılımcılar "kişilerin bencilliği, uzun süre aynı kişilerin makamlarında kalarak yeni fikirlere kapalı olunması, ön seçimin zorluğu, kazanmak için kendi cebinden harcanan paralar" gibi tez çalışmasının konusu dışında problemlerden bahsetmişlerdir. Kadın katılımcıların ikisi de yerel siyasetin icrasında problem yaşadığını söylemekte ve söz konusu problemi "aileye ayrılacak zamanın siyasete verilmesi yüzünden çevreden olumsuz tepkiler gelmesi" çevresinde temellendirmektedir. Bu durum da yerel siyasette toplumsal cinsiyetin rolü olduğunun göstergesidir. Nitekim, daha önceki bölümlerde aktarıldığı üzere toplumsal cinsiyet rollerinde kadına atfedilen hane içi görevler, onun anneliğinin önce gelmesi gibi sebepler yerel siyasette de karşılarına çıkan problemler arasında kendisine yer bulmuştur. Erkek katılımcılardan herhangi biri aileye ayrılan vaktin daralması ile ilgili bir problem dile getirmemiştir. Halbuki her iki cinsiyette de var olan aile yaşantısı ile birlikte aynı görevler üstlenilmiştir. Kadının aileye daha az vakit ayırması toplum tarafından bir problem olarak görülmüş ve benimsenen role uygun davranması için kimi yollarla kadın uyarılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru ise "Türkiye'de kadınların siyasete katılımının yeterli düzeyde olup olmadığı" idi.

Şekil 17: "Türkiye'de Kadınların Siyasete Katılımı Sizce Yeterli Düzeyde Mi?"

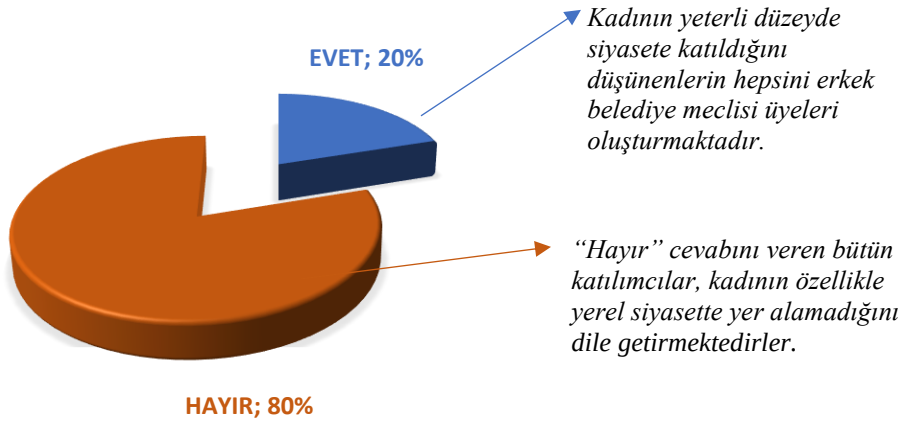

Katılımcıların büyük çoğunluğu, kadınların siyasette yeterli düzeyde yer alamadığını, temsilinin az olduğunu söylemektedirler. Verilen bu cevapların ardından, kendilerine kadınların siyasette neden yer alamadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar aşağıda yer alan tablodaki gibi kümelenmiştir.

Şekil 18: Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyelerine Göre Kadınların Yerel Siyasette Yer Alamama Sebepleri

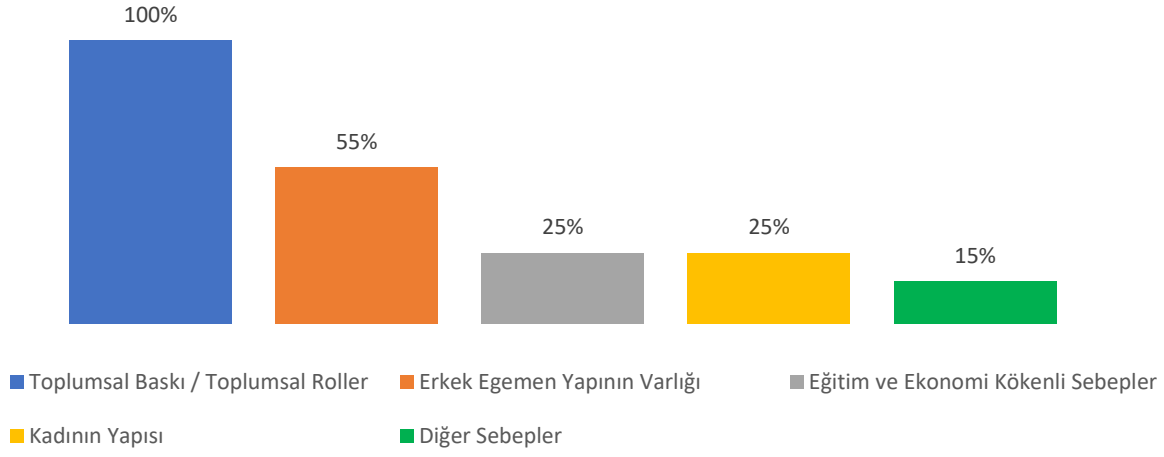

Tüm katılımcılar, bu soruyu cevaplandırmış kimisi birden fazla sebep sıralamıştır. Kadınların siyasette yeterince temsil edilmediği ve söz sahibi olmadığını düşünen katılımcılar bunların sebeplerini, "toplumsal baskı / toplumsal roller, erkek egemen bir topluluğun oluşu, kimi ekonomik ve eğitim ile alakalı sebepler, kadının yapısı" gibi başlıklar altında toplamışlardır. Buna göre verilen cevapların detayı incelendiğinde, yalnızca bir katılımcı, yöneltilen bu soruya "*kadınların önlerinde siyasette herhangi bir engel bulunmuyor*" şeklinde bir cevap vermiştir. Yerel siyasette kadının önünde kimi engellerin olduğunu düşünen katılımcıların tamamı, "toplumsal baskı / toplumsal roller" kümesine dahil edilecek sebepler belirtmişlerdir. Katılımcılar bunu direkt olarak belirlenen küme içerisinde ele alarak cevaplamamışlar, sıralanan sebepler neticesinde, çalışma için deşifre edilirken cevapların yoğunluğuna göre oluşturulan kümelenmeye daha sonradan dahil edilmiştir. "Toplumsal baskı / toplumsal roller" kümesinin içerisine dahil edilen sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *"Hala kadın kocasına ya da oğluna bağlı bir noktada…"*
- *"Kadın anne ise sorumlulukları dört kat fazla, nasıl siyaset yapsın?"*
- *"Sonuçta evlat yetiştirme kadına kalıyor."*
- *"Toplum pek hoş bakmaz böyle bir duruma."*
- *"Siyasette olan kadının bakacağı çocuklar eksik olur."*
- *"Kadına toplumda biçilen başka roller ve görevler var."*
- *"Kadın ev ve aile içinde kalmalı düşüncesi bulunuyor."*
- *"Bizim gibi toplumlarda kadın çok fazla göz önünde olursa, rahatsız edici bakış ve sözlerle muhatap olabiliyor. Siyaset de bu göz önündeki alanlardan birisi."*
- *"Kadın annedir ve evinde çocuklarına bakar- düşüncesi oldukça hâkim bir durumda. Bunun değişmesi gerekiyor."*
- *"Siyaset, sosyal ilişkinin fazla olduğu bir alan. Kadının buraya uymadığı düşünülüyor."*
- *"Kadın, ailesine bağlı olmalı, zamanını orada harcamalı düşüncesi çok fazla."*
- *"Toplumdaki etkin değerler göz önüne alındığında, kadının yeri ile siyaset örtüşmez düşüncesine sahip olanlar yoğunlukta"*
- *"Kadının toplum tarafından daha çok çocuk ile alakalı işlere uygun görülmesi."*

- *"Taşrada kadınlara olan bakışın modernlikten uzak olabilmesi, siyasette de her türden insanla kurulacak iletişimin kadınlara yakışmadığı düşüncesi bulunabiliyor."*
- *"Kadınlarımız bir taraftan da anne, bu unutulmamalı."*

Katılımcıların verdikleri cevapların içerikleri görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet rollerini kapsamakta, toplumdaki hâkim kültürel yapının etkilerini hissettirmektedir. Kadınların siyasette neden yer alamadığı sorusuna verilen cevaplar arasında yoğunlaşılan bir diğer kümelenme ise "kadının yapısı"dır. Katılımcıların burada verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır:

- *"Kadın yapısı gereği mücadele etmekten uzak duruyor."*
- *"Kadınlarda özgüven eksikliği var."*
- *"Kadınlar kendini yerel siyasete ilgili görmüyor."*
- *"Eleştiri kolay kaldırılan bir şey değil, kadınlar eleştiriler karşısında çok daha kolay inciniyorlar."*
- *"Kadınlar yapısı gereği erkekler gibi çalışamıyor."*

Sıralanan bu sebepler, katılımcılar tarafından kadının erkek ile kıyaslandığında daha kırılgan olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Çalışmanın başında kadınlar ile erkeklerin toplumda algılanan özellikleri açıklanırken benzer bir anlatımda bulunulmuştu. Ortaya çıkan bu sonuç araştırmanın yapıldığı bu alanda da genel kaideye uyulduğunu göstermektedir. Bu algının sebeplerinden birisi de erkek egemen bir toplumda yaşanmasıdır. Nitekim kadının siyasette neden daha fazla yer alamadığı sorusuna verilen cevaplar arasında erkek egemen bir yapının bulunması da oldukça popüler bir cevaptır. Katılımcılar erkek egemenliğinden bahsederken şu ifadelere yer vermişlerdir:

- *"Siyaset arenası, tamamen erkek egemen bir dünya."*
- *"Siyaset erkeklerin egemenliğinde yürütülüyor. Bu hep böyleydi…"*
- *"Erkeklerin baskın olduğu bir siyasi arena var sonuçta."*

- *"Kararlar gerçekte resmi toplantılarda verilmiyor. Halı saha gibi informel alanlarda sonuca ulaşılıyor. Haliyle bu erkek egemen dünyada kadın kısıtlanmış oluyor."*
- *"Erkek dünyasında kadının bulunması güç."*
- *"Siyaset erkek işidir algısı öyle yaygın ki…"*

Verilen bu cevaplar arasında siyasetin, arenaya benzetildiği görülmektedir. Kadınların erkek egemen bir dünyada yer alamıyor oluşu bu benzetme ile özetlenmiştir. Bu sebeplerin yanı sıra kadınların siyasette yer alamıyor oluşları; eğitim yetersizliği, dinin etkileri gibi etmenlerle de ilişkilendirilmiştir.

Elde edilen bu cevaplar ışığında katılımcılara, "kadının siyasette şu ankinden daha yoğun bir biçimde yer alması halinde güncel durumda ne gibi değişiklikler olurdu?" sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar şu şekildedir:

- *"Kadın faktörü toplumda sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeyi sağlar."*
- *"Zarafet, asalet, adalet, merhamet artar. Ayrıca bunlarla birlikte kibarlık ve edep görülür. Bu bağlamda disiplin egemen olur, başarı da tüm bunların ardından kaçınılmazdır."*
- *"Kadının siyasette daha fazla yer alması ile daha medeni bireyler yetişir."*
- *"Bu durum kalkınmayı ve refahı getirir."*
- *"Hem kadın hem de erkek adaletli şekilde temsil edilse, sorunlara her açıdan yaklaşılabilir ve çözüme çok daha efektif bir şekilde ulaşabiliriz."*
- *"Sevgi, saygı ortamı yaratılabilirdi."*
- *"Biraz daha dengeli ve politik bir ortam oluşurdu."*
- *"Siyaset, kadın eliyle yapılınca daha seviyeli olacaktır."*
- *"Kadının siyasette daha fazla yer alması siyasete ulaşamadığı bir seviye getirir."*
- *"Daha barışçıl, daha insani ve adil bir siyaset görürdük."*
- *"Kadınlar daha ince eleyip sık dokurlar."*
- *"Daha adil ve daha düzenli, naif bir toplum oluşurdu."*
- *"Kadının yüzü gülerse herkesin yüzü güler."*

- *"Siyasetteki ve yönetimdeki bazı öngörülemeyen durumlar kadın gözüyle halledilebilirdi."*
- *"Kadının olduğu yerde başarı kaçınılmazdır."*
- *"Kadınların kendilerine has yapıları ile olayların bütünsel bir bakışla görmeleri sayesinde kutuplaşma ortadan kalkacaktır."*
- *"Nezaket gelir. Hoşgörü olur. Sanatsal yönetim gelir."*

Bu cevaplar göstermektedir ki, kadının yer almama sebepleri arasında sayılan olumsuz fikirler aslında beklenen durumlar değildir. Örneğin kadının yapısı kümelenmesi altında sayılan "kadının kolay incinmesi" sebebini söyleyen katılımcı, kadınların siyasette daha fazla yer alması neleri değiştirir sorusuna "biraz daha dengeli ve politik bir ortam oluşurdu" yanıtını vermiştir. Endişe edilen sebepler, ortaya çıkacağı düşünülen sonuçları doğurmamaktadır. Bu sebeple toplumdaki kimi düşüncelerin daha modern hale gelmesi gerekmektedir. Yukarıda sıralanan cevaplar, kadınların siyasette yer almasıyla iyi yönde bir gelişme olacağının beklendiğini göstermektedir. Katılımcıların tümü, bu doğrultuda yanıtlar vermiş ve tavırlarıyla bunları desteklemişlerdir. Erkek egemen bir yapıda bulunan siyasi "arena", kadın sayesinde iyi yönde değişimler geçirecektir tezini savunan katılımcılara, "siyaset hangi cinsiyet tarafından daha iyi icra edilir?" sorusu sorulmuştur. Burada hedeflenen, katılımcıların vereceği herhangi bir cinsiyet için daha iyi icra eder cevabının yanı sıra, bunun cinsiyet ile alakasının olmadığını söyleyip söylemeyeceklerini belirlemektir. Aşağıda yer alan tabloda, tüm katılımcılara yöneltilen bu soru için verdikleri yanıtların oranları bulunmaktadır.

Şekil 19: "Yerel Siyaseti Hangi Cinsiyet Daha İyi İcra Eder?"

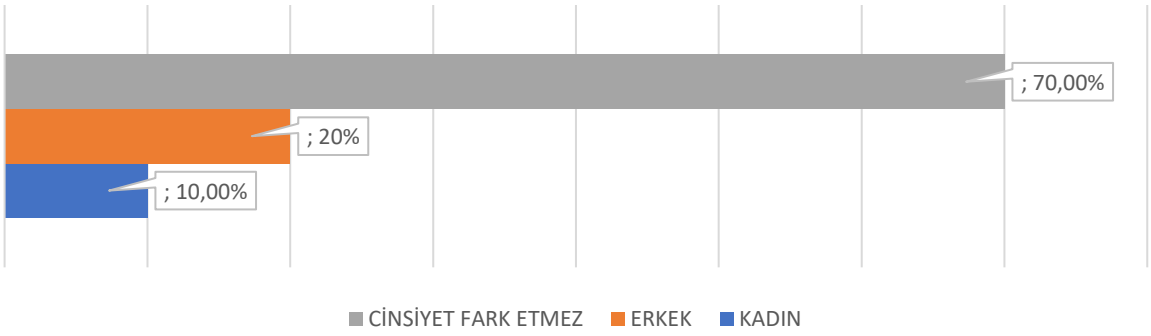

Kadının siyaseti daha iyi icra edeceğini belirten katılımcılar (% 10), bunun sebebi olarak; kadının detaycı yapısının siyaset için önemli bir özellik olduğunu vurgulamışlar, kadının görevine daha sadık olduğunu ve olacağını belirtmişlerdir. Erkek tarafından icra edilmesinin daha iyi olacağını söyleyen 4 katılımcı ise bu durumu, "erkeklerin gerçekçilik yapısını ön planda tutarken, kadınların olaylara daha duygusal yaklaşması" ve "psikolojik ve fiziksel kuvvetin erkeklerde daha iyi olması", "toplumda erkeğin bu işe yakıştırılması" sebepleri ile ilişkilendirmişlerdir. Bunların dışında katılımcıların büyük çoğunluğu (% 70'i), siyasetin icra edilmesinin ön şartı olarak herhangi bir cinsiyetin belirtilmesinin yanlış olduğunu, bunun liyakat ile yapılmasının yeterli olduğunu savunmuşlardır.

Toplumda yer edinmiş roller ile benzerlik gösterip göstermeyeceği merak edilerek oluşturulan diğer soru, "kadın ve erkek için siyaset içerisinde en uygun birim ve pozisyon nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Kadınlar ve erkekler için benimsenen kültürel algının izleri verilen cevaplarda kendisini gösterse de cinsiyet ayrımının herhangi bir sonuca sebep olmayacağını söyleyenler çoğunluktadır. Çıkan sonuçlara göre, katılımcıların yalnızca % 30'u siyaset içerisinde kadına ya da erkeğe daha çok yakışacak görevler olduğunu ileri sürmüştür. Verilen cevaplara göre kadınların "halka ilişkiler ile kültürel etkinliklerde", "saat kavramı olan işlerde" ve "aile, kadın, çocuk konulu komisyonlarda" yer almasının daha uygun olduğu ifade edilirken; erkeklerin olması gereken yerler ise "teşkilat yönetimi ile stratejik pozisyonlar" ile "başkanlıklar" olarak belirtilmiştir. Bunlar haricinde cinsiyetin herhangi bir işi yapmak konusunda daha yetkin olduğunu kabul etmeyenlerin oranı ise % 70'tir.

Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeleri ile yapılan mülakat dahilinde kadının temsilindeki problemlerden söz ederken, "yerel siyasette değiştirmek istediğiniz sorunların en acil çözüm gerektiren üç tanesini listeler misiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile hedeflenen, mülakat süresi boyunca bahsedilen temsil sorununun katılımcılar için öncelikli düzeltilmesi gereken bir problem olup olmadığının tespitini yapabilmektir. Verilen cevaplara göre, katılımcıların yalnızca % 20'si "kadının temsili artırılmalı ve temsilde adalet olmalı" cevabını ilk üç problem arasında saymıştır. Bunu ivedilikle halledilmesi gereken bir sorun olarak görenlerin de yine kadın belediye meclisi üyeleri olduğunu söylemek gerekmektedir. Temsil probleminin öncelikli problemler arasında

sayılmadığının bir diğer göstergesi "temsilde adaleti sağlamak için belediye olarak sorumluluklarınız nelerdir ve bu problemi gidermek için neler yapıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplardır. Katılımcılar arasından bu soruya detaylı bir şekilde açıklama yapan sayısı yalnızca "4 kişi" ile sınırlı kalmıştır. Nitekim detaylı açıklama yapanların görevlerine bakıldığında, bunu detaylı olarak bilen ve anlatan kişilerin belediye başkanları olduğu görülmektedir. Bu durum, belediyelerde yürütülen çalışmaların meclis üyeleri tarafından tümüyle hâkim olunmadığının bir göstergesidir. Çünkü diğer katılımcıların verdikleri cevaplar arasında kimisi "belediyelerin sorumluluğu bulunmamaktadır", "bu merkezi teşkilatı ilgilendirir", "merkez daha fazla bütçe ayırsa, bunlara da elbette ki ödenek ayrılır", "belediye sorunları çözmelidir" gibi genelleme yaparak cevaplar vermişlerdir.

Bunun haricinde verilen cevaplar ise siyasetin erkek egemenliğinde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Kullanılan kelimeler, bunun en açık göstergesidir. Sorunun çözümü için *"kadınlara meclis üye listelerinde 'yer' verildiği, grup ve konseylerde bulunmalarının sağlandığı, görevlere pozitif ayrımcılık ile kadınların atandığı, onlara imkân sağlamak için onlara da yer açıldığı, görünür olmaları için fırsat verildiği"* gibi ifadelere yer vermişlerdir. Buradan çıkarılacak sonuç, cinsiyetin herhangi bir işi yapmakta avantajlı ya da dezavantajlı olduğu görüşünün aksine, siyasette erkeklerin, kadınların varlığına "müsaade ettiği" yönündedir. Yine eklenmesi gereklidir ki: Sorulara verilen cevaplar esnasında kadınlardan bahsedilirken "kadınlarımız" ifadesi, tüm erkek katılımcılar tarafından kullanılmıştır. Bu durum oldukça küçük bir detay olarak görülse de, önceki bölümlerde dilin kültürel algı sonucunda şekillendiği söylenmişti. Bu sebeple, "kadınlarımız" ifadesi, erkek egemenliğini simgeleyen bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. SONUÇ

Yapılan bu tez çalışmasında öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı incelenmiştir. Toplumsal cinsiyetin neyi ifade ettiği, eşitliğin hangi dinamiklere bağlı var olup olmadığı tartışılmıştır. Buna göre toplumsal cinsiyetin kültürel kodlarla oluşturulan, kültürün kendini yeniden üretmesi ile devamlılığını sağlayan bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Bu olgu, toplumdaki cinsiyet temelli eşitsizliklerin önemli kaynaklarından birisidir. Toplumsal yargılar ile oluşturulan roller neticesinde kadınlar hane içi alanda tutulurken, sosyal alandaki baskın rol erkeklerde kalmıştır. Bu durumda, yapılan çalışmalar ve sunulan raporlarda da görüldüğü üzere geçmişe kıyasla oldukça iyileşmeler sağlanmış olsa da eşitsizlik giderilmiş değildir. Çalışma boyunca karşılaşılan örnekler de dikkate alınarak söylenebilir ki, buna en büyük sebep yerleşmiş algıların ötesine geçilememesidir. Kadının hane içerisindeki rolü, bakım ve yetiştirme ile bağdaştırıldığı için sosyal alana çıktığında da benzer işlerle ilgilendiği görülmektedir. Buna verilebilecek örneklere bakıldığında; hemşirelik, dadılık, öğretmenlik gibi mesleklerin kadınlar tarafından icra edilmesi oldukça beklenen bir durumdur. "Yakıştırılan" bu meslekler dışındakileri icra eden kadınların, "kadın olduğu" belirtilmektedir. Bu durumda bir işin erkekler tarafından yapılması beklenen asıl durum iken bunu yapanın "bir kadın olduğu" vurgulanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısının ve buna bağlı olarak gelişen rollerin kültür ile oldukça sıkı bir bağ içerisinde olduğu bilinmektedir. Kullanılan dil de bunu destekler nitelikte argümanları içermektedir. Kullanılan kalıplar, övgü ve yergi için söylenen kimi sözler, atasözleri ve deyimler… Her iki cinsiyet için de belirlenen rollere, ideal olanın ne olduğuna dair ipuçları içermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir şekilde sağlanması isteniyorsa, dilde kullanılan bu kalıpların satır aralarının ne anlam içerdiğine de dikkat edilmelidir.

Türkiye'de bu eşitliğin durumu ilk bölümde analiz edilmiştir. Buna göre eğitim ve sağlık alanı, siyaset ve ekonomideki görüntüden çok daha iyi bir durumdadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam anlamıyla sağlanabilmesi için de belirli sacayaklarının eşitliğe çok yakın seviyelerde seyretmesi gerekmektedir. Bu sebeple, ekonomik ve siyasal alanda

eşitliği yakalayabilmek için daha çok çaba sarf edilmelidir. Özellikle kadınların iş yaşamında varlığının artırılması, aynı işe eşit ücret alabilmelerinin sağlanması şart olmuştur. Elbette ki siyaseten temsil güçlerinin sağlamlaştırılması, çözüm gerektiren sorunlara daha fazla temas edilmesini beraberinde getirecektir. Bu sebeple, siyasette cinsiyet eşitliğinin sağlanması şarttır. Tüm bu belirtilen iyileştirme çabalarının ardından unutulmamalıdır ki; sağlık ve eğitim alanları da eşitliğin tümüyle sağlandığı alanlar değillerdir. İvedilikle halledilecek sorunların yanında iyileştirmeye muhtaç alanlar olarak görülmeli, gündemden düşürülmemelidir.

Siyasette eşitliğin sağlanabilmesinin en verimli yolu, yerel siyasetten geçmektedir. Çünkü yerel siyasetin uygulayıcıları olarak bilinen yerel yönetimler, halk ile daha yakın ilişkiler içerisindedir. Olan sorunları belirleyerek çözümler üretmek, soruna yakın olan birimlerce daha etkili bir şekilde yapılmaktadır. Yerel siyasette kadının gücü artırılarak erkeklerin sahip olduğu seviyeye geldiğinde, siyasetin geneline de bu durum sirayet edecek ve eşitlik peşi sıra kendisini gösterecektir. Bu fikirden yola çıkılarak başlatılan tez çalışmasında, durumun geçmişten günümüze ne şekilde değişiklikler gösterdiği belirlenmiş, güncel durum analiz edilmiştir. Ardından ise asıl odak noktası olan Eskişehir iline yoğunlaşılmıştır.

Eskişehir, belediyecilik üzerine hatırı sayılır övgüler alan bir şehirdir. Ayrıca son dönemlerde en güvenli şehirler sıralamasında dünyada ilk 10'da yer alıyor oluşu ile de adından sıklıkla söz ettirmiştir. Bu ve bunun gibi iyi gelişmelerinin yanında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yürüttükleri siyasette yeri olup olmadığı bu tezde incelenen merkez nokta olmuştur. Buna göre, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, faaliyetleri ile bunu sağlamaya çalışan bir belediye olsa da, istatistikler genelde olduğu gibi kadının varlığının erkekler kadar olmadığını göstermektedir. Şimdiye dek büyükşehir belediye meclisinde bulunan üyelerin kadın oranı % 18'i geçememiştir. Güncel durumdaki belediye meclis üyeleri arasındaki kadın oranı ise % 9 bile değildir. Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar için belirlenen temsil oranı ile Eskişehir'de temsilin oldukça adaletsiz olduğu söylenebilse de, ilçeler bazında yapılan toplumsal cinsiyet eşitliği incelemesinde Türkiye'deki birçok ilden çok önde görünmektedir. Bunun sebebi Eskişehir'in toplumsal cinsiyet eşitliğini bir ilke olarak benimsemesi ve bu eşitliği sağlama hedefi değildir. Türkiye genelinde bu sorun, üzerine düşülen bir konu değildir ve göstermelik çözümler üretilmektedir. Nitekim

Eskişehir özelinde de, sorunların giderilmesi için belirlenen çözümler yalnızca belediye başkanları tarafından etraflıca bilinmektedir. Uygulayıcı ve temsilci konumundaki diğer üyeler, belediyelerin sorumluluklarını oldukça genel ifadelerle geçiştirmiştir.

Bahsedilen eşitlik, tepeden inme bir şekilde oluşturulabilecek bir olgu değildir. Eğitim, bilinçlenme ve sahip olunan hakların farkındalığı ile zamanla yerleşmesi gereken bir kültürdür. Görülen o ki Eskişehir'de de bu kültür tümüyle yerleşebilmiş değildir. Büyükşehir belediye meclisi üyelerinin verdiği cevaplarda da bu durum kendisini hissettirmektedir. Kadınların temsildeki "yokluğu"nun ivedilikle çözülmesi gereken problemler arasında sayan kişiler, yine kadınların kendisidir.

Salt eşitliği sağlamak yerine, topluma adalet bilinci aşılamak, liyakat sürecini benimsetmek en sağlam çözüm olacaktır. Nitekim liyakatsiz bir şekilde "sırf kadın olduğu için" %50'yi sağlamak adına yükselmesi, arzulanan bir durum değildir. Beklenen ve istenen; fırsat eşitliğinin her alanda yaratıldığının bilinmesi ve buna uygun bir süreç takibi ile taçlandırılmasıdır.

KAYNAKÇA

Akal, C. B. (1994). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti.* Ankara: İmge.

Akgül Gök, F. (2013). Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması. Ankara.

Aksu, B. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. M. Ayan Ceyhan, & K. Çayır (Dü) içinde, *Ayrımcılık - Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (ss. 175-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aktürk, E. B., & Doğan, E. (2013). Türkiye'de Belediyeler ve Yerelde Kadın-Erkek Eşitliği Şartı Kapsamında Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi. *Nişantaşı University Journal of Social Sciences, 1*(1), ss. 88-98.

Akünal Okan, Z. (1998). Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(5), ss. 187-198.

Alagözlü, N. (2009). Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilemeler ve Toplum Bilişsel Yapı. *International Journal of Central Asian Studies*(13), ss. 37-48.

Aldemir, C., & Budak, C. (2018). Cam Tavanı Kırmak: Parlamentoda Cinsiyet Kotası. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 16*(61), ss. 37-64.

Alisbah Tuskan, A. (2012). Toplumsal Cinsiyet: Toplumda Kadına Biçilen Roller ve Çözümleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 25*(99), ss. 445-449.

Alptekin, D. (2014). Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), ss. 203-211.

Altındal, Y. (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi. Aydın.

Arab News. (2016, Mart 5). *"Are Women Human?" Course Puts Twitterati on Fire.* Eylül 23, 2020 tarihinde https://www.arabnews.com/featured/news/890541

Atay, T. (2004). "Erkeklik" En Çok Erkeği Ezer. *Toplum ve Bilim*(Güz), ss. 11-30.

Avşar, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rolleri Bağlamında Tarihsel Rollerini Yitiren Erkekliğin Çöküşü: Küllerinden "Yeni Erkek"liğin Doğuşu. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi,* ss. 224-241.

Aydın Yılmaz, S. (2015). Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye'de Kadının Siyasal Alana Katılımı. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(01), ss. 12-34.

Bakırcı, Ç. M. (2019, 06 27). *Cinsel Kimlik: Biyolojik Cinsiyet, Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Nedir?* Evrim Ağacı: https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470

Başar, F., & Demirci, N. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2*(1), ss. 41-52.

Baykal, S. (1991). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rolleri ile İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1*(2), ss. 66-75.

Beşli, G. M. (2015). Siyasi Partilerde Cinsiyet Kotası, Uygulanışı ve Kadının Siyasi Katılımı. *Türkiye'de Eşitlik Politikaları ve Feminizm*. Ankara.

Biernat, M., Manis, M., & Nelson, T. E. (1991, Nisan). Stereotypes and Standards of Judgment. *Journal of Personal and Social Psychology, 60*(4), ss. 485-499.

Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16*(Özel Sayı 1), ss. 108-114.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye. (2019). *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi.* UNDP, Ankara. Ekim 16, 2019 tarihinde alındı

BM. (1978, Aralık 10). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Mart 22, 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf

BM. (1981). CEDAW. *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*.

BM. (1992, Ekim 29). BM Sekreterliği İdari Yönergesi.

Bozkurt, B., & Bozkurt, İ. (2014). Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı "Müfide İlhan" ve Mersin'deki Çalışmaları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 10*(19), ss. 51-75.

Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Uygulama Merkezi Derneği (SOGEP).

Büyükkaya, H. (2018 (8 Mart Kadın Özel Sayısı)). Kız Çocuklarına Yönelik Projeler. *Hukuk Gündemi*, ss. 25-27.

CEDAW. (2010). *Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor İçin STK Gölge Raporu.* CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu.

CEİD. (2020). *Eskişehir'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.* CEİD.

Council of Europe (2000). Positive action in the field of equality between women and men, EG-SPA (2000) 7, Strasbourg.

Cumhuriyet Halk Partisi. (2018). *Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü.* Ankara. Şubat 04, 2020 tarihinde https://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf

Çetin, S. (2009, Aralık). Yerel Yönetim Birimi Olarak Türkiye'de İl Özel İdareleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(25), ss. 249-258.

Demirgöz Bal, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 1*(1), ss. 15-28.

Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 3*(1), ss. 30-35.

Dumanlı, D. (2011). Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kadın İmgesinin Kullanımı; Bir İçerik Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(2), ss. 132-149.

Edley, N., & Wetherell, M. (1996). Masculinity, Power and Identity. M. M. Ghaill (Dü.) içinde, *Understanding Masculinites.* Buckhingam: Open University Press.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2018). *Eskişehir İstatistikleri.* Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi.

Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*(3), ss. 491-512.

Graham, E. (2019, Ağustos 2). *Saudi Arabia Allows Women to Travel Without Male Guardian's Approval*. The Guardian: https://www.theguardian.com/world/2019/aug/01/saudi-women-can-now-travel-without-a-male-guardian-reports-say

Güldü, Ö., & Ersoy Kart, M. (2009). Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64*(3), ss. 97-115.

Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılışı: 'Kinder' Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(38), ss. 75-89.

Günindi Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadıa Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 1*(6), ss. 167-182.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2018). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması.* Ankara: TÜBİTAK.

Hansen, S. L., & Darling, C. A. (1985). Attitudes of Adolescents Toward Division of Labor in the Home. *Adolescence, 20*(77), ss. 61-71.

Inter-Parliamentary Union. (2017). *Women in Politics*. 2020 tarihinde Women's Suffrage: http://archive.ipu.org/wmn-e/suffrage.htm

Inter-Parliamentary Union. (2018). *Women in Politics*. 04 15, 2020 tarihinde Women's Suffrage: http://archive.ipu.org/wmn-e/suffrage.htm

Inter-Parliamentary Union. (2020). *Women in Politics: 2020.* https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2020-03/women-in-politics-2020

İYİ Parti. (2019). *İYİ Parti Tüzüğü.* Ankara.

KADER. (2006). *Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu.* Ankara.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008, Eylül). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013). Ankara.

Kalav, A. (2012). Namus ve Toplumsal Cinsiyet. *Mediterranean Journal of Humanities, 2*(2), ss. 149-161.

Kancı, T. (2009). Erken Cumhuriyet Dönemi (1928–1945) Ders Kitaplarında Kadınlık ve Erkeklik Kurguları. G. Pultar (Dü.) içinde, *Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili* (s. 105-120). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Kartal, C. B. (2016). Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(3).

Kaşıkırık, A., Dokuzcan, H., Akpınar, İ., & Karaoğlu, N. (2020). 2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak. İstanbul: Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları.

Kaya, N., Turan, N., & Öztürk, A. (2011). Türkiye'de Erkek Hemşire İmgesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8*(1), ss. 16-30.

Keskin, F., & Ulusan, A. (2016). Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme. *Akdeniz İletişim Dergisi*(26), ss. 47-68.

Kırhan, A. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Tematik Televizyon Kanal Tercihleri "Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı - Sosyal Öğrenme Çerçevesinde Bir Çalışma". İstanbul.

Kocabaş Atılgan, D. (2013). Antik Yunan'da Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*(10), ss. 15-27.

Koç Holding. (2017). İletişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi.

König, G. Ç. (1992). Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı. *Dilbilim Araştırmaları*, ss. 25-36.

Köse, H. (2015, Ekim 30). *Kadını Toplumun Kalbi Kabul Eden Anaerkil Kabileler*. 12 06, 2019 tarihinde Gaia Dergi: https://gaiadergi.com/kadini-toplumun-kalbi-kabul-eden-anaerkil-kabileler/

Kuzu, Ş. L. (2013). Toplumsal Cinsiyet Rejimi Bağlamında Aile ve Aile İçi Şiddet. *Nişantaşı University Journal of Social Sciences, 1*(1), ss. 16-27.

Miller, C., & Swift, K. (1976). *Words and Woman: Garden City*. New York: Anchor Press.

NUMBEO. (2021, Şubat 08). *Safety Index by City 2019,2020,2021*. https://www.numbeo.com/crime/rankings.jsp?title=2021&displayColumn=1

Orhan, B., & Reşat Yücel, Ö. (2017). Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Sunumuna Cinsiyet Açısından Bakış. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, ss. 53-59.

Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(8), ss. 302-312.

Özbay, F. (1982). Evkadınları. *Ekonomik Yaklaşım, 3*(7), ss. 209-225.

Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1*(1), ss. 21-39.

Özdemir, M. (2010). Türkiye'deki Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu. *Milli Folklor, 22*(88), ss. 101-111.

Özkan, B., & Ayşe, E. G. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçe'de Atasözleri ve Deyimler. *Electronic Turkish Studies, 6*(3), ss. 1133-1147.

Pınarcıoğlu, N. Ş. (2011). Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma. İstanbul.

Resmi Gazete. (1954, 03 02). 6283 Nolu Hemşirelik Kanunu. *(Sayı: 8647)*.

Sağıt, D. (2016). Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma. Aydın.

Sandalcı, S. (2007). Eskiçağ'da "Sağ ve Sağ El" Kavramının Taşıdığı Dinsel Anlam. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (38. ICANAS)*, (ss. 2607-2615). Ankara.

Sekülü, G. (2017, Ocak 17). *Dünyada Kadınların Egemenliği Altında Olan Beş Bölge*. 12 06, 2019 tarihinde GZT - Aktüel&Kültür: https://www.gzt.com/aktuel-kultur/dunyada-kadinlarin-egemenligi-altinda-olan-5-bolge-2598018

Selek, P. (2008). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Sezer, A. (1998, Kasım). Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 14*(42), ss. 889-905.

Stone, A. (2006). *Luce Irıgaray and The Philosophy of Sexual Difference.* New York: Cambridge University Press.

Sussman, N. M., & Tyson, D. H. (2000). Sex and Power: Gender Differences in Computer-Mediated Interactions. *Computers in Human Behavior*(16), ss. 381-394.

Şimşek, H. (2011, Mayıs). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 25*(2), ss. 119-126.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). *Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi.* Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2018). *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023).* Ankara.

T.C. Başbakanlık. (2014). *62. Hükümet Programı.* Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2014). *Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023).* Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018.* Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2017). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı.* Ankara.

TRT 2. (2019, Aralık 2). Tarihin Ruhu: 1934 Yerel Seçimleri. Ankara. Nisan 9, 2020 tarihinde https://www.trt2.com.tr/tarih/tarihin-ruhu/tarihin-ruhu-or-1934-yerel-secimleri-or-37-bolum-128962

TÜİK. (2021), İstatistikler: Nüfus ve Demografi, İstihdam İşsizlik ve Ücret, Adalet ve Seçim, Ankara: TÜİK.

Türk Dil Kurumu. (2019a). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. (2019b). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr

Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu. (2015). Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkı Tanınmasının 81. Yılı TÜBAKKOM Basın Açıklaması. Osmaniye Baro Başkanlığı.

Türkiye Belediyeler Birliği. (2021, Şubat 08). *Belediyelerimiz*. Eskişehir: https://www.tbb.gov.tr/belediyelerimiz/belediyeler/eskisehir/

UN Women. (2020). *Women in Politics: 2020.* https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/women-in-politics-map-2020 ı

United Nations. (1995). *Beijing Declaration and Platform for Action.* Beijing.

Üste, R. B. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 18*(1), 101-131. doi:10.24889/ifede.287467

WHO. (2019, 12 20). *What is the WHO definition of health?* World Health Organization: https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions

World Economic Forum. (2020). *The Global Gender Gap Report.* Cologny: WEF.

Yılmaz, R. A. (2007). Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı: 1960-1990 Yılları Arası Milliyet Gazetesi Reklamlarına Yönelik Bir İçerik Analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 4*(4), ss. 143-155.

Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. Ankara.

EK 1: ALAN ARAŞTIRMASI MÜLAKAT SORULARI

DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz?
2. Yaşınız?
3. Eğitim durumunuz?
4. Medeni haliniz?
5. Evliyseniz eşiniz çalışıyor mu?
a. Evet ise mesleği nedir?
6. Çocuğunuz var mı?
a. Var ise yaşı/yaşları kaçtır?
b. Çocuğunuz/çocuklarınız küçük ise bakımı kim tarafından sağlanmakta?

MÜLAKAT SORULARI

1. Neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiniz?
2. Siyasete katılırken herhangi bir problem ile karşılaştınız mı? Problem yaşadıysanız bunlar nelerdi?
3. Yerel siyasetin güncel durumu ile ilgili (Türkiye genelinde) değiştirmek istediğiniz ilk üç problem nedir?
4. Siyaset sizce kadın tarafından mı yoksa erkek tarafından mı daha iyi icra edilir? Ve neden?
5. Türkiye'de kadının yerel siyasete katılımı sizce yeterli düzeyde mi? Değilse bunu değiştirmeye yönelik bir çabanız var mı?
6. Kadınların yerel siyasete katılımı sizce neden daha az?
7. Yerel yönetimlerde kadınların karşısına çıkan en büyük üç engeli sayar mısınız?
8. Kadının siyasette daha fazla yer alması, sizce toplumda nelerin değişmesini sağlar?
9. Siyaset içinde erkeğe en çok uyan pozisyonlar ile kadına en uygun pozisyonlar sizce nelerdir?
10. Kadınların karşılaştığı problemlerde (ulaşım, sosyal sorunlar, güvenlik vb.) belediyelerin sorumluluğu sizce nedir?
11. Çalıştığınız belediyeden yola çıkarak; kadınların yerel siyasetteki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
12. Büyükşehir belediyesi olarak kadının siyaseten varlığını görünür kılmak için ne gibi düzenlemeler yaptınız, yapıyorsunuz?
13. Büyükşehir belediyesinin kadınlara yönelik projeleri nelerdir? İlçe belediyeleri ile bu bağlamda iletişimleri nasıl? Kent konseyi bahsedilen bu sürecin neresinde?